

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

MAGISTRA DARBS

RĪGA 2010

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
EKONOMIKAS UN VADĪBAS FAKULTĀTE
FINANŠU KATEDRA

**EIROPAS SAVIENĪBAS VIENOTĀ MAKSĀJUMA
IETEKME UZ LATVIJAS LAUKSAIMNIECĪBAS ATTĪSTĪBU**

MAĢISTRA DARBS

Autors: Ekonomikas maģistra programmas
Finanšu un kredīta virziena 2.kursa
studente Gita Austruma
Stud. apl. Nr. ga08033

Darba vadītājs: Dr.ekon., docente Valda Baleviča

RĪGA 2010

ANOTĀCIJA

Maģistra darba “Eiropas Savienības vienotā maksājuma ietekme uz Latvijas lauksaimniecības attīstību” mērķis ir novērtēt Eiropas Savienības vienotā maksājuma ietekmi uz Latvijas lauksaimniecības galveno nozaru attīstību, izvērtējot līdzšinējo pieredzi ES tiešo maksājumu administrēšanas procesā, novērtējot ražošanas nozares attīstības prognozes un secināt, vai vienotā maksājuma ieviešana neveicinās lauksaimniekus atteikties no ražošanas par labu vides saglabāšanai.

Maģistra darba ietvaros tiek analizēta ES KLP veidošanās, izvērtējot tās attīstības virzienus un mērķus, kā arī analizēta ES vienotā maksājuma ieviešanas ietekme uz Latvijas lauksaimniecības attīstību.

Maģistra darbs ietver 3 nodaļas, kas veidotas, lai nodrošinātu loģiski secīgu informācijas izklāstu noteiktā mērķa sasniegšanai.

Pirmā nodaļa „ES vienotā maksājuma teorētiskie aspekti” sniedz informāciju par ES KLP veidošanās un attīstības posmiem, kā arī vienu no būtiskākajiem virzieniem - vienotā maksājuma ieviešanu.

Otrajā nodaļā „Zinātniski pētnieciskie darbi un tajos paustās atziņas par Eiropas Savienības vienotā maksājuma ietekmi uz lauksaimniecības attīstību” tiek analizēti līdz šim veiktie pētījumi par vienotā maksājuma ieviešanas shēmu un tā potenciālo ietekmi uz lauksaimniecības attīstības virzieniem.

Trešajā nodaļā „ES tiešo maksājumu ietekmes analīze” tiek analizēta atsevišķu Latvijas lauksaimniecības nozaru – piensaimniecības, gaļas ražošanas un graudkopības attīstības rādītāji un nākotnes perspektīvas, līdzšinējā tiešo maksājumu administrēšanas pieredze un veiktas prognozes par nākotnes attīstības perspektīvām lauksaimniecībā.

Maģistra darbā ir 118 lappuses, tas sastāv no 3 nodaļām un 5 apakšnodaļām, kurās, savukārt, informācijas uzskatāmībai tiek izmantotas 8 tabulas, 38 attēli un 6 pielikumi.

ANNOTATION

The task of the Master's work "Impact of the Single payment scheme of the European Union on development of Latvia's agriculture" is to evaluate the impact of single payment scheme of the European Union on development of the key agricultural sectors of Latvia, evaluating previous experience in the administration process of EU direct payments, evaluating projections of the development of production sectors and to elaborate conclusions whether implementation of single payment scheme would not lead farmers to abandon production in favor of environmental conservation.

Development of the EU CAP is analysed in the Master's work, directions and objectives of the development were evaluated, as well impact of the implementation of EU single payment scheme on development of agriculture of Latvia were analysed.

Master's work contains three chapters, which are elaborated to provide logical presentation of information for achievement of the set task.

The first chapter "Theoretical aspects of EU single payment scheme" provide information on development of EU CAP as well one of the most important elements - implementation of single payment scheme.

Recently performed research works on implementation of single payment scheme are analysed in the second chapter „Research works and theirs conclusions on impact of EU single payment scheme on development of agriculture” as well projections of the development of agriculture were analysed.

In the third chapter „Analysis of impact of EU direct payments” several sectors of agriculture of Latvia is analysed, particularly development ratios and future perspectives of the dairy, meat production and cereals sector were analysed, as well previous and current experience of the administration were analysed and projections prepared on development perspectives of the future of agriculture.

Master's work is elaborated on 118 pages, and it includes 3 chapters and 5 subchapters, which includes 8 tables, 38 pictures and 6 annexes.

SATURS

Saīsinājumu un apzīmējumu saraksts	6
Ievads.....	7
1.Eiropas Savienības vienotā maksājuma teorētiskie aspekti.....	10
1.1. Eiropas Savienības kopējās lauksaimniecības politikas mērķi un attīstība	10
1.2. Eiropas Savienības tiešo maksājumu transformācija vienotajā saimniecības maksājumā	20
2. Zinātniski pētnieciskie darbi un tajos paustās atziņas par eiropas savienības vienotā maksājuma ietekmi uz lauksaimniecības attīstību.....	28
3.Eiropas Savienības tiešo maksājumu ietekmes analīze	39
3.1.Latvijas lauku un lauksaimniecības situācijas analīze	39
3.2. Atbalsta saņemšanas nosacījumu un atbalsta apjoma izmaiņu ietekme uz atbalsta saņēmējiem	53
3.3.Vienotā maksājuma ieviešanas seku novērtējums	65
Secinājumi un priekšlikumi	75
Izmantotā literatūra un avoti.....	80
Pielikumi.....	83
1. pielikums „Mazāk labvēlīgo apvidu saraksts latvijā”	84
2. pielikums „Pārrēķināšanas koeficients (k) dažādu sugu lauksaimniecības dzīvniekiem MLA atbalstam”	105
3. pielikums „Laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumi latvijā”	106
4.pielikums „Atbalsta apjoma samazinājumi platību maksājumiem 2010.gadā”	108
5. pielikums „Labas saimniekošanas prakses nosacījumi”.....	110
6. pielikums „Minimālās organiskā mēslojuma un augu aizsardzības līdzekļu lietošanas prasības un citas obligātās prasības, kas noteiktas normatīvajos aktos”	115

SAĪSINĀJUMU UN APZĪMĒJUMU SARAKSTS

- BVZ - bioloģiski vērtīgie zālāji
- DV – dalībvalsts
- EK – Eiropas Komisija
- ESAO - Ekonomiskās Sadarbības un attīstības organizācija
- FAPRI - pārtikas un lauksaimniecības politikas izpētes institūts
- IAKS - integrētā administrēšanas un kontroles sistēma
- KLP – kopējā lauksaimniecības politika
- LAD – Latvijas republikas Zemkopības ministrijas Lauku atbalsta dienests
- LielV – liellopu vienības
- LLVN – labas lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumi
- LSP – laba saimniekošanas prakse
- MLA – maksājumi lauksaimniekiem par nelabvēlīgiem dabas apstākļiem teritorijās, kas nav kalnu teritorijas
- MT – maksājumu tiesība
- PTO – pasaules tirdzniecības organizācija
- PVTM – papildus valsts tiešie maksājumi
- SUDAT – Lauku saimniecību uzskaites datu apstrādes tīkls
- VAAD – valsts augu aizsardzības dienests
- VM – vienotais maksājums
- VMD – valsts meža dienests
- VPM – vienotais platību maksājums
- ZM – Latvijas Republikas Zemkopības ministrija

IEVADS

Lauksaimniecība Latvijā ir viena no svarīgākajām nozarēm, jo vēsturiski veidojusies kā viens no tradicionālajiem nodarbošanās veidiem, kas nodrošina tās iedzīvotājus ne vien ar pārtiku, bet arī ierasto dzīves veidu un vidi.

Līdz ar iestāšanos Eiropas Savienībā Latvijas lauksaimniecība ir iekļauta kopējās lauksaimniecības politikā, tā paredzot kopēju tirgus organizāciju un attīstību visā Eiropas Savienības telpā. Tas paredz arī kopējus mērķus un lauksaimniecības attīstības virzienus.

Kopš KLP izveides, tā ir nemitīgi attīstījusies un mainījusies, lai spētu konkurēt pasaules tirgū un pārstāvēt savu ražotāju intereses. Arī šobrīd kopējā lauksaimniecības politika ir kārtējā pārmaiņu fāzē un tā vistiešākā mērā skars arī Latvijas lauksaimniekus un pastarpināti – arī ikvienu Latvijas iedzīvotāju. Diemžēl jāsecina, ka par vienotā maksājuma ieviešanu un lauksaimniecības attīstības nākotnes perspektīvām ir ļoti daudz jautājumu – kā vienotā maksājuma shēma ietekmēs Latvijas lauksaimniekus un lauksaimniecību? Vai ieviešot vienotā maksājuma shēmu, netiks radīti apstākļi, kas veicinās lauksaimniekus atteikties no ražošanas? Vai pēc vienotā maksājuma ieviešanas Latvijā vēl pastāvēs lauksaimnieciskā ražošana un kuras nozares spēs pastāvēt?

Šobrīd plašākai sabiedrībai un it sevišķi lauksaimniecības nozarē nodarbinātajiem, nav skaidra redzējuma par to, kādai jābūt Latvijas lauksaimniecības nozarei, Nav skaidras pārlicības, vai Latvijas lauksaimniecībai nākotnē jāklūst par nozari, kas piedāvā patērētājiem sakoptu ainavu un tīru vidi vai tā jāattīsta kā intensīvas ražošanas nozare, vai arī ir iespējama šo abu mērķu apvienošana. Ņemot vērā to, ka KLP tiek virzīta uz vides un ainavas saglabāšanu un ražošanas atdalīšanu no maksājumiem, jau šobrīd būtu skaidri jāzina, kādas lauksaimniecības nozares Latvijā spēs pastāvēt arī bez ES un valsts atbalsta, bet kuras nozares bez papildus atbalsta nespēs pastāvēt. Šī informācija visbūtiskākā ir Latvijas ražojošajiem lauksaimniekiem, lai jau savlaicīgi spētu sagatavoties pārmaiņām, ko viesīs vienotā maksājuma shēmas ieviešana Latvijā.

Tas darba autori pamudināja veikt pētījumu par to, kādas varētu būt Latvijas lauksaimniecības nākotnes attīstības perspektīvas un kādu ietekmi uz lauksaimniecības attīstību radīs vienotā maksājuma shēmas ieviešana.

Lai gan par vienotā maksājuma ieviešanu ir daudz diskutēts un veikti pētījumi, balstoties uz dažādu scenāriju izstrādi un analīzi, taču līdz šim Latvijā nav analizēta jau esošā pieredze tiešo maksājumu apgūvē un dati par ražojošo un neražojošo lauksaimnieku uzvedību, mainoties atbalsta saņemšanas nosacījumiem un atbalsta apjomam, kas pēc autora domām, ir svarīgs rādītājs tam, kādā virzienā varētu attīstīties lauksaimniecības nozare.

Maģistra darba mērķis ir novērtēt Eiropas Savienības vienotā maksājuma ietekmi uz Latvijas lauksaimniecības galveno nozaru attīstību, izvērtējot līdzšinējo pieredzi ES tiešo maksājumu administrēšanas procesā, novērtējot ražošanas nozares attīstības prognozes un secināt, vai vienotā maksājuma ieviešana neveicinās lauksaimniekus atteikties no ražošanas par labu vides saglabāšanai.

Mērķa sasniegšanai ir izvirzīti šādi uzdevumi:

- veikt kopējās lauksaimniecības politikas attīstības un mērķu izpēti;
- apzināt zinātniskos pētījumus par vienotā maksājuma ieviešanu Latvijā, lai analizētu tajos paustās atziņas par vienotā maksājuma shēmas ietekmi uz Latvijas lauksaimniecības attīstību;
- analizēt galveno lauksaimniecības nozaru rādītājus Latvijā;
- analizēt līdzšinējo ES tiešo maksājumu saņemšanas nosacījumu un atbalsta likmju ietekmi uz maksājumu saņēmējiem, lai novērtētu iespējamo atbalsta saņēmēju izvēli pēc vienotās maksājumu shēmas ieviešanas;
- sagatavot secinājumus par vienotā maksājuma ietekmi uz lauksaimniecības attīstību un sniegt priekšlikumus nozares attīstībai.

Pētījumā gaitā tika izmantotas vispārpieņemtās ekonomiskās zinātnes kvalitatīvās un kvantitatīvās metodes rādītāju analīzei, tika pielietotas datu salīdzināšanas metodes. Maģistra darbs tika rakstīts, iepazīstoties ar statistisko datu krājumiem, interneta materiāliem, periodiku, LR un ES normatīvajiem aktiem, kā arī Latvijas Valsts agrārā ekonomikas institūta, Lauku atbalsta dienesta un Zemkopības ministrijas npublicētajiem materiāliem.

Pētījuma periods ir no 2004.gada, kad Latvijas lauksaimniekiem kļuva pieejami ES tiešie maksājumi par lauksaimniecības zemi, līdz 2009.gadam, par kuru ir apkopota pēdējā aktuālākā informācija attiecībā uz tiešo maksājumu atbalstu.

Maģistra darba izstrādē izmantoti Zemkopības ministrijas, Lauku atbalsta dienesta, centrālās statistikas pārvaldes dati, kā arī izmantoti dati, kas pieejami EUROSTAT publiskajā datu bāzē un Lauku saimniecības uzskaites (SUDAT) dati, papildus tam apkopota un analizēta informācija masu saziņas līdzekļos un elektroniskajos datu nesējos.

Apkopojot informāciju autors saskārās ar informācijas pieejamības problēmu. Latvijā pastāv problēmas ar oficiālo datu pieejamību, lai gūtu aktuālāko informācija par lauksaimniecības rādītājiem, oficiālā statistika tiek apkopota un analizēta ilgā periodā. Aktuālākā informācija, kas gūstama CSP, EUROSTAT un SUDAT datu bāzēs ir par 2008.gadu, līdz ar to autors izmantoja vēl npublicēto informāciju no ZM un LAD datu bāzes.

Izvirzītais maģistra darba mērķis un uzdevumi nosaka darba struktūru, tādēļ mērķa sasniegšanai darba pirmajā nodaļā tiek analizēta kopējās lauksaimniecības politikas attīstība,

pamatnostādnes un mērķi, kā arī vienotā platību maksājuma transformācija vienotajā maksājumā.

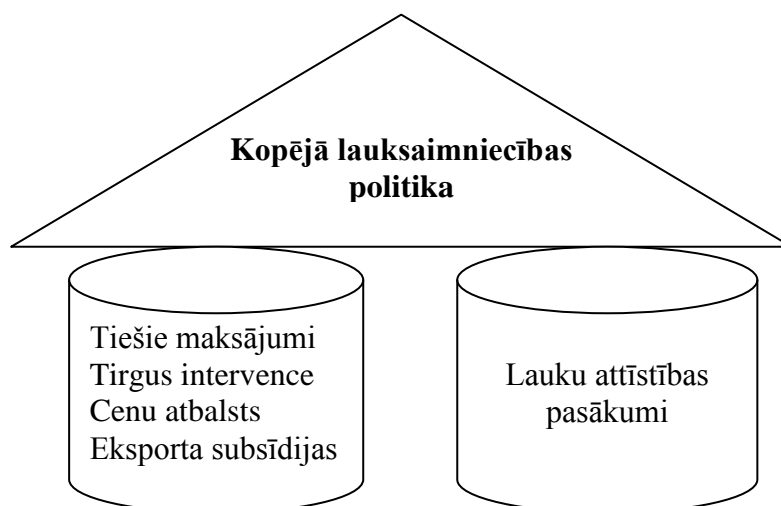
Otrajā nodaļā analizēti līdz šim veiktie zinātniskie pētījumi par vienotā maksājuma ieviešanas perspektīvām Latvijā un Eiropā, kā arī par maksājumu atdalīšanas no ražošanas ietekmi uz lauksaimniecības attīstību.

Trešajā nodaļā autors analizē līdzšinējo pieredzi tiešo maksājumu apgūvē Latvijā, analizējot ražojošo un neražojošo lauksaimnieku struktūras izmaiņas, atkarībā no atbalsta likmju piemērošanas un atbalsta saņemšanas nosacījumu izmaiņām, kā arī analizē galveno lauksaimniecības nozaru rādītājus un nākotnes prognozes un vadoties secinātā prognozē tālāku lauksaimniecības nozaru attīstības tendences pēc vienotā maksājuma ieviešanas.

1. EIROPAS SAVIENĪBAS VIENOTĀ MAKSĀJUMA TEORĒTISKIE ASPEKTI

1.1. Eiropas Savienības kopējās lauksaimniecības politikas mērķi un attīstība

Eiropas Savienībā visām dalībvalstīm ir vienota lauksaimniecības politika jeb kopējā lauksaimniecības politika (KLP). Eiropas Savienības Kopējā lauksaimniecības politika (KLP) pastāv jau vairāk kā 50 gadus. Tā ir viena no galvenajām ES politikām, tās uzturēšanai tiek tērēti prāvi ES budžeta līdzekļi (aptuveni viena trešdaļa no kopējā ES budžeta). KLP sastāv no 2 pīlāriem (sk.1.1.att.)

1.1.att. Kopējās lauksaimniecības politikas pīlāri

Lauksaimniecības jomā tiek piemēroti ES KLP tirgus atbalsta maksājumi (intervences pasākumi, eksporta atbalsts, importa ierobežojumi) un tiešie maksājumi, tā nodrošinot kopīgu tirgus aizsardzību, kā arī priekšrocības ES ražotajiem produktiem salīdzinājumā ar importētajiem no trešajām valstīm un paaugstinot konkurētspēju iekšējā tirgū. Zemniekiem ir brīvi pieejams ES kopējais tirgus, tādējādi nodrošinot ražotājiem lielākas iespējas realizēt produkciju, kā arī ražošanā nepieciešamo izejvielu un resursu pieejamību. ES ražotāju un eksportētāju konkurētspējas nodrošināšanai trešajos tirgos tiek piemērotas eksporta atmaksas. Savukārt ES iekšējā tirgus aizsardzībai var piemērot speciālos tirgus aizsardzības pasākumus. KLP attīstība vienmēr ir bijusi viena no Eiropas Kopienas pamatuzdevumiem. Tās pirmsākumi meklējami jau 50.-tajos gados Rietumeiropā, kur sabiedrību bija nogurdinājuši kara gadi un lauksaimniecība bija sagrauta, kā rezultātā cieta pārtikas piegādes sistēma. Starpvaldību konferencē par kopējo tirgu un Eiropas atomenerģijas kopieni, ko 1956. gada

29. maijā Venēcijā sasauca Beļģijas Karalistes, Vācijas Federatīvās Republikas, Francijas Republikas, Itālijas Republikas, Luksemburgas Lielhercogistes un Nīderlandes Karalistes ārlietu ministri, turpinot apspriešanos Briselē un, tās nobeigumā, sanākot Romā 1957. gada 25. martā, tika pieņemts Eiropas Ekonomikas kopienas dibināšanas līgums¹.

Lai nodrošinātu garantētu pārtikas piegādi Eiropas Kopienai tika izstrādāti pamatprincipi kopējā tirgus izveidei un tos nosauca par kopējās lauksaimniecības politiku. KLP mērķi, kas izrietēja no Romas līguma 39.panta bija sekojoši:

- 1) kāpināt lauksaimniecisko ražošanu, veicinot tehnisko progresu un nodrošinot lauksaimnieciskās ražošanas racionālu attīstību, kā arī ražošanas faktoru, īpaši darbaspēka, optimālu izmantošanu
- 2) nodrošināt lauksaimniekiem pieņemamu dzīves standartu, it īpaši palielinot lauksaimniecībā nodarbināto personu ienākumus
- 3) nostabilizēt tirgu
- 4) nodrošināt izejvielu un resursu pieejamību
- 5) nodrošināt, lai precēm, kas nonāk pie patērētāja būtu saprātīgas cenas²

1960.gada decembrī Ministru Padome pieņēma trīs galvenā KLP pamatnostādnes, lai varētu ātrāk sasniegt izvirzīto mērķi – lauksaimniecības produktu aizsardzību jeb augkopības, lopkopības un lauksaimniecības produktu un šo produktu pirmās pakāpes pārstrādes produktu aizsardzība:

- 1) vienots lauksaimniecības preču tirgus – brīva lauksaimniecības produktu pārvietošanās dalībvalstu teritorijā. Tas tiek panākts nosakot:
 - muitas tarifu un citu tirgošanās šķēršļu, barjeru, kā arī konkurenci kropļojošu subsīdiiju likvidācija;
 - vienotu cenu un kopēju konkurences likumu ieviešana;
 - pārvaldes tiesību harmonizēšana;
 - valūtas paritāšu stabilizēšana;
 - vienotu likumu ieviešana uz ES ārējām robežām
- 2) priekšrocības ES locekļiem (kopīga tirgus aizsardzība)

Tas nozīmē, ka EK ražotajiem produktiem vajadzētu būt priekšrocībām salīdzinājumā ar importētiem produktiem. Šīs priekšrocības attiecas uz regulēšanas mehānismiem importam un eksportam, kā arī ražotāju subsīdijām (tiešajam finansiālajam atbalstam)

¹ Consolidated version of the treaty establishing the European Community, *Official Journal of the European Communities*, 2002, C 325, p.48-49

² turpat

3) solidaritāte finanšu jautājumos (kopīga finanšu sistēma)

Tas nozīmē, ka izmaksas, kuras rodas KLP īstenošana rezultātā, ir jāsedz kopīgi visām dalībvalstīm neatkarīgi no tā, kurā no valstīm izmaksas radīsies.³

Ar kopējās lauksaimniecības politikas palīdzību ļoti veiksmīgi izdevās sasniegt sākotnējo mērķi – nodrošināt ES pašapgādi. Agrīnā KLP veicināja pārtikas ražošanas produktivitāti, lai nodrošinātu patērētājiem ne tikai stabilu pārtikas piedāvājumu, bet arī dzīvotspējīgu ES lauksaimniecības sektoru

Tomēr, sākot no astoņdesmitajiem gadiem, ES nācās saskarties ar gandrīz pastāvīgu sarazotās produkcijas pārpalikumu. Daļu no šīs produkcijas ar subsīdiu palīdzību eksportēja, bet pārējo nācās uzglabāt vai atbrīvoties no tās. Šie pasākumi radīja lielas budžeta izmaksas, deformēja vairākus pasaules tirgus un ne vienmēr atbilda lauksaimnieku interesēm – tādējādi tie drīz vien kļuva nepopulāri patērētāju un nodokļu maksātāju vidū. Tajā pat laikā sabiedrība arvien vairāk uzmanības sāka pievērst ilgtspējīgai, uz vides saglabāšanu orientētai lauksaimniecībai. Šajā procesā deviņdesmito gadu sākumā par nozīmīgu pavērsiena punktu kļuva Riodežaneiro „Zemes samits” (1992)⁴ Lauksaimniecībai bija jāpāriet vairāk orientēties uz tirgu un jāņem vērā sabiedrības mainīgās prioritāte, īpašu vērību sāka pievērst videi nekaitīgai zemkopībai. Tomēr lauksaimnieki vēl joprojām turpināja saņemt tiešos maksājumus. Apspriešanai 1991. gadā piedāvāja Makšerija plānu – pasākumu kompleksu, kas nosaukts toreizējā Eiropas Savienības lauksaimniecības komisāra vārdā. Ministru padome to apstiprināja 1992. gada maijā un jūnijā. Reformas mērķis – KLP veidot vairāk savienojamu ar starptautiskās tirdzniecības prasībām. Mērķu sasniegšanai, galvenokārt, tika izmantoti divi līdzekļi:

1) atbalsta cenu samazināšana

Makšerija plāns paredzēja cenu atbalsta samazināšanu par 35% - graudiem, 10% - pienam, 15% - sviestam, 5% - piena pulverim un 15% - liellopu gaļai. Pēc piedāvājuma apspriešanas Briseles Lauksaimniecības padomē tika panākta vienošanās par 29% cenu samazinājumu graudiem un 5% samazinājumu sviestam, pārējos sektoros cenu samazinājums palika nemainīgs atbilstoši Makšerija plānā piedāvātajiem apjomiem.

2) kompensācijas maksājumi par zaudētajiem ienākumiem

³ **Jajsko D., Leoke E., Miglavs A., Seleckis E.** Dažas ES KLP pamatpatiesības, *Agropols.*- 2002.- No.4, 1. - 4.lpp.

⁴ *Kopējās lauksaimniecības politikas skaidrojums.* Pieejams: http://www.laukutikls.lv/kopeja_lauksaimniecibas_politika/622

Makšerija reforma ievieša kompensācijas maksājumus, lai daļēji līdzsvarotu straujo atbalsta cenu samazinājumu. Šī reforma radīja būtiskas izmaiņas saimniecību atbalsta politikā, tā daļēji pārveidoja KLP prioritātes – no tirgus cenu atbalsta uz tiešo ienākumu atbalsta sistēmu. Virzība no tirgus cenu atbalsta uz tiešajiem maksājumiem nozīmēja soli uz priekšu palīdzības atdalīšanā no ražošanas, kas uzsvēra nevis tieši ražošanas, bet saimniekošanas nozīmību lauku teritorijā.⁵

Būtiska izmaiņa, ko ievieša šī reforma, bija pasākumu kopums ar nosaukumu „Agrovide”. Šie pasākumi tika radīti, lai mazinātu saimniekošanas intensitāti laukos un veicinātu dabas aizsardzību, lauksaimniecībā izmantojamo zemju apmežošanu un pirmspensionēšanās programmas ieviešanu laukos.

Makšerija reformas galvenie elementi:

- 1) pāreja no cenu atbalsta uz tiešo ienākumu atbalstu;
- 2) intervences cenu samazinājums;
- 3) lauksaimniekiem zaudēto ienākumu kompensācija;
- 4) jauni lauku attīstības pasākumi. Pieņēma 3 galvenos:
 - agrovide
 - apmežošana
 - agrā pensionēšanās⁶

Makšerija reforma pilnībā tika ieviesta līdz 1996.gadam. Tā kopumā tika vērtēta kā pozitīva, taču Komisija jau gatavojās jaunam reformu posmam.

Asas debates par KLP turpmāko darbību norisinājās, apspriežot ES budžetu 2000. - 2006.gadam. No visiem iespējamiem variantiem Eiropas Komisija deva priekšroku jau aizsāktajām reformām un diskusiju rezultātā šī reforma ieguva nosaukumu Programma 2000 jeb Agenda 2000. Agenda 2000 tika attīstīta ar mērķi plašāk atbalstīt lauku ekonomiku kopumā nevis tikai lauksaimniecisko ražošanu. Uzsvars tika likts uz ES lauksaimniecības sektora konkurētspējas nodrošināšanu pasaules un arī iekšējā tirgū bez īpašām subsīdijām. Tika veidota politika, kas veicinātu tādu saimniekošanas veidu attīstību, kas spētu saglabāt un uzlabot lauku vidi un ainavu. Tika noteikta vispārēja lauksaimniecības politikas reforma, paredzot cenu atbalsta samazinājumu, to kompensējot ar tiešiem maksājumiem, attīstīti lauku attīstības un vides aizsardzības atbalsta pasākumi.

1999.gadā pieņemtā Agenda 2000 reforma mainīja uzsvarus un veicināja Eiropas lauksaimniecības konkurētspēju, turklāt reformā bija iekļauts jauns būtisks elements – lauku

⁵ *Enlargement and reform of the EU Common agricultural policy : impacts on the western hemisphere countries*. Pieejams: <http://taskvision.sice.oas.org/geograph/mktacc/Bureau.pdf>

⁶ *LVAEI. Eiropas Savienības kopējā lauksaimniecības politika – kādu to veidosim Latvijā?* Pieejams: http://www.zm.gov.lv/doc_upl/KLP_buklets_final.pdf

attīstības politika. Tās mērķis bija stimulēt dažādas lauku iniciatīvas, palīdzēt lauksaimniekiem pārstrukturēt savas saimniecības, dažādot ražošanu un uzlabot produkcijas reklāmu un noformējumu. Budžetam tika noteikti griesti, lai nodokļu maksātāji būtu droši, ka KLP izmaksas tiek kontrolētas⁷.

Lai sasniegtu Agenda 2000 izvirzītos mērķus, notika izmaiņas galvenajos KLP instrumentos:

- 1) tika nostiprināta ES starptautiskā tirgus pozīcija, t.i. notika institucionālo cenu atbalsta samazināšana galvenajos lauksaimniecības sektoros, kas veicināja ES lauksaimniecības produktu cenu tuvināšanu pasaules tirgus cenām;
- 2) tika izveidoti jauni finanšu instrumenti ES pirmsiestāšanās atbalstam;
- 3) tika pārorientēta lauku attīstības politika – tā tika pārveidota par KLP lauku un saimniecību politiku;
- 4) tika pieņemta jauna regula, kas radīja iespēju vides nosacījumus savienot ar finanšu instrumentiem un ieviesa kopējus nosacījumus KLP tiešo maksājumu shēmu administrēšanā
- 5) tika pieņemts lēmums pakāpeniski samazināt tiešos maksājumus
- 6) tika decentralizēta tiešo maksājumu pārvaldība, ļaujot katrai dalībvalstij veikt piešķirto maksājumu sadali nacionālajā līmenī, līdz ar to katra dalībvalsts varēja izvērtēt prioritātes un atbalsta apjomus katrā no atbalstāmajiem sektoriem⁸

Lai arī pēc Agenda 2000 apstiprināšanas lauksaimniecības politikā tika pievērsta liela uzmanība vides saglabāšanai un daļa finansējuma tika novirzīti lauku attīstības politikas finansēšanai, tomēr lielākā daļa lauksaimniecības atbalsta finansējuma tika izmaksāts tiešajos maksājumos, līdz ar to vēl joprojām lauksaimniecības atbalsts ietekmēja ražošanas lēmumus un radīja stimulus noteiktu produktu ražošanā.

Pavērsiens KLP reformā tika veikts 2003.gada 26.jūnijā Luksemburgā. Lauksaimniecības ministri panāca vienošanos par jaunu reformu paketi. Iespējams, tā ir pati radikālākā KLP reforma tās vēsturē. Reformas mērķis ir paaugstināt ES lauksaimniecības konkurētspēju un veicināt vairāk uz tirgu orientētu ilgtspējīgu lauksaimniecību, optimizējot palīdzības maksājumu administrēšanas procesu, kā arī nodrošināt labāku līdzsvaru starp tiešajiem maksājumiem un lauku attīstību. Jaunā KLP tika pielāgota vairāk patērētāju un nodokļu maksātāju interesēm, tai pašā laikā sniedzot lauksaimniekiem brīvību ražot produktu, kurus pieprasa tirgus. Reformas būtība bija atdalīt tiešos maksājumus no ražošanas un pielāgojot

⁷*Kopējās lauksaimniecības politikas skaidrojums*. Pieejams: http://www.laukutikls.lv/kopeja_lauksaimniecibas_politika/622

⁸ *EU Agrarpolitik und Erweiterung - Eine Chance für Natur und Umwelt?* Pieejams: <http://ecologic-events.eu/cap2003/de/hintergrund/Ergebnisse%20Workshop%20Bonn%202001.PDF>

kopējo lauksaimniecības politiku sabiedrības vajadzībām. Šī reforma bija svarīgs solis pretim tirgus orientētai un ilgtspējīgai lauksaimniecības politikai. Tika paredzēts, ka pēc reformas lielākā daļa KLP atbalsta būtu izmaksājami neatkarīgi no ražošanas apjoma. Galvenais kompromiss ir panāktā vienošanās aizstāt ar ražošanu saistīto atbalstu zemniekiem ar jaunu ar ražošanu nesaistītu vienotās saimniecības maksājumu, kuru aprēķina uz vēsturisku atskaites apjomu pamata. Jaunā nesaistītā sistēma darbojas vairākumā lauksaimniecības nozaru, tomēr, lai izvairītos no ražošanas pamešanas, dalībvalstīm ir iespēja zināmās jomās saglabāt noteiktas vienotās saimniecības maksājuma daļas piesaisti ražošanas apjomiem.

Jaunā sistēma sāka darboties 2005.gadā, bet dalībvalstis varēja atlikt tās stāšanos spēkā līdz 2007.gadam, lai veiktu vajadzīgos pielāgojumus. Lai veicinātu KLP lauku attīstības aspektu, no 2005.gada tika ieviesta modulācija - neliela tiešo atbalsta maksājumu samazināšana, lai līdz 2007.gadam ik gadus būtu pieejami apmēram 1,2 miljardi rezerves eiro, kurus varētu izmantot plaša lauku iniciatīvu klāsta finansēšanai. Reforma paredzēja arī citus svarīgus aspektus - elastīgumu, ieviešot reģionālos pasākumus, jo īpaši saistībā ar nelabvēlīgākajiem reģioniem; nacionālo rezervju izveidi, lai palīdzētu grūtībās nokļuvušajiem reģioniem; mehānismu, ar kuru nepieļauj budžeta pārtēriņu; kā arī Komisijas uzdevumu 2007.gadā publicēt ziņojumu par vienotās saimniecības maksājumu darbību.⁹

Formāli politikas reforma tiek īstenota no 2007.gada jaunā budžeta plānošanas perioda ietvaros, taču faktiski ES vecajās dalībvalstīs tā ir uzsākta īstenot no 2005.gada, jaunajās – reformētos atbalsta mehānismus sākotnēji tika plānots ieviest no 2006. līdz 2009.gadam¹⁰, taču pārrunu rezultātā šis termiņš tika pagarināts līdz 2013.gadam (ieskaitot)

2003.gada KLP reformas galvenie mērķi:

- 1) novirzot finansējumu no KLP I pīlāra (tiešajiem maksājumiem) uz II pīlāru (lauku attīstības programmu), stiprināt lauku attīstību. Šī mērķa sasniegšanai tiek izmantota modulācija;
- 2) veicināt konkurētspēju, pielāgojot tirgus pasākumus piena un graudaugu sektoros;
- 3) atdalot tiešos maksājumus laukaugu, liellopus, piena sektoros un ieviešot vienotā maksājuma shēmu, veicināt ilgtspējīgas lauksaimniecības attīstību

Būtiskākās izmaiņas KLP 2003.gada reformas rezultātā:

1. vienotie platību maksājumi vairs nav saistīti ar ražošanu. “Nodalīšana” bija reformas galvenais mērķis;

⁹ KLP reforma un atbalsts videi draudzīgām ražošanas metodēm un kvalitatīviem produktiem. Pieejams: http://www.eppgroup.eu/policies/envi/archive/kn_27_lv.asp

¹⁰ Eiropas Savienības kopējās lauksaimniecības politikas vēsture. Pieejams: <http://www.zemniekusaeima.lv/lv/izglitojies-un-lieto-2/lauksaimniecibas-attistiba/eiropas-savienibas-kopejas-lauksaimniecibas-politikas-vesture/>

2. tiešos maksājumus (“vienotos platību maksājumus”) piesaistīja noteiktu savstarpējās atbilstības (“*Cross Compliance*”) standartu ievērošanai vides aizsardzības, pārtikas produktu drošības, dzīvnieku/augu veselības un dzīvnieku labturības jomā;
3. būtiski tika ierobežota lauksaimniecības tirgus regulēšana ar intervences, uzglabāšanas vai eksporta subsīdiju palīdzību;
4. pakāpeniski tika paredzēts likvidēt vēl pastāvošos apjomu regulējošos instrumentus (piemēram, ražošanas kvotas)¹¹.

Pēc KLP 2003.gada reformas ieviešanas, no 2007.gada beigām un 2008.gadā notika KLP pārskatīšana jeb „Veselības pārbaude”. Tās mērķis – novērtēt KLP 2003.gada reformas īstenošanu un ieviest reformas procesā korekcijas, lai KLP vienkāršotu, ļautu izmantot jaunas tirgus iespējas, atceltu ierobežojumus lauksaimniekiem.

„Veselības pārbaudes” rezultātā plānots veikt šādas izmaiņas :

- 1) vēl lielākā mērā nošķirt tiešos maksājumus un ražošanu, tādējādi maksimāli palielinot lauksaimnieku iespējas reaģēt uz situāciju tirgū;
- 2) prasības par lauksaimniecībā izmantojamās zemes atstāšanu atmatā (prasība laukaugu ražotājiem 10% zemes atstāt atmatā) atcelšana;
- 3) palīdzības sniegšana nozarēm ar īpašām problēmām;
- 4) investīciju atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem saistībā ar lauku politiku tiks palielināts no 55000 EUR uz 70 000 EUR;
- 5) VPM darbības termiņa pagarināšana;
- 6) pakāpeniski palielināt piena kvotas pirms to atcelšanas 2015. gadā;
- 7) samazināt tirgus intervenci;
- 8) palielināt modulāciju, ar ko lauksaimniekiem samazina tiešos maksājumus, un šādā veidā iegūto naudu pārskaita Lauku attīstības fondā. Tas ļaus labāk reaģēt uz jauniem izaicinājumiem un iespējām, ar ko saskaras Eiropas lauksaimniecība, sākot no klimata pārmaiņām un vajadzības pēc labākas ūdens resursu apsaimniekošanas un beidzot ar bioloģiskās daudzveidības aizsardzību;
- 9) Sākot ar 2012.gadu daudzas mazas atbalsta shēmas tiks atsaistītas un novirzītas uz vienreizējo maksājumu shēmu¹²

Saskaņā ar KLP 2003.gada reformu (skat. 1.1.tab.) tika samazināts tirgus atbalsts un ar ražošanu saistītais atbalsts, taču uzskatāms, ka galvenais reformas elements bija vienotā

¹¹ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu „KLP ”veselības pārbaude” un perspektīvas pēc 2013.gada”. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52007IE1457:LV:NOT>

¹² Veselības pārbaude modernizēs KLP un ļaus lauksaimniekiem reaģēt uz pieaugošo pieprasījumu. Pieejams: <http://db.lv/r/164176-veselibas-parbaude-modernizes-klp-un-laus-lauksaimniekiem-reaget-uz-pieaugoso-pieprasijumu>

maksājuma shēmas ieviešana, kas paredzēja pastāvošo ar ražošanu saistīto maksājumu integrēšanu vienotā maksājumā.

1.1.tabula

KLP 2003.gada rezultātu salīdzinājums ar pirmsreformas situāciju¹³

Joma	Pirms 2003.gada reformas	KLP 2003.gada reformas kompromiss
Tiešie maksājumi	<ul style="list-style-type: none"> - Pastāvēja dažādi ar laukaugu kultūru ražošanu saistīti maksājumi; - daļēja atsaistīšana paredzēta tikai, lai graudaugu un eļļas augu sēklu maksājumu un dzīvnieku prēmijas sasaistītu ar liellopu 	<ul style="list-style-type: none"> - Ieviešams vienotais saimniecību maksājums (atdalītais ienākumu atbalsta maksājums) pēc 2005.gada, kas ietver maksājumus par: <ul style="list-style-type: none"> - graudaugiem, eļļas augu sēklām, proteīna kultūrām, linšķiedru, kaņepēm, - par cietajiem kviešiem papildus maksājumus; - par kartupeļu cieti 40%; - pākšaugiem; - rīsiem; - sēklām; - sauso lopbarību;
Maksājumu tiesības, reģionālais modelis		<ul style="list-style-type: none"> - lauksaimnieki saņem maksājumu tiesības, balstoties uz vēsturiskiem references apjomiem. Maksājuma tiesības dod tiesības uz atbalstu tikai, ja atbilstošam maksājumu tiesību skaitam pretim ir atbilstošs hektāru skaits; - paredz valsts rezervi jaunpienācējiem; - paredz vienotās administrēšanas un kontroles sistēmu; - paredz ieviest reģionālo VMS maksājuma shēmu – nosakot vienādu maksājumu tiesību vērtību reģionā un dodot iespēju noteikt atšķirīgas vērtības laukaugu platībām un atšķirīgas zālaugiem; - reģionālā modeļa ieviešanas gadījumā apredzēti izņēmumi no atsevišķu saistīto maksājumu atsaistīšanas; - paredz 10% apjomā no tiešo maksājumu aploksnēs novirzīt

¹³ KLP reformas izklāsts un tās ietekmes uz Latvijas lauksaimniecību novērtējums. Pieejams: <http://www.politika.lv/index.php?f=795>

		finansējumu sektoru specifiskajam atbalstam, lai veicinātu noteiktu sektoru saglabāšanu, kvalitātes un vides uzlabošanu.
Atmatas	- 10% laukaugu platības atstājamas atmatā, izņemot lauksaimniekus, kuri ražo līdz 92 t graudu gadā	- lauksaimniekiem piešķir atmatu maksājumu tiesības, kuras var aktivizēt, ja pretim ir atbilstošas atmatu platības
Savstarpējā atbilstība	- Izvēles iespējas piemērot tiešo maksājumu samazinājumu, ja netiek ievērotas noteiktas vides prasības	- Paredz tiešo maksājumu samazinājumu, ja netiek ievērotas 18 obligātās pārvaldības prasības; - prasības ievērot labas lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumus.
Modulācija	- Izvēles iespēja ieturēt līdz 20% tiešo maksājumu, modulētie līdzekļi paliek dalībvalstī	- Obligātā modulācija tiek ieviesta ar 2005.gadu paredzot 3% likmi, 2006.gadā 4%likmi un 2007.gadā un turpmāk 5% likmi. - modulāciju neattiecina uz saimniecībām, kuru tiešo maksājumu apjoms nepārsniedz 5000 eiro; - Modulētos līdzekļus izmanto lauku attīstības pasākumu finansēšanai;
Finanšu disciplīna		- Finanšu disciplīnu ievieš ar 2007.gadu, kas nodrošina, ka netiek pārsniegti maksājumu aploksnes griesti;
Saimniecību konsultatīvā sistēma	Lauku attīstības programmas ietvaros pastāv izvēles iespēja izveidot sertifikācijas sistēmu	- no 2007.gada izveidojama obligāta saimniecību konsultatīvā sistēma; - lauksaimnieku dalība brīvprātīga; - no LAP atļauts lauksaimnieku dalības finansējums līdz 80% no izmaksām
Graudaugi	-Intervences cena 101,31 eiro/t; - tiešie maksājumi 63 eiro/t reizināti ar references platību; - ikmēneša intervences cenas pieaugums par 0,93 eiro/t, 7 soļi	- netiek samazināti tiešie maksājumi; - netiek samazināta intervences cena; - tiek samazināts par 50% ikmēneša intervences cenas palielinājums - pēc 2005.gada iespējams saglabāt saistītu maksājumu 25% apmērā
Rudzi	- Pastāv intervence	- Intervence tiek likvidēta
Cietes kartupeļi	atbalsts ražotājiem: - minimālā cena 178,31 eiro/t;	- saglabā saistīto maksājumu ražotājiem 60% apmērā;

	- atbalsts 110,54 eiro/t	40% integrējami vienotā maksājuma shēmā; Ražošanas atmaksas un minimālā cena cietes kartupeļu ražotājiem saglabātas
Energijas augi	- Atļauti audzēt atmatās nepārtikas vajadzībām, nepieciešams līgums ar pārstrādātāju	- enerģijas augu atbalsts 45 eiro/ha, nepieciešams līgums; - atbalstāmā platība 1,5 milj. ha, netiek sadalīta starp dalībvalstīm
Liellopu gaļa	- bāzes cena 2224 eiro/t, privātās uzglabāšanas atbalsts 103% no bāzes cenas; - intervences cena 1560 eiro/t; - galvu maksājumi: par vērsi 150 eiro; par bulli 210 eiro/t par zīdītājgovi 200 eiro/t - kaušanas prēmija 80 eiro par bulli, 50 eiro par govi; - saņemšanas nosacījums līdz 1,8 LielV/ha; - ekstensifikācijas prēmija 100 eiro, lopu blīvums 1,4 LielV/ha; - citas iespējas: 80 € par prēmiju, ar blīvumu zem 1.4 LielV/ha un 40 € par 1.4 līdz 1.8 LielV/ha - Nacionālās aploksnes ietvaros	- Palielināts zīdītājgovju skaits Austrijai un Portugālei; - Palielināts dzīvnieku skaits Itālijai par kuriem var maksāt kaušanas prēmijas
Piens	- piena kvotas darbības ilgums līdz 2008.gadam; - pakāpenisks intervences cenas samazinājums pa 15% sākot no 2005/06. gada; - govju prēmija palielināta no 8,62 eiro/t uz 25,86 eiro/t par kvotu no 2005/06. - piena kvotas palielinājums	- mainīts Programmas 2000 lēmums, cenu samazinājums par 15% aizstāts ar cenu samazinājumu: Sviestam par 7% 2004., 2005., 2006.g., 4% 2007.g.; Vājpiena pulverim par 5% 2004.-2006.g. - kompensāciju maksājums, ieskaitot nacionālo aploksni vidēji 11.81€/t 2004.g., 23.65 €/t 2005.g., 35.5 €/t no 2006.g. - 11 DV kvotas palielināšana tika atlikta uz 2006.g. - noteikti griesti sviesta intervencei 70 000 t 2004.g., ikgadēji samazināmi par 10 000t līdz sasniedz 30 000 t 2008.g. - Intervenci atver tikai starp 1 martu un 31.augustu

KLP šodienas mērķi ir sasniegt:

- 1) konkurētspējīgu lauksaimniecības sektoru;
- 2) ražošanas metodes, kas atbalsta videi draudzīgus, kvalitatīvus produktus, ko sabiedrība vēlas;
- 3) taisnīgus dzīvošanas standartus un ienākumu stabilitāti lauku sabiedrībai;
- 4) dažādību lauksaimniecībā, saglabājot ainavu un atbalstot lauku kopienas;
- 5) vienkāršību lauksaimniecības politikā un sadalot atbildību starp Komisiju un dalībvalstīm;
- 6) pamatotu atbalstu, kas saskanīgs ar sabiedrības vajadzībām, ko tā vēlas saņemt no lauksaimniekiem¹⁴

1.2. Eiropas Savienības tiešo maksājumu transformācija vienotajā saimniecības maksājumā

Kā jau iepriekšējā nodaļā minēts, Eiropas Savienības dalībvalstu lauksaimniecības ministri 2003.gada 26.jūnijā apstiprināja fundamentālu kopējās lauksaimniecības politikas reformu, kas pilnībā mainīja veidu, kādā Eiropas Savienība atbalsta lauksaimniecību.

Būtiskākais 2003.gada KLP reformas elements ir vienotais saimniecības maksājums.

Vienotā maksājuma ieviešanas pamata nosacījumi un juridiskais pamatojums ir atrunāts:

- 1) Padomes 2009.gada 19.janvāra Regulā Nr.73/2009, ar ko paredz kopējus noteikumus tiešā atbalsta shēmām saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem, 15 un Padomes 2003.gadaseptembra Regulā (EK) Nr.1782/2003, ar ko izveido kopīgus tiešā atbalsta shēmu noteikumus saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem (turpmāk – Regula 73/2009);
- 2) Komisijas 2004.gada 21.aprīļa Regulā Nr.795/2004, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus par to, kā īstenot vienreizējo maksājumu shēmu, kura paredzēta Padomes Regulā (EK) Nr.1782/2003, ar ko izveido kopīgus tiešā atbalsta shēmu noteikumus saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem;
- 3) Komisijas 2004.gada 21.aprīļa Regulā Nr.796/2004, ar ko paredz sīki izstrādātus noteikumus, lai ieviestu savstarpēju atbilstību, modulāciju un integrēto

¹⁴ *Kopējās lauksaimniecības politikas skaidrojums.* Pieejams: http://www.laukutikls.lv/kopeja_lauksaimniecibas_politika/622-kopejas_lauksaimniecibas_politikas_merk

¹⁵ Padomes Regula (EK) Nr. 73/2009, ar ko paredz kopējus noteikumus tiešā atbalsta shēmām saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem, kā arī groza Regulas (EK) Nr. 1290/2005, (EK) Nr. 247/2006, (EK) Nr. 378/2007 un atceļ Regulu (EK) Nr. 1782/2003, *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*, 2009, L 30, 16.–99. lpp.

administrēšanas un kontroles sistēmu, kura paredzēta Padomes Regulā (EK) Nr.1782/2003, ar ko ievieš kopīgus tiešā atbalsta shēmu noteikumus saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem.

Vienotā maksājuma shēma aizstāj vairākus ar ražošanu saistītus tiešos maksājumus, un tas vairs netiek saistīts ar ražošanu, tāpēc dēvējams par atdalīto maksājumu. Dalībvalstīm ir radīta iespēja no ražošanas atdalīt visus maksājumus un tos integrēt vienā maksājumā.

Jaunajām dalībvalstīm pirms vienotā maksājuma shēmas ieviešanas pēc iestāšanās ES tika dota iespēja piemērot pārejas atbalsta shēmu – Vienoto platības maksājumu, pirms sagatavota un ieviesta vienotā maksājuma shēma.

Vienotais maksājums ir maksājums par attaisnoto lauksaimniecības zemi, kas uzturēta labā lauksaimniecības un vides stāvoklī, izņemot ilggadīgās kultūras, mežu un zemi, kas netiek izmantota lauksaimnieciskiem nolūkiem¹⁶.

Vienoto saimniecības maksājumu ieviesa no 2005.gada, taču dalībvalstīm sākotnēji bija iespēja atlikt tā ieviešanu līdz 2007.gadam. Ieviešot vienotā maksājuma shēmu, dalībvalstīm bija izvēle ieviest vienu no diviem bāzes modeļiem:

- 1) vēsturisko – maksājumu tiesību vērtība balstīta uz individuāli vēsturiski saņemtu atbalsta maksājumu references periodā
- 2) reģionālo – tas paredz izlīdzinātu maksājumu tiesības vērtību valsts reģionā

Maksājumu tiesību vērtība ES 15 tika noteikta balstoties uz vēsturiski saņemto atbalsta apjomu vidēji 2000.-2002.gadā pilnā vai daļējā apmērā no vēsturiski saņemtā atbalsta lieluma. Dalībvalstīm tika dota izvēle - ieviest vēsturisko vai reģionālam modelim tuvinātu modeli (skat.1.2.tabulu).

1.2.tabula

Vienotā maksājumu shēma ES dalībvalstīs¹⁷

Vienotā maksājuma shēmas modelis	ES dalībvalstis
VM vēsturiskais modelis (maksājumu tiesību vērtība balstīta uz vēsturiski saņemtiem maksājumiem)	Beļģija (2006), Īrija (2005), Grieķija (2007), Spānija (2006), Francija (2006), Itālija (2006), Nīderlande (2007), Austrija (2007), Portugāle (2007), Lielbritānijas reģioni Velsa un Skotija (2005)

¹⁶ LVAEI. *Eiropas Savienības kopējā lauksaimniecības politika – kādu to veidosim Latvijā? – 2005*, pieejams: http://www.zm.gov.lv/doc_upl/KLP_buklets_final.pdf

¹⁷ *Commission staff working document*. Pieejams: http://ec.europa.eu/agriculture/healthcheck/fullimpact_en.pdf

VM statistiskais hibrīda modelis (maksājumu tiesību vērtība sastāv no divām komponentēm – reģionālās komponentes, kas vienāda visām tiesībām, un no vēsturiskās komponentes)	Luksemburga (2005), Zviedrija (2005), Lielbritānijas reģions Ziemeļrija (2005)
VM dinamiskais hibrīda modelis (atšķirībā no hibrīda modeļa šis paredz pakāpenisku maksājuma tiesību vērtību izlīdzināšanos)	Dānija (2005), Vācija (2005), Somija (2006), Lielbritānijas reģions Anglija (2005)
VM reģionālais modelis (paredzēts ieviešanai jaunajās dalībvalstīs; maksājumu tiesības vērtība sastāv no reģionālās komponentes un piemaksas no valsts rezerves par īpašiem apstākļiem)	Slovēnija (2007), Malta (2007), Ungārija (izstrādāts, bija plānots 2009.g., bet atcelts)

Jaunās dalībvalstis var ieviest tikai reģionālā modeļa vienotā maksājuma shēmu – lauksaimnieku maksājumu tiesību vērtību veido reģionālā komponente un daļu piemaksas no valsts rezerves. Lai saņemtu maksājumus, lauksaimniekam ir jāaktivizē maksājumu tiesības. Sākotnēji Regulā Nr.1782/2003¹⁸ tika paredzēts, ka jaunās dalībvalstis var piemērot vienotā platības maksājuma shēmu līdz 2008.gadam, taču vēlāk šis termiņš tika pagarināts un šobrīd saskaņā ar Regulu 73/2009 jaunās dalībvalstis vienoto platības maksājumu var piemērot līdz 2013.gadam (ieskaitot), tātad vienotā maksājuma shēma ir ieviešama un piemērojama ne vēlāk kā ar 2014.gadu. Vienoto platību maksājuma shēmu Eiropas Komisija uzskata par pārejas shēmu, jo tā nebalstās uz fiksētu maksājumu tiesību skaitu. VPM piemērošanas shēma nozīmē, ka ikvienam pretendētājam, kurš piesaka atbalstu lauksaimniecībā izmantojamai zemi, kas ir labā lauksaimniecības un vides stāvoklī, ir tiesības saņemt atbalstu, neatkarīgi no kultūras, ko tajā audzē. VPM likme ir vienāda visiem pretendentiem. Vienotā maksājuma princips ir – vienāds maksājums par lauksaimniecības zemes hektāru neatkarīgi no lauksaimnieciskās nozares un ražotās produkcijas veida, jo lauksaimnieciskās produkcijas ražošana nav obligāts nosacījums. Galvenais nosacījums – zemes uzturēšana labā lauksaimniecības un vides stāvoklī.

Vienotā maksājuma ieviešanas galvenie mērķi:

¹⁸ Padomes Regula (EK) Nr. 1782/2003, ar ko izveido kopīgus tiesā atbalsta shēmu noteikumus saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem, un groza Regulas (EEK) Nr. 2019/93, (EK) Nr. 1452/2001, (EK) Nr. 1453/2001, (EK) Nr. 1454/2001, (EK) Nr. 1868/94, (EK) Nr. 1251/1999, (EK) Nr. 1254/1999, (EK) Nr. 1673/2000, (EEK) Nr. 2358/71 un (EK) Nr. 2529/2001, *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*, 2003, L 214, 269.-337.lpp.

- 1) ļaut lauksaimniekam ražot atbilstoši tirgus pieprasījumam;
- 2) veicināt videi draudzīgu un ekonomiski ilgtspējīgu saimniekošanu;
- 3) vienkāršot lauksaimnieku un administratīvo iestāžu pieteikšanos KLP pasākumiem;
- 4) nostiprināt ES pozīcijas PTO lauksaimniecības politikas sarunās

Vienotā maksājuma elementi (skat.1.2.att.):

- 1) maksājuma tiesības;

Maksājuma tiesības – tiesības saņemt tiešos maksājumus par attaisnoto lauksaimniecībā izmantojamo zemi, kas uzturēta labā lauksaimniecības un vides stāvoklī. Maksājuma tiesības lauksaimnieks saņem, piesakoties vienotajam maksājumam un to skaits atkarīgs no lauksaimniecībā izmantojamo hektāru skaita.

Maksājuma tiesību skaitam jābūt vienādam ar lauksaimnieka deklarēto attaisnoto hektāru skaitu, kādu viņš uzrāda pieteikumā pirmajā gadā uz Vienoto maksājumu.

- 2) maksājumu atdalīšana no ražošanas;

Atdalīšana jeb pāreja no ražošanas atbalsta uz ražotāju atbalstu, ieviešot savstarpēji nesaistītā jeb no ražošanas atdalīto maksājumu ieņēmumu atbalsta sistēmu par katru saimniecību. Ir vairāki veidi maksājumu atdalīšanai no ražošanas:

- pilnīga atdalīšana – visi maksājumi tiks izmaksāti neatkarīgi no saimniecībā saražotās produkcijas daudzuma;

- daļēja maksājumu atdalīšana – alternatīva pilnīgas atdalīšanas pieejai. Katra dalībvalsts var izvēlēties iespēju daļēji saglabāt ar ražošanu (laukaugu platībām un/vai dzīvnieku skaitu) saistītās KLP atbalsta shēmas. Katra dalībvalsts, ievērojot regulā noteiktās iespējas, pati izvēlas, vai un kurus maksājumus saglabāt piesaistītus ražošanai

Abus veidus var lietot arī kopā, piemēram, piena maksājumus atdalīt pilnīgi no ražošanas, bet maksājumus par laukaugiem piesaistīt ražošanai ne vairāk kā 25% apmērā no nacionālo griestu laukaugu komponentes.

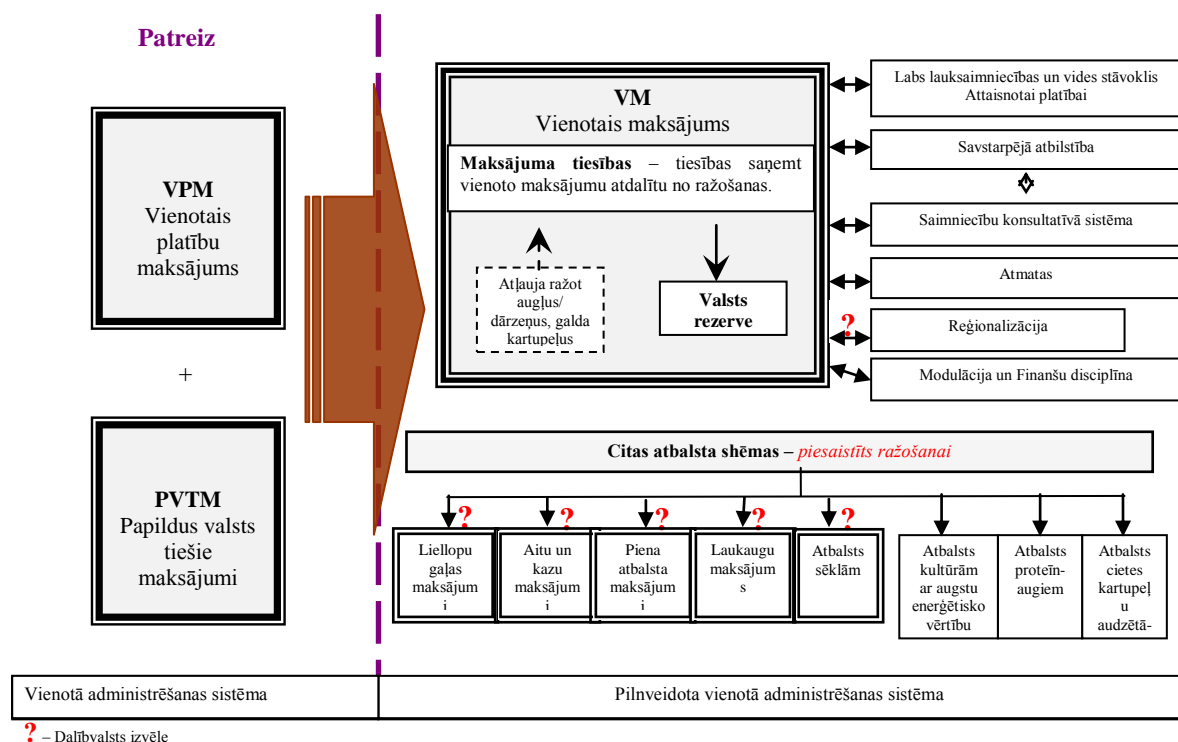
- 3) valsts rezerve;

Valsts rezerve – līdzekļu apjoms speciālām vajadzībām, ko veido ne vairāk kā līdz 3% no 2013.gada nacionālajiem griestiem. Jaunās dalībvalstis valsts rezervi var izmantot ar mērķi piešķirt maksājuma tiesības lauksaimniekiem, kuri uzskata, ka atrodas īpašā situācijā. Tas jāsaprot ar Komisiju

- 4) reģionalizācija

Reģionalizācija – tiešo maksājumu sadalīšana vienas valsts dažādiem reģioniem. Jaunajām dalībvalstīm vienotā maksājuma shēma jāievieš reģionālajā līmenī. Tās definē reģionus, pamatojoties uz objektīviem kritērijiem. Ja jaunajā dalībvalstī ir mazāk kā 3 miljoni attaisnoto ha, tā var tikt uzskatīta par vienu reģionu. Līdz ar to Latvijai pastāv

izvēle – uzskatīt sevi par vienu reģionu vai arī lemt par vairāku reģionu definēšanu. Piemērojot reģionalizāciju, katrai jaunajai dalībvalstij ir jāsadala tās nacionālie „griesti” starp reģioniem, pamatojoties uz objektīviem kritērijiem, tādējādi diferencējot maksājumu tiesību vērtību reģionos¹⁹.

1.2.att. Kopējās lauksaimniecības politikas elementi²⁰

Saskaņā ar Regulas 73/2009 nosacījumiem Latvijai ir iespēja ieviest dažādus VM shēmas modeļa veidus. Zemkopības ministrija 2010.gada sākumā sagatavoja un diskusijām ar lauksaimnieku organizācijām iesniedza četrus VM shēmas ieviešanas modeļus. Tie bija:

1) reģionālais modelis ar ”izlīdzinātu” likmi – saskaņā ar šo modeli tiktu noteikta visā valstī izlīdzināta viena maksājumu tiesības vērtība. Maksājumu tiesības vērtība tiktu aprēķināta, dalot tiešo maksājumu maksimālo finanšu apmēru ar atbalsta tiesīgajiem lauksaimniecības zemes hektāriem noteiktā atsaucēs gadā. Latvijai, ieviešot šādu reģionālo modeli, vidējā maksājumu tiesība vērtība būtu aptuveni 93 EUR/ha. Tiesību vērtība rēķināta, izmantojot 2013.gada budžeta finanšu griestus, jo tad Latvija būtu sasniegusi 100 % līmeni. Ja VM shēma tiek ieviesta ātrāk, tiesību vērtība būs mazāka, ņemot vērā to līmeni, kas atļauts attiecīgajā gadā.;

¹⁹ *Kopējās lauksaimniecības politikas skaidrojums*. Pieejams: http://www.laukutikls.lv/kopeja_lauksaimniecibas_politika/622

²⁰ Avots: LVAEI. *Eiropas Savienības kopējā lauksaimniecības politika – kādu to veidosim Latvijā?*. – 2005, pieejams: http://www.zm.gov.lv/doc_upl/KLP_buklets_final.pdf

2) reģionālais modelis ar diferencētu tiesību vērtību par zālāju platībām – šis modelis paredz iespēju saistībā ar reģionālo modeli noteikt atšķirīgu maksājumu tiesību vērtību par pastāvīgo ganību un pļavu platībām. Piemēram, par platībām, kas atsaucēs gadā bijušas patstāvīgās ganības un pļavas, atbilstoši kuru skaitam tiktu piešķirts līdzvērtīgs maksājumu tiesību skaits, tiktu noteikta mazāka maksājumu tiesību vērtība nekā pārējām platībām;

3) reģionālais modelis ar vēsturisko komponenti no valsts rezerves individuālā līmenī – saskaņā ar šo modeli maksājumu tiesības tiktu piešķirtas, nosakot to vērtību, kas sastāvētu no divām daļām. Viena daļa maksājumu tiesību vērtības veidotu izlīdzinātā daļa (aptuveni 45 EUR/ha), kura visiem lauksaimniekiem būtu vienāda valstī, un maksājumu tiesības otras daļas vērtība tiktu aprēķināta katram lauksaimniekam individuāli, pamatojoties uz pārskata atsaucēs gadā saņemtajiem papildu valsts tiešajiem maksājumiem;

4) reģionālais modelis ar vēsturisko komponenti no valsts rezerves valsts līmenī – saskaņā ar šo modeli maksājumu tiesības tiktu piešķirtas, nosakot to vērtību, kas sastāvētu no divām daļām. Viena daļa maksājumu tiesību vērtības būtu izlīdzinātā daļa, kas vienāda visā valstī visiem lauksaimniekiem, un otru daļu tiesību vērtības aprēķinātu kā piemaksu valsts līmenī pa sektoriem, pamatojoties uz atsaucēs periodā gadā saņemtajiem papildu valsts tiešajiem maksājumiem. Diskusijās ar lauksaimniekiem tika aplūkoti visi četri modeļi un tika nolemts, ka Latvijā ieviešams 3.modelis, t.i., reģionālais modelis ar vēsturisko komponenti no valsts rezerves individuālā līmenī. 3.modelis tika izvēlēts, jo tas ir visvairāk atbilstošais, lai saglabātu ienākumu atbalstu ražojošajiem lauksaimniekiem un atbalsts būtu līdzvērtīgs pašreiz saņemtajam tiešo maksājumu atbalsta apjomam vai daudz neatpaliktu no tā, un tiktu novērsta atbalsta apmēra samazināšanās ražojošiem lauksaimniekiem.

Saskaņā ar trešo modeli lauksaimniekam tiktu piešķirtas maksājumu tiesības, kuru vērtība veidotos no reģionālās komponentes jeb izlīdzinātās daļas, kas vienāda visiem lauksaimniekiem valstī, un piemaksas no valsts rezerves par īpašiem apstākļiem, tai skaitā lielāko daļu veidotu piemaksa, kas aprēķināta, balstoties uz vēsturiski saņemto PVTM apmēru 2008. vai 2009.gadā. Maksājumu tiesību vērtības veidošanās saskaņā ar trešo vienotā maksājuma shēmas ieviešanas modeli atspoguļota 1.3.attēlā.

Reģionālā komponente jeb valstī izlīdzinātā daļa

Aprēķina valsts līmenī:

1) reģionālā komponente Ls/MT = reģionālās komponentes aploksne Ls/valstī piešķirto maksājumu tiesību skaits (MT)

Valstī piešķirto maksājumu tiesību skaits – 2008.gadā VPM atbalstam deklarēto ha skaits vai 2011.gadā VM atbalstam deklarēto ha skaits

Reģionālās komponentes aploksne ir finanšu apmērs, kas iegūts no valstij noteiktā maksimālā apmēra (Regulas 73/2009 40.pantā un 8.pielikumā noteikts 146 milj. eiro), atņemot finanšu apmēru, kas paredzēts valsts rezervei un īpašajam atbalstam.

Piemaksa no valsts rezerves (tai skaitā vēsturiskā komponente)

Aprēķina individuāli lauksaimniekam:

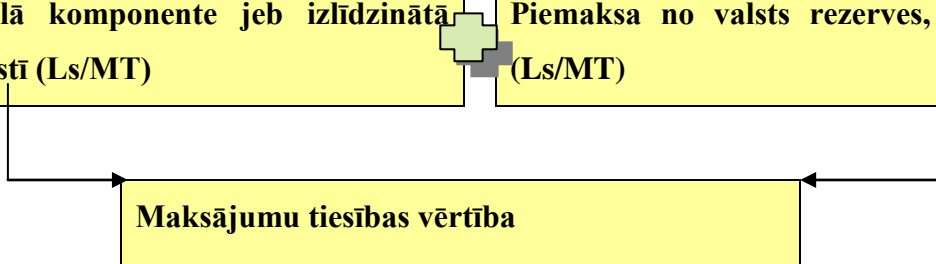
1) piemaksa par vēsturiski saņemtajiem PVTM Ls/MT = piemaksa par vēsturiski saņemtajiem PVTM (summa Ls)/piešķirto maksājumu tiesību (MT) skaits

Piemaksa par vēsturiski saņemtajiem PVTM (summa Ls) = PVTM atbalsttiesīgās platības (ha) vai dzīvnieku skaits (gab.) x atbalsta likme 2008. vai 2009.gadā (par ha vai gab.)

2) piemaksa īpašajos gadījumos Ls/MT (kas minēti Regulas 73/2009 57.panta 2. un 5.punktā) = references apmērs/piešķirto MT skaits

Reģionālā komponente jeb izlīdzinātā daļa valstī (Ls/MT)

Piemaksa no valsts rezerves, individuāli (Ls/MT)

1.3.attēls Maksājumu tiesību vērtības veidošanās saskaņā ar trešo vienotā maksājuma shēmas ieviešanas modeli²¹

ZM diskusijās ar lauksaimniekiem sākotnēji bija paredzējusi un ar Eiropas Komisiju (EK) jau daļēji vienojusies ieviest vienotā maksājuma shēmas modeli, kas paredzēja, ka no tiešo maksājumu finansējuma 50% tiktu novirzīti visiem lauksaimniekiem vienādas maksājumu tiesību vērtības izlīdzinātās daļas noteikšanai. Savukārt 50% tiktu novirzīti

²¹ Avots: Informatīvais ziņojums par vienotā maksājuma shēmas ieviešanu Latvijā no 2011.gada. Pieejams: <http://www.lkka.lv/aktuali/17-aktualitates/326-vienotaismaksajums.html>

lauksaimniekiem individuālas maksājumu tiesību vērtības daļas noteikšanai, kuru aprēķinātu, pamatojoties uz papildu valsts tiešo maksājumu saņemšanas nosacījumiem 2008. gadā, tādējādi nodrošinot ražojošā lauksaimnieka ienākumu atbalsta nesamazināšanos.

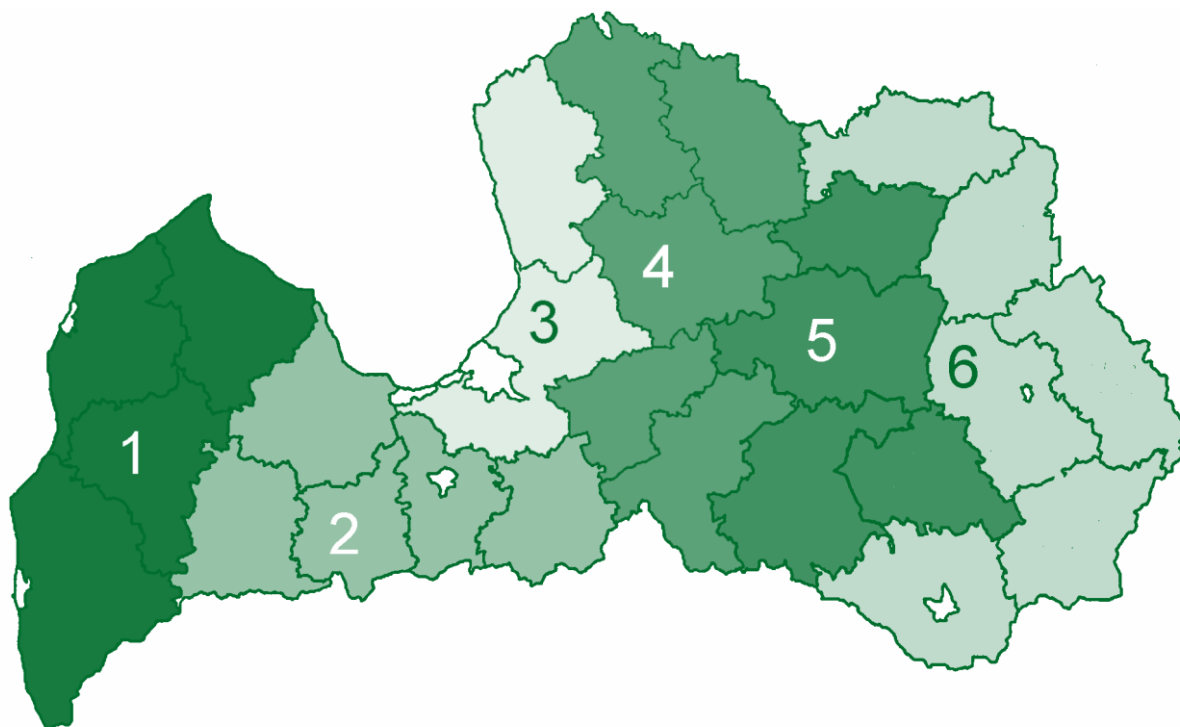
Taču šo modeli EK noraidīja uzskatot, ka EK atbildība ir nesamazināt ienākumu atbalstu ikvienam, tādēļ ZM un lauksaimnieki pieņēma lēmumu nepāriet uz vienoto maksājumu shēmu 2011.gadā, bet darīt to saskaņā Regulā 73/2009 noteikto gala termiņu – 2014.gadā.

2. ZINĀTNISKI PĒTNIECISKIE DARBI UN TAJOS PAUSTĀS ATZIŅAS PAR EIROPAS SAVIENĪBAS VIENOTĀ MAKSĀJUMA IETEKMI UZ LAUKSAIMNIECĪBAS ATTĪSTĪBU

Pētījumi, kuri izvērtēti šinī nodaļā ir veikti gan Latvijā, gan Eiropas Komisijā.

Pētījumā „Eiropas Savienības Kopējā lauksaimniecības politika – kādu to veidosim Latvijā?”²² analizēti 4 scenāriji, kuri izstrādāti, ņemot vērā KLP reformētā politikas ieviešanas gadu un VM saistīšanas pakāpi ar ražošanu.

Pētījuma autori visu Latviju sadala nosacītos reģionos (sk.2.1.att.)

2.1.att. Latvijas iedalījums reģionos²³

Vērtējot šos reģionus pēc lauksaimnieciskās ražošanas, tiek izdalīti trīs reģionu tipi – uz intensīvo augkopību orientētie reģioni (2. reģions), uz lopkopību un augkopību orientētie reģioni (1., 3. un 4. reģions) un uz ekstensīvo lopkopību un augkopību orientētie reģioni (5. un 6. reģions) (sk.tabulu 2.1.).

²² LVAEI. *Eiropas Savienības kopējā lauksaimniecības politika – kādu to veidosim Latvijā?*. – 2005, pieejams: http://www.zm.gov.lv/doc_upl/KLP_buklets_final.pdf

²³ turpat

Latvijas reģionu vērtējums pēc lauksaimnieciskās ražošanas un sociāli ekonomiskajiem nosacījumiem

Kritēriji	MLA	Lauksaimnieciskās ražošanas nosacījumi		Sociāli ekonomiskie nosacījumi	
		Trīs gadu vidējā graudaugu ražība, t/ha	Trīs gadu vidējais liellopu blīvums, LU/ha LIZ	Vidējais saimniecības ekonomiskais lielums, ELV	Lauksaimniecībā nodarbināto struktūra valstī, %
		2001., 2002., 2003.g.		2001.g.	
1.reģions	34.9	2.09	0.11	2.2	12%
2.reģions	7.4	2.83	0.11	3.1	18%
3.reģions	8.6	1.91	0.13	2.0	7%
4.reģions	40.0	1.83	0.14	2.0	16%
5.reģions	51.9	1.70	0.12	1.8	16%
6.reģions	57.9	1.61	0.10	1.4	31%
Vidēji Latvijā:	37.9	2.08	0.12	2.1	100%

Pētījumā tiek analizēts, kādas ir Latvijas iespējamās izvēles reformētās KLP tiešā atbalsta sistēmas ieviešanā? Tiek izvirzīti vairāki jautājumi:

- 1) Kurā gadā – no 2006. līdz 2009. gadam ieviest vienotā maksājuma shēmu;
- 2) Kuru vienotā maksājuma shēmu izvēlēties īstenot – reģionāli neitrālu vai reģionāli diferencētu;
- 3) Cik lielā mērā tiešo atbalstu atdalīt no ražošanas: pilnīgi, saglabāt maksimāli atļauto saistību ar konkrēto produkta ražošanu vai realizēt kādu vidusceļu.

KLP ieviešanas analīzei pētījuma autori izvirzījuši 4 galvenos scenārijus:

1. A6 – “pilnīgas atdalīšanas” (bāzes) scenārijs. Tas paredz, ka reformētā KLP Latvijā pilnībā tiks ieviesta 2006. gadā. Latvijas nacionālā atbalsta politika, kas bija spēkā pirms Latvijas iestāšanās ES, tiks iespējami ātrāk reformēta. Gan ES finansētais tiešais atbalsts, gan PVTM tiks izmaksāti par zemi, kurai visos sektoros un visos reģionos piešķirtas vienādas vērtības VM tiesības.

²⁴ Avots: LVAEI. Eiropas Savienības kopējā lauksaimniecības politika – kādu to veidosim Latvijā?. – 2005, pieejams: http://www.zm.gov.lv/doc_upl/KLP_buklets_final.pdf

2. S6 – “maksimālas saistības” scenārijs. Scenārijs paredz, ka reformētā KLP Latvijā pilnībā tiks ieviesta 2006. gadā. KLP reformas atbalsta politikas pasākumi tiek maksimāli tuvināti nacionālajai atbalsta politikai, kas bija spēkā pirms Latvijas iestāšanās ES un paredzēja atbalsta maksājumus saistīt ar saražoto produkciju.

Tiešais atbalsts tiks izmaksāts par zemi, par kuru visos sektoros un visos reģionos noteiktas vienādas VM tiesības vērtības. Maksimāli atļautie 25% laukaugu maksājumu, 100% zīdītājgovju prēmiju, 40% liellopu kaušanas prēmiju, 50% aitu māšu maksājumu, 100% maksājumu par saražotajām sēklām un 2006. gadā 35% no atbilstoši kvotai saražotā piena maksājumiem paliek saistīti ar konkrētās nozares produkcijas ražošanu. PVTM tiks piešķirti par zemi, mājlopiem un produkciju, papildinot ar ražošanu saistītos ES maksājumus, kā arī no nacionālā budžeta tiks paaugstināta VM tiesību vērtības likme.

3. S9 – “maksimālas saistības un iespējami vēlākas reformēšanas” scenārijs. Tas paredz, ka KLP reformas pilnīgu ieviešanu Latvijā atliek uz iespējami vēlāku laiku un to ieviesīs tikai 2009. gadā. Atbalsta politikas pasākumus maksimāli tuvinās VPM shēmai.

Tiešais atbalsts tiks izmaksāts par zemi, kurai piešķirtas visos sektoros un visos reģionos vienādas VM tiesības vērtības. Maksimāli atļautā līmenī ir tiešie maksājumi, kas saistīti ar laukaugiem, zīdītājgovīm, liellopu kaušanu, aitu mātēm un sēklu ražošanu (līdzīgi kā S6 scenārijā). PVTM tiks piešķirti par zemi, mājlopiem un produkciju, papildinot ar ražošanu saistītos ES maksājumus, kā arī no nacionālā budžeta tiks paaugstināta VM tiesību vērtības likme.

4. A9 – “pilnīgas atdalīšanas un iespējami vēlākas reformēšanas” scenārijs. Scenārijs paredz, ka KLP reforma Latvijā tiks ieviesta 2009. gadā, turklāt VPM shēma tiks būtiski reformēta. Gan ES finansētais tiešais atbalsts, gan PVTM tiks izmaksāti par zemi, kurai piešķirtas visos sektoros un visos reģionos vienādas vērtības VM tiesības.

Visiem scenārijiem ir spēkā šādi pieņēmumi:

- ES KLP ietvaros noteiktais tiešais atbalsts (VPM vai VM, PVTM un pagaidu valsts atbalsta maksājumi saskaņā ar ES līgumu) tiek aprēķināts saskaņā ar ES tiesiskajiem dokumentiem un Iestāšanās līgumu;
- 2005. gadā Latvijā saglabāsies VPM tiešmaksājumu administrēšanas sistēma;
- PVTM un pagaidu valsts atbalsta maksājumi saskaņā ar ES līgumu tiks piešķirti maksimāli atļautā apjomā (saskaņā ar Iestāšanās līgumu);
- no Latvijas Lauku attīstības plānā definētajiem atbalsta pasākumiem tiks ievērtēti tikai mazāk labvēlīgo apvidu (MLA) maksājumi, kas savas ekonomiskās nozīmes ziņā ir līdzīgi KLP tiešmaksājumiem;

- pēc pārejas uz VM shēmu katru gadu tiek izveidota tiešā atbalsta nacionālā rezerve 3% apmērā no 2013. gadā Latvijai noteiktajiem nacionālajiem griestiem. Šī summa sektorā pagaidām netiek izmantota.

Secinājumi, kas izriet no šī pētījuma:

1. Vēlākā VM ieviešanas gadījumā atļauto papildinošo valsts tiešmaksājumu apjoms ir lielāks, un tas rada iespēju vairāk samazināt starpību starp lauksaimniecības ražotāju saņemamo tiešmaksājumu apjomu Latvijā un vecajās dalībvalstīs, ko paredzēja iestāšanās nosacījumi. Tas rada iespējas straujākai lauksaimniecības sektora attīstībai valstī. Bet tas arī rada papildu slogu nacionālajam budžetam pirmajos gados pēc iestāšanās ES.
2. Ieviešot pilnīgas atdalīšanas VM shēmu 2006. gadā, lauksaimnieki jau agrāk var orientēties uz tirgus pieprasījumam atbilstošas produkcijas ražošanu, kļūstot mazāk atkarīgi no valsts izvēles par labu kādas ražošanas nozares atbalstam. Vienlaikus no valsts budžeta būs nepieciešamas mazākas tiešmaksājumu administrēšanas izmaksas.
3. Līdz 2009. gadam lauksaimniecības sektora ienākumi varēs straujāk pieaugt, izvēloties vēlāk reformētu politiku, jo spēkā joprojām būs VPM shēma, kas paredz izmaksāt lielāku atbalsta apjomu lauksaimniecības ražotājiem no nacionālā budžeta nekā tas varētu būt iespējams saskaņā ar reformas ieviešanas nosacījumiem 2006. gadā (S6 un A6 scenārijs).
4. Pilnīgas ES VM sistēmas vēlāka ieviešana ļautu aprītē papildus iesaistīt vairāk nekā 200 tūkst. ha LIZ. Tomēr Vienotajam maksājumam atbilstošās platības palielinājums var proporcionāli samazināt Vienotā maksājuma likmi, kas veidojas no VM paredzētās finansiālās aploksnes uz VM piemērotas platības hektāru
5. Kopumā visām saimniecību grupām būtu izdevīgāka vēlāka reformas ieviešana, jo tiešā atbalsta administrēšana, balstoties uz pagaidu Vienotā platības maksājuma shēmu, dos iespēju līdz 2009. gadam novirzīt lielākus valsts budžeta līdzekļus, kas nodrošinās spēju labāk sagatavoties un pielāgoties jauno politikas nosacījumu ieviešanai 2009. gadā.
6. Esošā saimniecību ražošanas un izmaksu struktūra nespēj nodrošināt pietiekamu ienākumu līmeni nevienai saimniecību grupai. Ražošanas tehnoloģiskā modernizācija un saimniecību attīstība ir obligāts nosacījums, lai Latvijas saimniecības būtu konkurētspējīgas kopējā ES lauksaimniecības produkcijas tirgū.

Pēc autora domām, šis pētījums šobrīd ir zaudējis savu aktualitāti, jo saskaņā ar Regulu 73/2009 jaunās dalībvalstīs vienoto platības maksājumu var piemērot līdz 2013.gadam (ieskaitot), tātad vienotā maksājuma shēma ir ieviešama un piemērojama ne vēlāk kā ar

2014.gadu. Tomēr autors piekrīt pētījumā izteiktajam viedoklim, ka Latvijas lauksaimniekiem būtu izdevīgāka vēlāka reformas ieviešana.

Latvijas valsts agrārās ekonomikas institūta 2008.gada pētījumā “Eiropas Savienības lauksaimniecības un lauku attīstības politikas sagaidāmās pārmaiņas – perspektīvais novērtējums Latvijai un Baltijas valstīm”²⁵ kopējās lauksaimniecības politikas attīstības scenāriji tiek veidoti, lai ar matemātiska modeļa palīdzību novērtētu KLP Veselības pārbaudes un ES lauksaimniecības budžeta pārskatīšanas ietekmi uz Latvijas lauksaimniecības produkcijas piedāvājumu, pieprasījumu un ārējo tirgu, analizējot šo ietekmi gan Latvijai kā atsevišķai valstij, gan salīdzinājumā ar Lietuvu un Igauniju ES kopējā tirgus fonā.

Analizējamie faktori ir:

1. VM shēmas ieviešanas laiks,
2. Tiešmaksājumu saistība ar ražošanu,
3. Piena kvotas atcelšana,
4. Tiešmaksājumu apjoms,
5. Tiešmaksājumu modulācija.

Pētījumā ir formulēti 5 alternatīvi scenāriji:

1. bāzes scenārijs **BASE**,
2. 2 scenāriji Veselības pārbaudes priekšlikumu potenciālās ietekmes analīzei:
 - **COM** (*coupled, modulation, milk* – latv., saistība, modulācija, piens) – ar ražošanu saistīto zīdītājgovju un aitu māšu, kā arī bijušā R1782/2003 69.panta ietvaros saistīto maksājumu ietekmes analīzei, ņemot vērā piena kvotu atcelšanas un modulācijas principu maiņu,
 - **EFR** (*EU flat rate* – latv., ES vienāda likme) – tiešmaksājumu pilnīgas atdalīšanas scenārijs, no 2014.gada izlīdzinot tos starp dalībvalstīm un saglabājot pašreizējo ES lauksaimniecības tiešmaksājumu budžeta apjomu
3. 2 scenāriji nākamā perioda lauksaimniecības un lauku budžeta sadales variantu vērtēšanai, kas stāsies spēkā 2014.-2020.gada plānošanas periodā:
 - **BHC** (*basic husbandry costs* – minimālās uzturēšanas izmaksas) – tiek noteikta 100 EUR/ha atdalītā maksājuma likme no 2014.gada visās dalībvalstīs,

²⁵ “ *LVAEI. Eiropas Savienības lauksaimniecības un lauku attīstības politikas sagaidāmās pārmaiņas – perspektīvais novērtējums Latvijai un Baltijas valstīm.* – 2008, pieejams: <http://www.lvaei.lv/?lang=1&menu=51&itemid=171>

- **BD0** (*budget 0* – nulles budžets) – no 2014.gada visu dalībvalstu nacionālās aploksnes ar lineāro metodi tiek samazinātas līdz 0 līmenim, pilnībā likvidējot 1.pilāra tiešmaksājumus.

Ar analītisko metožu palīdzību sektora attīstības novērtējums ir iegūts laika periodam no 2005.gada līdz 2020.gadam.

2.2.tabula

Scenāriju kopa Veselības pārbaudes priekšlikumu un ES lauksaimniecības un lauku budžeta pārdales potenciālās ietekmes novērtēšanai²⁶

Nr .	Scenārija nosaukums	Apraksts Latvijai, Lietuvai un Igaunijai	Papildus pieņēmumi ES-27 kombinētajam modelim
1	BASE Bāzes scenārijs	VPM shēma darbojas līdz 2013.gada beigām, no 2014.gada VMS. PVTM tiek maksāti maksimālā līmenī (līdz to perioda beigām 2012.gadā) un maksimāli saistīti ar ražošanu, ES budžeta maksājumi gan VPM, gan VM shēmā tiek pilnībā atdalīti no ražošanas, piena pārdošanas kvota saglabājas 2008./2009.gada līmenī, Modulācijas mehānisms stājas spēkā 2013.gadā ar teorētisko bāzes likmi 3% (2014.gadā – 4%, 2015.gadā – 5%), kas koriģēta atbilstoši saimniecību struktūrai	VM shēma darbojas atbilstoši tās sākotnēji izvēlētai formai katrā dalībvalstī – vēsturiskā, reģionālā vai dinamiski hibrīdā.
Veselības pārbaudes priekšlikumu scenārijs			
2	COM (<i>coupled, modulation, milk</i>)	- VPM shēma darbojas līdz 2013.gada beigām, - saistītie PVTM tiek turpināti līdz 2012.gada beigām, bet no 2009.gada tie tiek piešķirti tikai par zīdītājgovīm un aitu mātēm - no 2009.gada liellopu sektorā tiek saistīti 10% no ES liellopu maksājumu aploksnes (69.pants). - VM shēmā no 2014.gada tiek saistīti 50% no ES aploksnes maksājumiem aitu mātēm; - Pārējie maksājumi no ES budžeta gan VPM, gan VM shēmā tiek pilnībā atdalīti no ražošanas, piena kvota katru gadu no 2008.gada līdz 2014.gadam visās ES valstīs tiek palielināta par 1%, bet kvotu sistēma tiek atcelta 2015.gadā. No 2009.gada sviesta intervences cena tiek samazināta par 5% gadā, vājpiena pulvera cena – par 1% gadā, - Modulācijas mehānisms stājas spēkā 2012.gadā ar likmi 3%-12% un, sākot no 2013.gada ar likmi 13%-22% (vidējā faktiski piemērojamā likme tiek aprēķināta atkarībā no valsts saimniecību struktūras).	VM shēma darbojas atbilstoši tās sākotnēji izvēlētai formai katrā dalībvalstī – vēsturiskā, reģionālā vai dinamiski hibrīdā.
Maksājumu atdalīšana no ražošanas + 1.Pilāra budžeta izlīdzināšanas starp dalībvalstīm scenārijs			
3	EFR (<i>European flat rate</i>)	- VPM shēma darbojas līdz 2013.gada beigām, - No 2009.gada visi maksājumi no ES budžeta un PVTM tiek pilnībā atdalīti no ražošanas, - No 2014.gada atdalītā VM likme tiek noteikta vienāda visās dalībvalstīs 247 EUR/ha, izlīdzinot maksājumus starp dalībvalstīm Vienotā likme tiek aprēķināta, nacionālo aploksņu	VM shēmā no 2009.gada 3 gadu laikā notiek pakāpeniska pāreja no vēsturiskās shēmas uz visā ES izlīdzinātu reģionālo

²⁶ Avots: LVAEI. Eiropas Savienības lauksaimniecības un lauku attīstības politikas sagaidāmās pārmaiņas – perspektīvais novērtējums Latvijai un Baltijas valstīm. – 2008, pieejams: <http://www.lvaei.lv/?lang=1&menu=51&itemid=171>

		summu izdalot ar atbilstošo ha skaitu. - Piena kvotas, piena produktu tirgus atbalsts un modulācijas principi kā 1b scenārijā	shēmu
		Budžeta pārdales scenāriji	
4	BHC (Basic husbandry costs)	- VPM shēma darbojas līdz 2013.gada beigām, - No 2009.gada visi maksājumi no ES budžeta un PVTM tiek pilnībā atdalīti no ražošanas, - No 2014.gada atdalītā VM likme tiek noteikta vienāda visās dalībvalstīs 100 EUR/ha, izlīdzinot maksājumus starp dalībvalstīm un kompensējot izmaksas zemes uzturēšanai labā lauksaimniecības stāvoklī, - Modulācijas mehānisms netiek piemērots - Piena kvotas, piena produktu tirgus atbalsts kā 1b scenārijā	VM shēmā no 2009.gada 3 gadu laikā notiek pakāpeniska pāreja no vēsturiskās shēmas uz visā ES izlīdzinātu reģionālo shēmu
5	BDO (Budget 0)	- VPM shēma darbojas līdz 2013.gada beigām, - No 2009.gada visi maksājumi no ES budžeta un PVTM tiek pilnībā atdalīti no ražošanas, - No 2014.gada nacionālās aplokšnes tiek lineāri samazinātas līdz 0 līmenim 2020.gadā. - Piena kvotas, piena produktu tirgus atbalsts un modulācijas principi kā 1b scenārijā	VM shēmā no 2009.gada 3 gadu laikā notiek pakāpeniska pāreja no vēsturiskās shēmas uz visā ES izlīdzinātu reģionālo shēmu

Analīzē tiek pielietots modelis AGMEMOD, Latvijai modelētie lauksaimniecības produkti un produktu grupas:

- Graudi (atsevišķi tiek modelēti kvieši, mieži, rudzi un auzas),
- Rapšu sēklas, eļļa un spraukumi,
- Kartupeļi,
- Liellopi, cūkas, aitas un mājpūtņi,
- Piens, sviests, siers, vājpiena un pilnpiena pulveris, svaigie piena produkti un krējums.

Pētījuma sākotnējās prognozes, pēc autora domām ir pārāk optimistiskas, jo prognozēta visu lauksaimniecības sektoru izaugsme, kā arī attiecībā uz Latvijas reālā IKP izmaiņām, tiek prognozēts, ka reālais (IKP 2000.gada cenās) laika posmā no 2007. līdz 2020.gadam palielināsies 1,8 reizes, 2020.gadā sasniedzot 23,83 miljardus. Autors uzskata, ka šajā sākotnējā variantā nav ņemta vērā kāda ļoti būtiska nianse - 2008.gada globālās finanšu krīzes iespējamā ietekme. Pētījuma noslēgumā tomēr ir nedaudz analizēts arī pesimistiskais scenārijs, kurā ņemta vērā 2008.gada globālās finanšu krīzes ietekme Baltijas reģionā. Šajā sadaļā sākotnējās optimistiskās prognozes ir nedaudz mazinājušās, paredzot graudaugu un rapša, kā arī piena sektora izmaiņas uz negatīvo pusi.

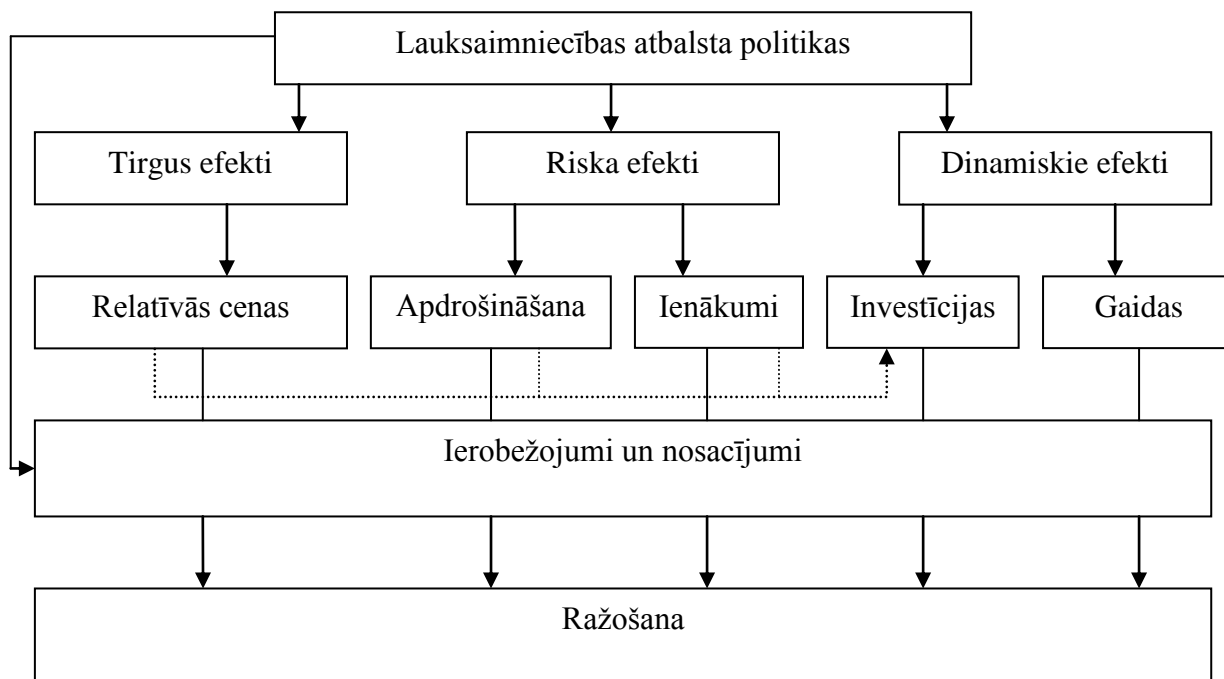
Rezumējot pētījumā apkopoto, galvenie secinājumi, kas gūti šajā pētījumā attiecībā uz vienoto maksājumu shēmu ir:

1. Maksājumu atdalīšana no ražošanas ir atbalstāma kontekstā ar kopējā budžeta 2014.-2020.gadam pārskatīšanu. Ar ražošanu nesaistīto platībmaksājumu likmes būtu izlīdzināmas starp valstīm un nosakāmas līmenī, kas atbilst vienam kritērijam - zemes uzturēšanai labā lauksaimniecības un vides stāvoklī.

2. Piemērojot uz vēsturiskā ražošanas līmeņa noteiktas valstu aploknes, kas neatbilst faktiskajam ražošanas līmenim, visu veidu tiešais atbalsts, ieskaitot atdalītos maksājumus, ir uzskatāms kā tirgu kropļojošs, tādēļ ir atbalstāma vēsturisko maksājumu likvidēšana un pāreja uz reģionāliem maksājumiem.
3. Ir atbalstāma VPM shēmas turpināšana līdz 2013. gadam, galvenokārt pamatojot to ar apritē un labā lauksaimniecības stāvoklī iesaistāmiem papildus LIZ hektāriem un salīdzinoši vienkāršāku administrēšanas sistēmu. No stratēģiskā viedokļa, sagaidot ES budžeta pārskatīšanu un 1. Pīlāra līdzekļu pārdali, kur sadales kritērijs varētu būt maksājumiem atbilstošo LIZ hektāru skaits, īstermiņa likmes samazinājums platību pieauguma dēļ varētu būt nenozīmīgs salīdzinājumā ar ieguvumu nākotnē.

Autors piekrīt pētījumā gūtajai atziņai, ka ir atbalstāma vēsturisko maksājumu likvidēšana un pāreja uz reģionālajiem maksājumiem, kā arī, ka ir atbalstāma VPM shēmas turpināšana līdz 2013. gadam. Tomēr autors uzsver, ka šajā pētījumā nav ņemts vērā kāds būtisks Latvijas lauksaimniecības attīstības aspekts kā „dīvāna zemnieki” jeb atbalsta pretendenti, kuriem lauksaimniecība nav nodarbošanās veids, bet gan iespēja gūt papildus ienākumus, tajā pat laikā nenodarbojoties ar lauksaimniecisko ražošanu. 2006. gadā Ekonomiskās Sadarbības un attīstības organizācija (ESAO) savā pētījumā „Lauksaimniecības atbalsta atdalīšana no ražošanas”²⁷ apgalvo, ka atbalsta politikas ietekmē ražošanu caur dažādiem kanāliem (skatīt 2.1.att.).

²⁷ OECD: *Decoupling Agricultural Support from Production*. Pieejams: <http://www.oecd.org/dataoecd/5/54/37726496.pdf>

2.1.att. Kanāli, caur kuriem atbalsta politikas ietekmē ražošanu²⁸

Savā pētījumā ESAO analizē, vai tirgus efekti atšķiras starp atbalsta politikām, starp platību maksājumiem un starp tirgus cenu atbalstu. Lai analizētu atbalsta politikas ietekmi uz ražošanu ESAO pielieto politikas novērtēšanas modeli PEM (Policy Evaluation Model) sešās valstu grupās (Kanāda, Eiropas Savienība, Japāna, Meksika, Šveice un ASV).

ESAO kā pamatojumu mazākai platību maksājumu ietekmei uz ražošanu norāda faktu, ka šie maksājumi tiek veikti, balstoties uz zemi kā ražošanas faktoru, kura piedāvājums ir neelastīgs, tādējādi radot stimulu ekstensīvākai saimniekošanai ar zemākām ražībām. Savā pētījumā ESAO arī vērtē, kādu marginālo ietekmi rada atdalītie maksājumi un secina, ka neliela marginālā ražošanas ietekme vēl nenozīmē nelielu kopējo ražošanas ietekmi, jo sakarība starp ražošanas un atbalsta izmaiņām var nebūt lineāra. Pētot dinamiskos efektus atdalīto platību maksājumu piemērošanas gadījumā un cenu atbalsta maksājumu piemērošanas gadījumā, nevar skaidri definēt, kurā situācijā veidojas izteiktāki dinamiskie efekti. Dinamiskais efekts tiek skaidrots kā iespēja sagaidīt investīciju pieaugumu caur atbalsta politikām ietekmēto stimulējošo cenu rezultātā, pieaugot atdevei no lauksaimniecības kapitāla.

ESAO savā pētījumā secina, ka:

1. platību maksājumi būtiski mazāk kropļo ražošanu un tirdzniecību kā maksājumi, kuri balstīti uz izlaides vai resursu izlietojumu vienībām;
2. platību maksājumi efektīvāk sniedz ienākumus lauksaimniekiem;

²⁸ Avots: *OECD: Decoupling Agricultural Support from Production*. Pieejams: <http://www.oecd.org/dataoecd/5/54/37726496.pdf>

3. atdalītiem maksājumiem var būt būtiska ietekme uz ražošanu, ja tie nodrošina augstu kopējo atbalsta līmeni;
4. visu veidu atbalsta politikas palielina ienākumus un mazina ienākumu svārstības;
5. cenas ietekmējošās atbalsta politikas spēcīgi ietekmē investīciju lēmumus;
6. platību maksājumi, kuri atkarīgi no maksājumu tiesībām var būtiski ietekmēt ražošanas lēmumus;
7. atbalsta politika var būt atdalīta, ja atbalsts netiek izmaksāts balstoties uz produkcijas vai mainīgo ražošanas faktoru izlaidi, atbalsta likme nav atkarīga no patreizējiem tirgus apstākļiem, atbalsta līmenis nav lielāks kā nepieciešams, lai sasniegtu politikas mērķus, lauksaimniekiem ir maksimāla brīvība izvēlēties ražot preces, ko viņi vēlas, vai neražot vispār

Autors piekrīt šajā pētījumā paustajai atziņai, ka atdalīšana no ražošanas ir tirgu un tirdzniecību mazāk kropļojoša kā atbalsts, kas balstīts uz izlaides vai resursu izlietojumu vienībām, tomēr, šī atziņa darbojas ļoti vispārinātā līmenī visas pasaules tirgus mērogā, bet ne vienmēr tā ir individuāli piemērojama katras mazās valsts gadījumā. Ir būtiski analizēt arī katras atsevišķās tirgus dalībnieces, ņemot vērā valsts lauksaimniecības attīstības tendences, iedzīvotāju vēlmi un iespējas nodarboties ar lauksaimniecisko ražošanu un valsts individuālo vēsturisko attīstību un nākotnes attīstības perspektīvas

Eiropas Komisijas pētījumā “Kopējās lauksaimniecības politikas veselības pārbaude: alternatīvu politikas iespēju ietekmes novērtējums”²⁹ ir analizēts 2013.gada tiešo maksājumu apjoms uz 1 ha salīdzinājumā starp ES dalībvalstīm. 2013.gadā tiešo maksājumu apjoms jaunajās dalībvalstīs sasniegs 100% no jaunajām dalībvalstīm piešķirtā apjoma. Pētījumā redzams, ka Latvijas lauksaimnieki saņems viszemākos maksājumus no visām ES dalībvalstīm – 90 EUR/ha salīdzinājumā ar pārējo valstu vidējiem rādītājiem 260-300 EUR/ha. Savā ziņojumā Komisija secina, ka:

1. maksājumu likmes izlīdzināšana visā ES nevis samazinātu, bet palielinātu nevienlīdzību maksājumu sadalē
2. maksājumu izlīdzināšana radītu negatīvu ietekmi uz aktīvu (zemes) cenām
3. maksājumu likmes izlīdzināšana ietekmētu to sadali starp saimniecībām atkarībā no ekonomiskā lieluma un saimniekošanas veida

²⁹European Commission: *The Health Check of the CAP reform*. Pieejams: http://www.notre-europe.eu/fileadmin/IMG/pdf/Tassos_HANIOTIS.ppt.

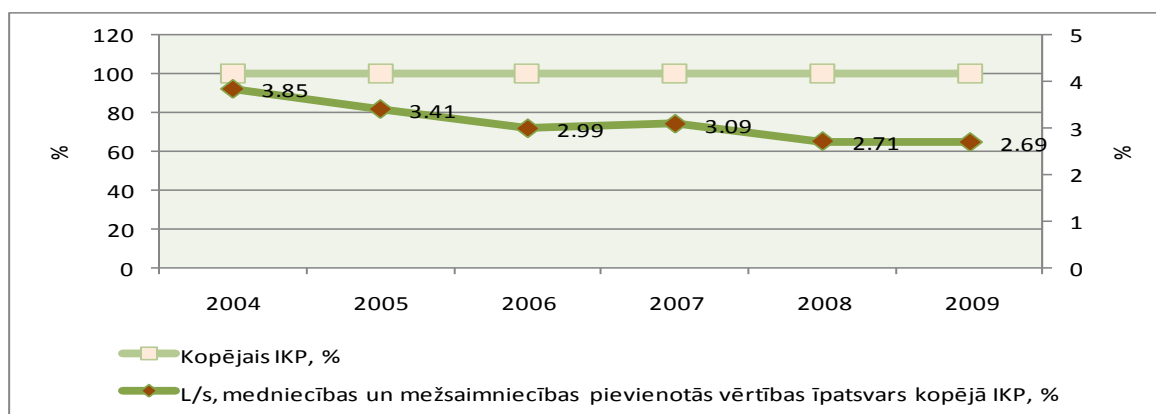
Pēc autora domām Komisijas ziņojums vērtējams kā informatīvs, jo tas nesniedz analītisku pamatojumu izteiktajiem apgalvojumiem, līdz ar to neradot pārliecību par ziņojumā sniegto apgalvojumu pamatotību.

Latvijā ir veikti vairāki pētījumi par KLP ietekmi uz saimniecību un lauksaimniecības attīstību, analizēta iespējamā lauksaimniecības attīstības nākotne un konkurētspēja kopējā Eiropas tirgū. Tomēr līdz šim nav veikts neviens pētījums, kas analizētu tieši datus no pirmavotiem – ES platību maksājumu pieteikumiem - un analizētu ražojošo un neražojošo saimniecību proporcijas, līdzšinējo lauksaimniecības attīstību Latvijā un izejot no tā plānotu nākotnes attīstības tendences.

3.EIROPAS SAVIENĪBAS TIEŠO MAKSĀJUMU IETEKMES ANALĪZE

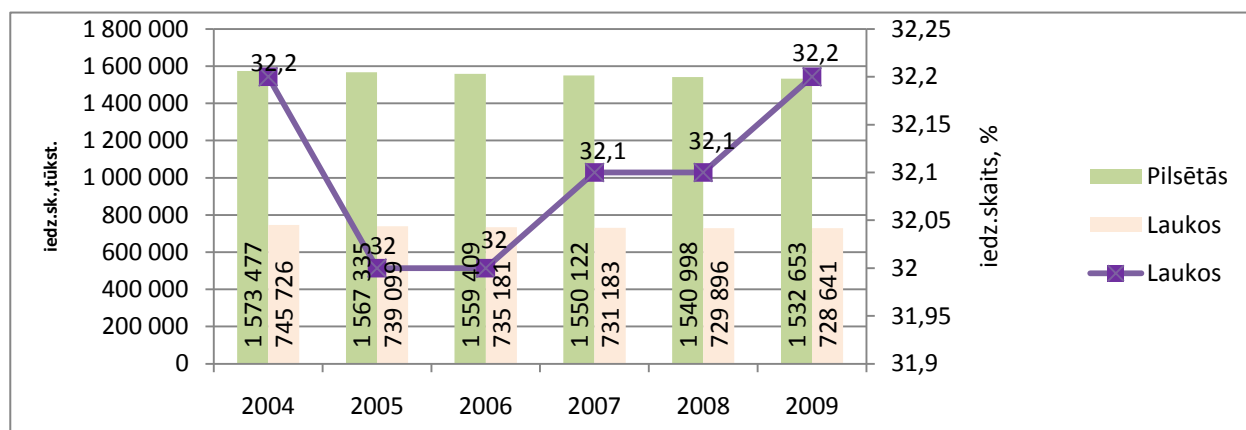
3.1. Latvijas lauku un lauksaimniecības situācijas analīze

Lauksaimniecības nozari Latvijā nevar vērtēt tikai kā vienu no tautsaimniecības nozarēm, tā ir arī vide un telpa, kas nodrošina Latvijas iedzīvotājiem viņu ierasto dzīves veidu, nodrošina ar darba vietām un garantē iztikas līdzekļus, līdz ar to nevar lauksaimniecības nozari vērtēt tikai pēc procentu īpatsvara kopējā IKP (sk.att.3.1.), jo tas ik gadu samazinās.

3.1. att. IKP lauksaimniecībā un tā īpatsvars kopējā IKP 2004.-2009.g. Latvijā, %³⁰

Taču tas nebūt neliecina par lauksaimniecības nozīmīguma samazināšanos Latvijas ekonomikā, gluži otrādi – pēc autora domām aizvien vairāk lauki un lauksaimniecība jāvērtē kā dzīves veids un vide, kas nodrošina iedzīvotājus ar pārtiku un dzīves vietu. Par to liecina arī tendence, ka iedzīvotāju īpatsvars laukos, lai arī pamazām, tomēr sāk palielināties (sk.att.3.2.)

3.2.att. Iedzīvotāju īpatsvars laukos Latvijā, 2004. – 2009.g., %³¹

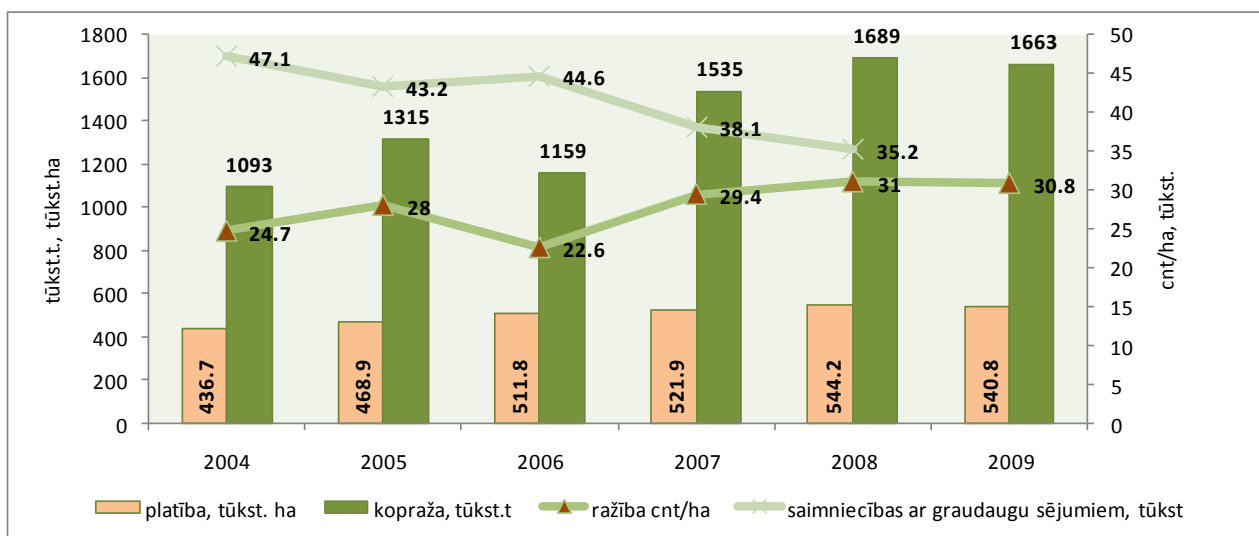
Lai spētu prognozēt nākotnes attīstības tendences lauksaimniecībā un situāciju pēc vienotā maksājuma ieviešanas, autore analizē galveno lauksaimniecības nozaru patreizējo situāciju un prognozes par nozares attīstības tendencēm Eiropā un pasaulē.

³⁰ Avots: CSP

³¹ Avots: CSP

Diemžēl apkopojot un vācot datus par lauksaimniecības nozari, autors saskārās ar problēmu, ka nav pieejama vienota datu bāze, kurā būt gūstama aktuālākā informācija par lauksaimniecības rādītājiem. CSP apkopotā informācija ir minimāla, tā nesniedz jaunāko informāciju par situāciju lauksaimniecības nozarē. Arī ES statistikas informācija, kas iegūstama no EUROSTAT datu bāzes, neatspoguļo aktuālāko informāciju un pēdējie aktuālākie dati ir par 2008.gadu, kā arī iztrūkst datu par kādu periodu, līdz ar to nav iespēja veidot grafikus un analizēt datus. Tāda pati situācija ir ar Lauku saimniecību uzskaites datu apstrādes tīkla (SUDAT jeb FADN – Farm Accountancy Data Network) datu bāzi – aktuālākā informācija ir pieejama par 2008.gadu. Šī iemesla dēļ dažās tabulās ir sniegta pieejamā informācija par dažādiem periodiem, taču arī šī informācija tomēr sniedz informāciju par attīstības tendencēm lauksaimniecībā.

Graudu nozarē kopš 2004. gada platības ir palielinājušās par 24% savukārt kopražā palielinājusies par 52 % (sk.att.3.3.), kas liecina par augstāku ražības līmeni saimniecībās un intensīvāku saimniekošanu. Analizējot datus, redzams, ka samazinās saimniecību skaits, kas nodarbojas ar graudaugu ražošanu, līdz ar to kopražas palielinājums nav skaidrojams ar saimniecību skaitu palielinājumu.

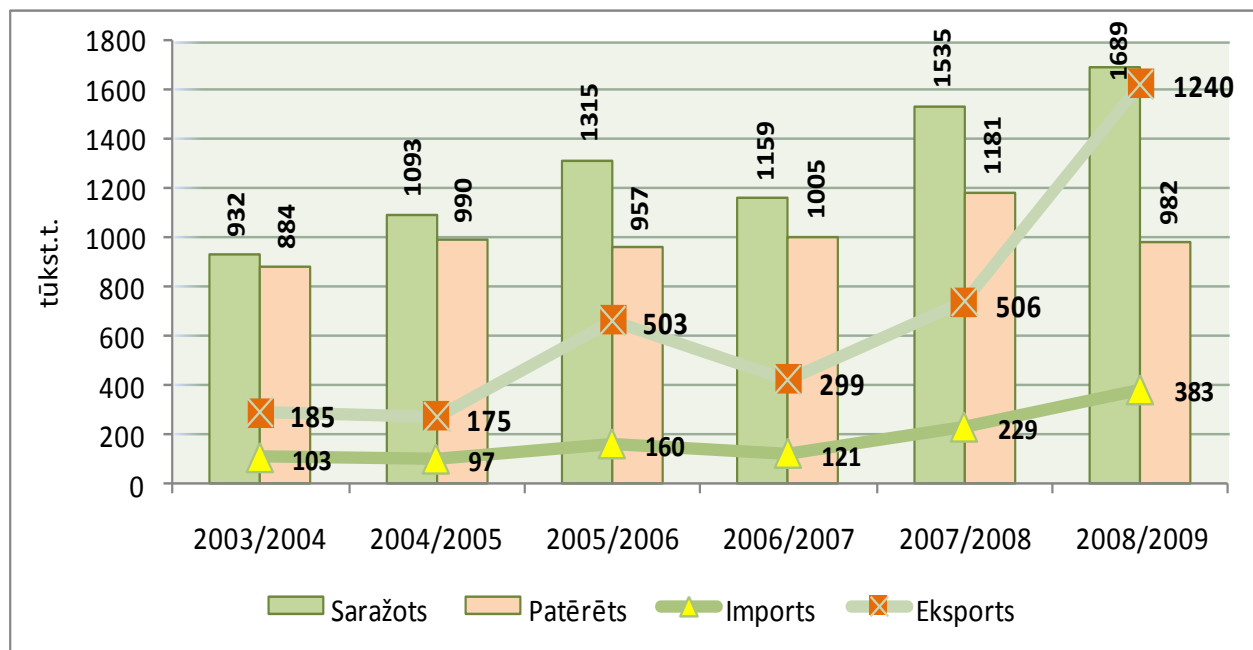

3.3.att. Saimniecību ar graudaugu sējumiem skaits, graudaugu platības un kopražā tūkst.t. un ražība cnt/ha Latvijā 2004.-2009.g.³²

Lai arī saimniecību skaits samazinās, vērojama kāda pozitīva tendence – ražība 2009.gadā, salīdzinot ar 2004.gadu, ir palielinājusies par 25%. Vidējā ražība 2009.gadā bija 30.8 cnt/ha, lai gan dažas saimniecībās pēc lauksaimnieku sniegtās informācijas ražība sasniedza pat 40 cnt/ha.

³² Avots: LAD

Līdz ar ražošanas apjomu palielināšanos (skat.att.), ievērojami palielinājies arī graudaugu eksports - pat par 570% salīdzinot 2009.gadu ar 2004.g., savukārt imports palielinājies par 272%.

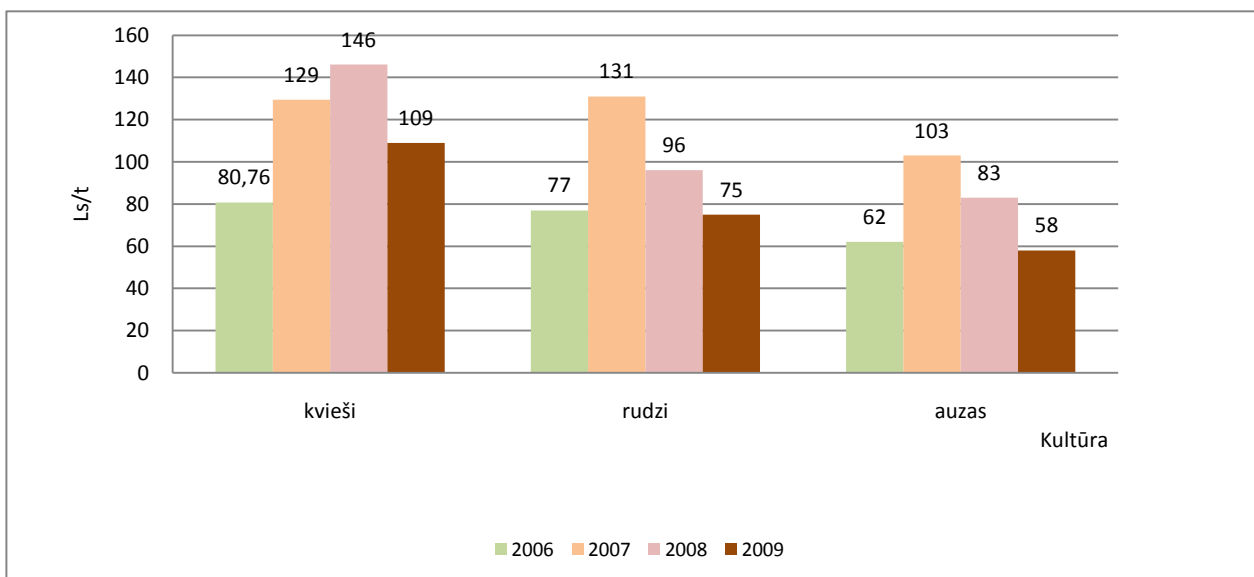
3.4.att. Graudaugu ražas, patēriņš, imports un eksports Latvijā 2004. – 2009.g., tūkst.t.³³

Saskaņā ar Zemkopības ministrijas informāciju 2009. gadā no Latvijas kviešus eksportēja 67 miljonu latu vērtībā, no tiem 64% tika tirgoti ES iekšējā tirgū- visvairāk Nīderlandē, Itālijā, Zviedrijā. Savukārt 36% eksportēja uz trešajām pasaules valstīm- Lībiju, Maroku, Turciju, Keniju, neliels daudzums (5 000 tonnas) aizvests uz Irānu. No miežu eksporta Latvija iegūst vien 8 miljonus latu, jo tos eksportē daudz mazāk. Eksporta tirgus galvenokārt ir ES iekšējais tirgus³⁴

Analizējot graudu iepirkumu cenas (skat.att.3.5.), redzams, ka graudu cena strauji palielinājās 2007.gadā, kam sekoja straujš cenu samazinājums, kas 2009.gadā tuvojās 2006.gada graudu cenu līmenim. Visstraujākais samazinājums pārtikas graudu nozarē Latvijā bija pārtikas auzām, kas 2009.gadā salīdzinājumā ar 2007.gadu kritās par 44% un bija pat zemāka kā 2006.gadā. Savukārt kviešu cenas kritumu piedzīvoja tikai 2009.gadā un salīdzinājumā ar 2008. gadu 2009.gadā pārtikas kviešu cena samazinājās par 26%. Pārtikas rudzu iepirkuma cenas, līdzīgi kā auzām samazinājās ievērojami – par ...% salīdzinot ar augstāko cenu 2007.gadā, kad to cena sasniedza 131 Ls/t

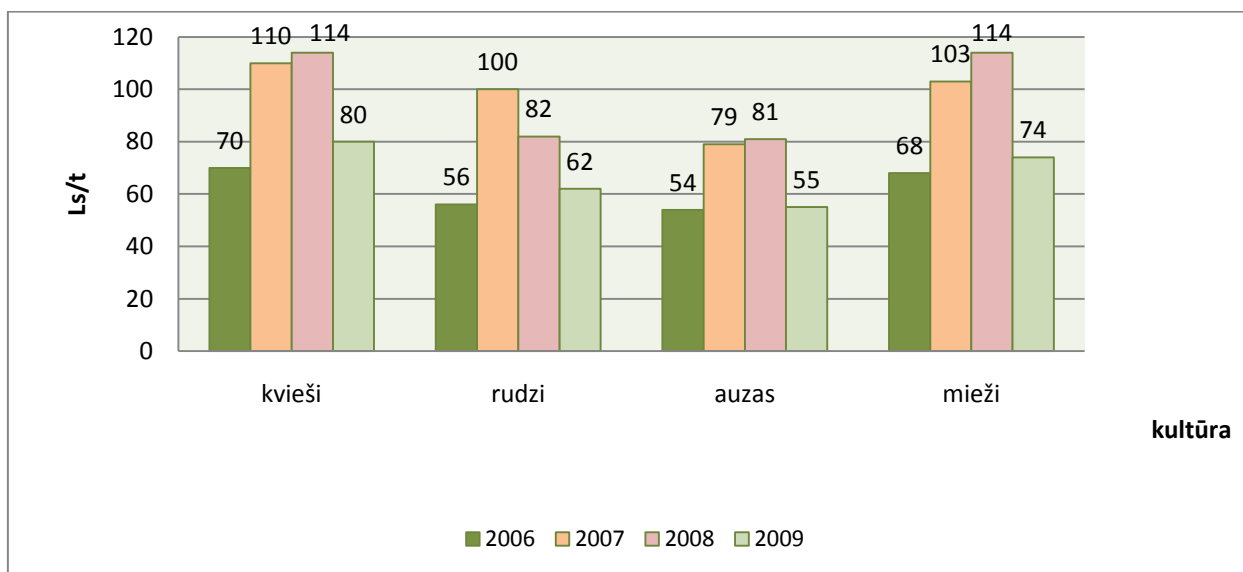
³³ Avots: LAD

³⁴ Graudu tirgū cenu kāpums par 10%. Pieejams: <http://www.agropols.lv/?menu=40&newsid=93036>

3.5.att. Vidējās pārtikas graudu iepirkuma cenas Latvijā 2006-2009, Ls/t³⁵

Lopbarības graudu sektorā straujākais graudu cenu kritums bija 2008 gadā (sk.att.) un visvairāk šis kritums bija vērojams attiecībā uz miežiem (35% cenu samazinājums salīdzinājumā ar 2008.gadu), lopbarības sektorā vienīgi rudziem cenu kritums sākās jau 2007.gadā un kopējais cenu samazinājums bijis vislielākais – 38% salīdzinājumā ar augstāko cenu punktu 2007.gadā.

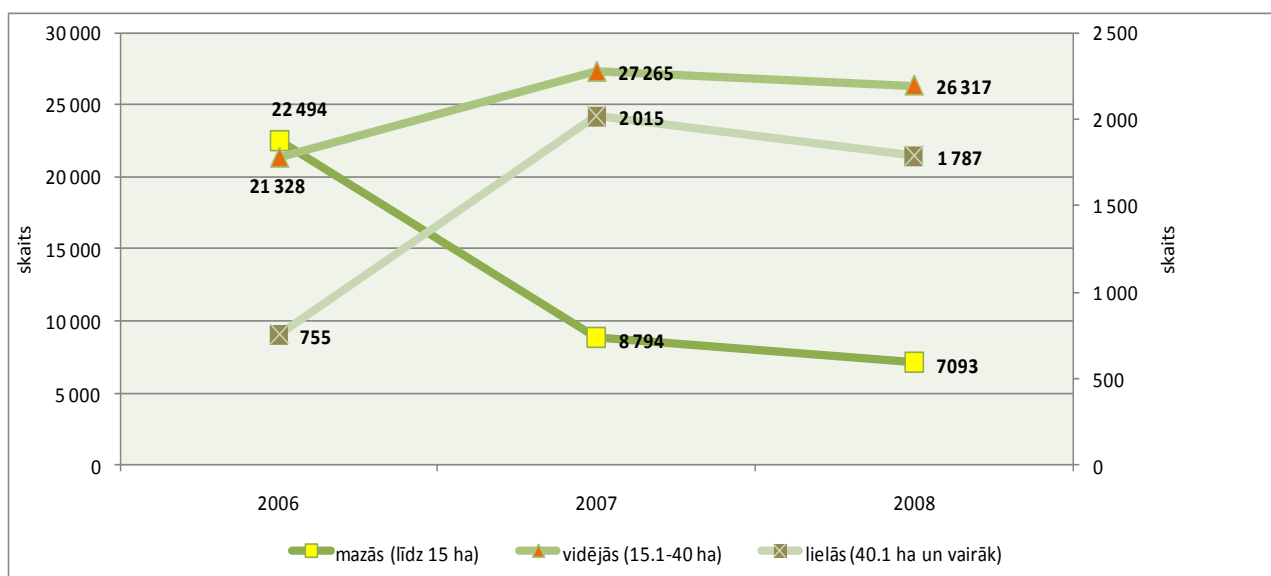
3.6.att. Vidējās lopbarības graudu iepirkuma cenas Latvijā 2006-2009, Ls/t³⁶

Tomēr jāsecina, ka salīdzinājumā ar pārtikas graudu tirgu, lopbarības graudu tirgū cenu kritums nav bijis tik straujš.

Iespējams, ka tieši cenu izmaiņas ir bijušas par pamatu tam, ka notikušas izmaiņas saimniecību skaitā tajās saimniecībās, kas specializējušās graudaugu audzēšanā (sk.att.3.7.)

³⁵ Avots: LTVC

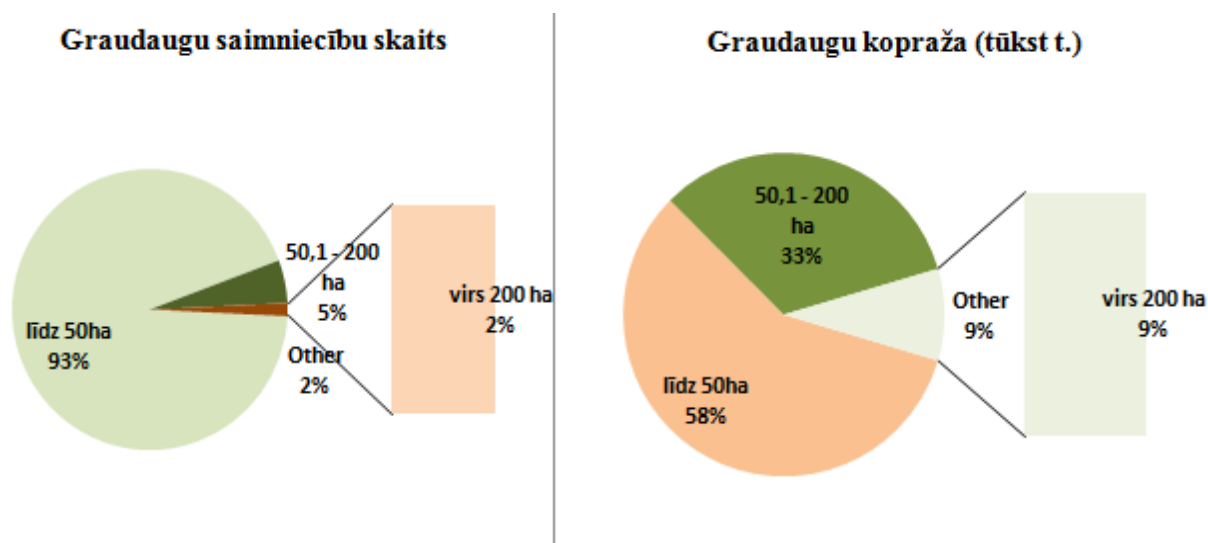
³⁶ Avots: LTVC

3.7.att. Saimniecības ar graudaugu sējumiem Latvijā 2006.-2008.g., skaits³⁷

Kā redzams no attēla, 2006.gadā noticis straujš saimniecību skaita samazinājums grupā, ko var nosacīti dēvēt par mazajām saimniecībām (graudaugu sējumi līdz 15 ha), kas liecina par faktu, ka šajās saimniecībās nodarbošanās ar graudkopību kļuvusi nerentabla. Savukārt vidējo un lielo saimniecību skaits, lai arī no 2007.gada samazinājies, taču koējā tendence tomēr ir virzīta uz palielināšanos.

Analizējot datus par graudaudzētāju saimniecību lielumiem un ražošanas apjomiem, autore pamanīja kādu tendenci, kas liecina par aizvien lielāku lielo saimniecību koncentrāciju un dominanci Latvijas graudu ražošanas tirgū. Tā, piem, 2008.gadā 2% saimniecību saražoja 58% no Latvijas graudu kopražas (sk.att. 3.8.)

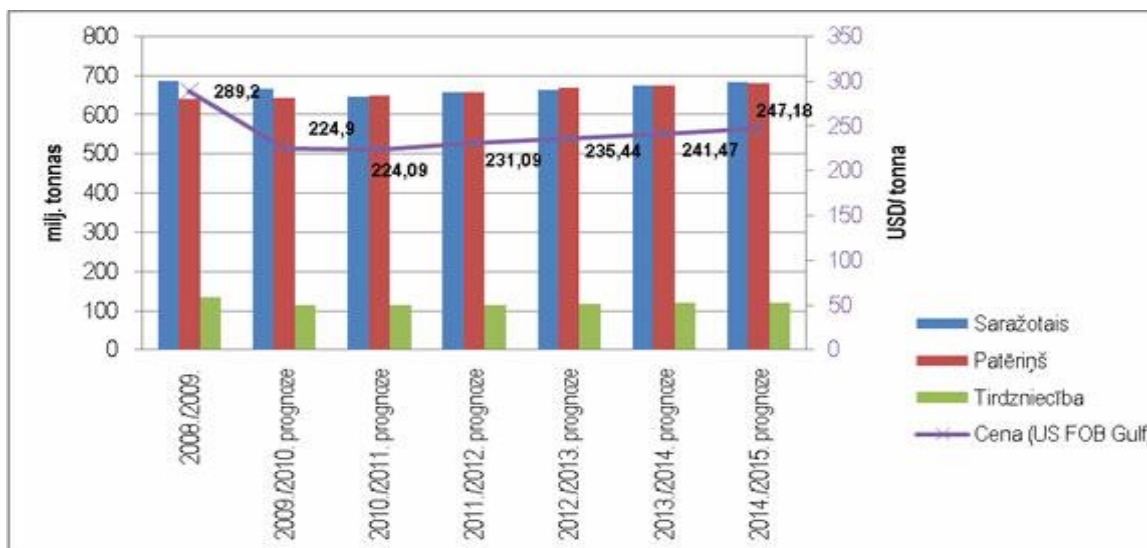

3.8. att. Graudaugu saimniecību skaita un kopražu struktūra Latvijā 2008.gadā, %³⁸

³⁷ Avots: CSP

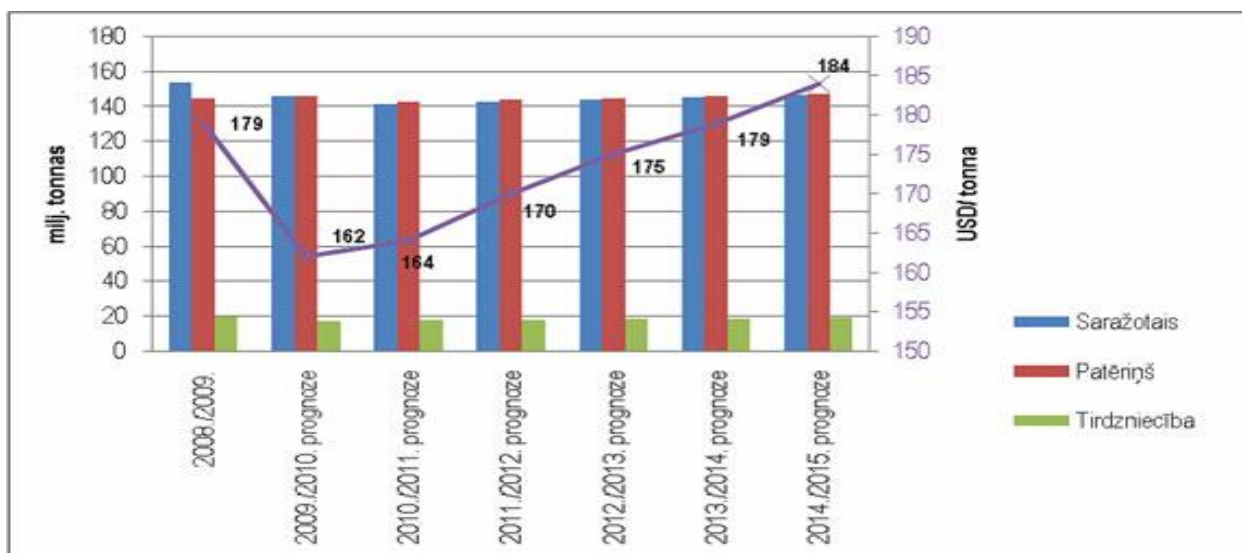
³⁸ Avots: Lauksaimniecības nozaru attīstības tendences un prognozes.
Pieejams: http://www.zm.gov.lv/doc_upl/Nozaru_tendences.pdf

Pēc Starptautiskās Graudu padomes prognozes par graudaugu nozari līdz 2015.gadam (sk.att.3.9.) redzams ka turpmākajos piecos gados kviešu patēriņš augs par ~1% katru gadu. Tāpat tiek paredzēts, ka turpmākajos piecos gados raža samazināsies, tomēr nenokrities 2007. gada līmenī. Jāatzīmē, ka tiek prognozēts diezgan jūtams cenas kāpums- par 10%.

3.9.att. Pasaules kviešu bilance milj.t.un cenas prognoze, USD/t³⁹

Līdzīga prognoze ir arī par miežiem (3.10.att.) – to cena pasaules tirgū turpinās pieaugt, pie kam salīdzinot ar kviešu cenu prognozēm tiek plānots ievērojami straujāks miežu cenu pieaugums, kas varētu būt saistīts ar pieaugošo alus darītavu pieprasījumu pēc miežiem.

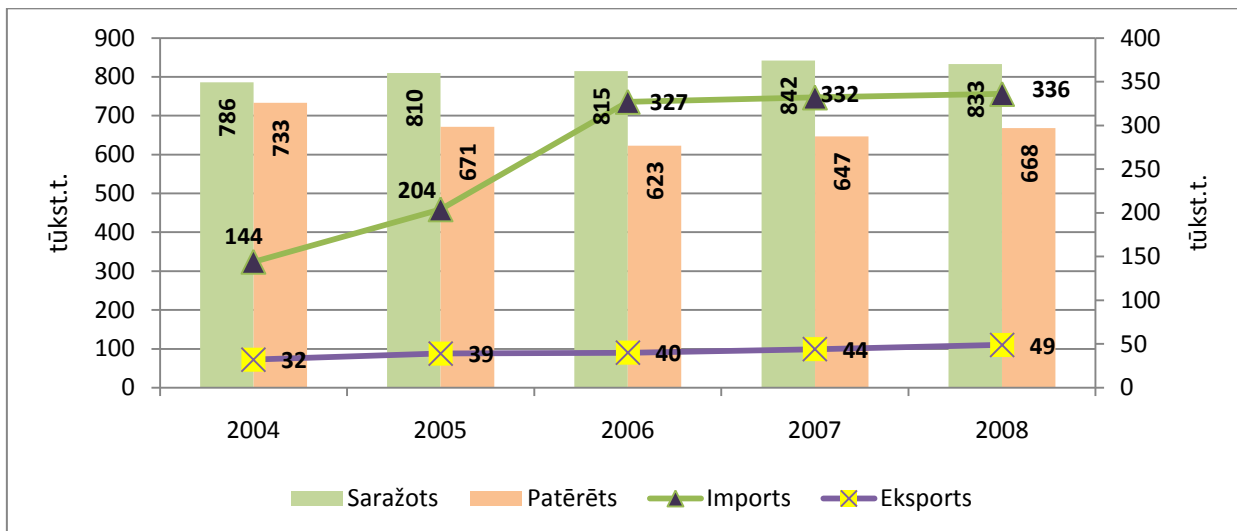
3.10.att. Pasaules miežu bilance milj.t. un cenas prognoze USD/t⁴⁰

Analizējot piena ražošanas apjomus Latvijā (sk.att.3.11.), secināms, ka laika periodā no 2004.gada līdz 2008.gadam būtiskas izmaiņas saražotā piena un piena produktu apjomā

³⁹Avots: Lauksaimniecības nozaru attīstības tendencijas un prognozes. Pieejams: http://www.zm.gov.lv/doc_upl/Nozaru_tendences.pdf

⁴⁰Avots: Lauksaimniecības nozaru attīstības tendencijas un prognozes. Pieejams: http://www.zm.gov.lv/doc_upl/Nozaru_tendences.pdf

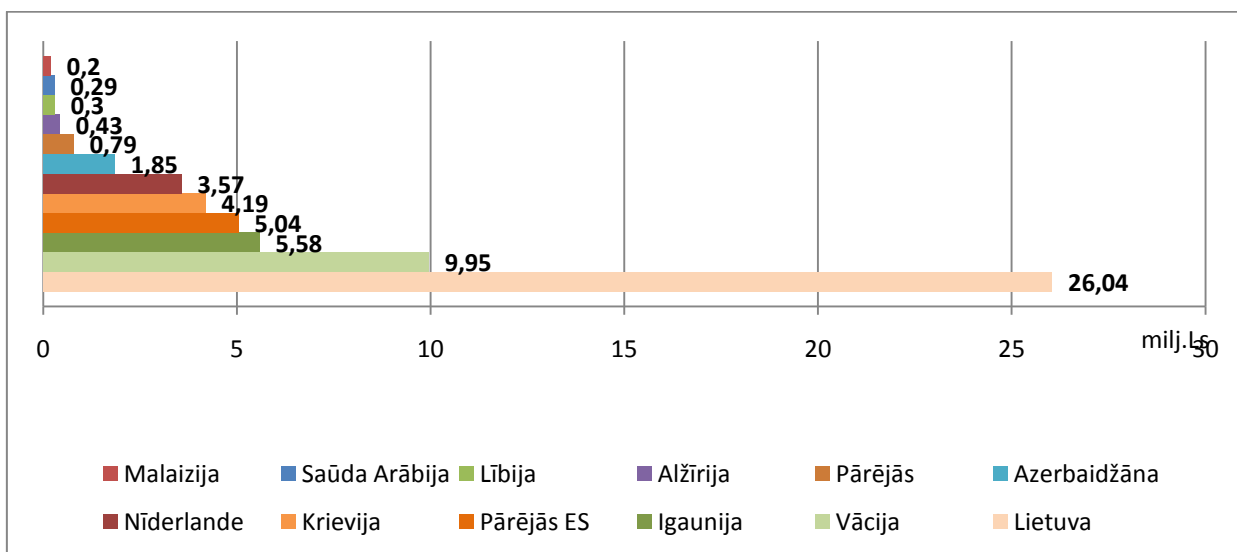
nav vērojamas, 2007.gadā vērojams neliels apjomu palielinājums par 3% salīdzinājumā ar iepriekšējo periodu, kam seko neliels kritums 2008.gadā – par 1% salīdzinājumā ar iepriekšējo periodu. Savukārt patēriņš sākotnēji samazinājies, taču sākot ar 2006.gadu, lai arī neliela, bet ir tendence pieaugt aptuveni par 3-4% katrā nākamajā gadā salīdzinot ar iepriekšējo.

3.11.att. Piena un piena produktu ražošanas apjomi, imports un eksports Latvijā 2004. -2008.g., tūkst.t.⁴¹

Savukārt, attiecībā uz eksportu jāsecina, ka tā apjoms ievērojami pieaudzis, salīdzinot 2008.gadu pret 2004.gadu – par 133%, arī importam, lai gan neliela, tomēr tendence palielināties. Salīdzinot 2004.gadu ar 2008.gadu imports palielinājies par 54%.

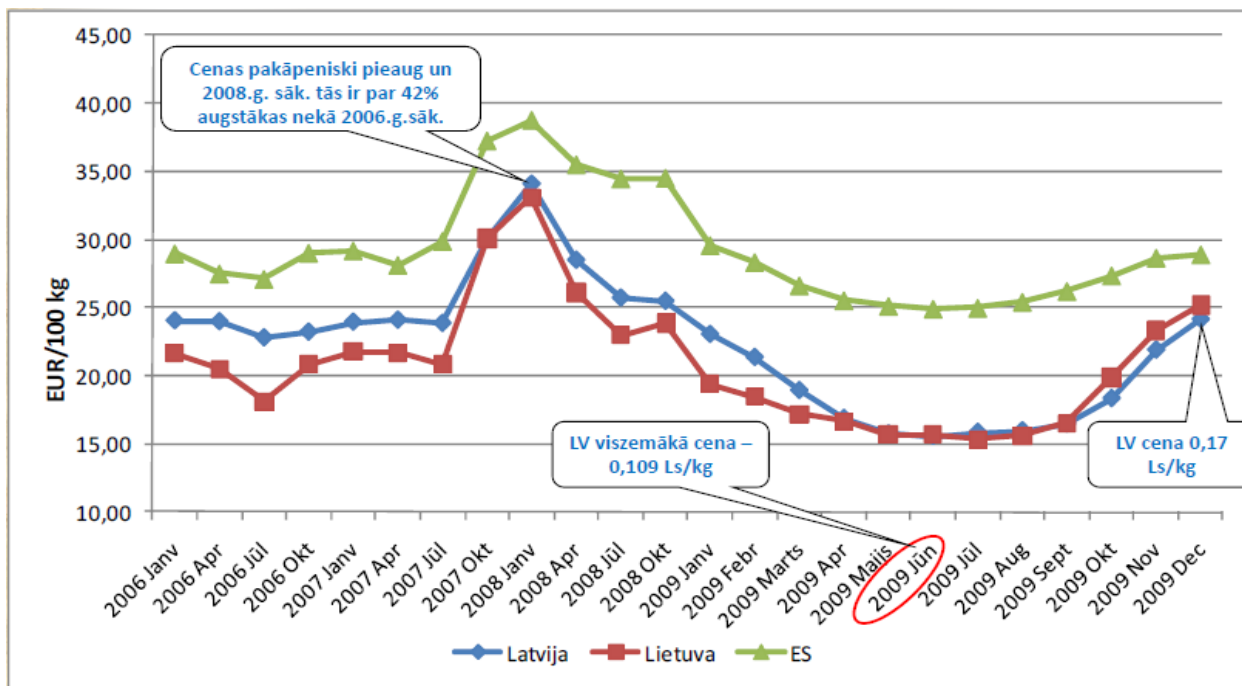
Saskaņā ar ZM datiem, 2009.gadā Latvija eksportēja pienu un piena produktus 58 248 619 LVL vērtībā, no kuriem 86% ir eksports uz Eiropas Savienību, bet 14% - uz pārējām pasaules valstīm. Eiropā līderis eksporta ziņā ir Lietuva (26.04 milj.Ls), savukārt, no pārējām valstīm ārpus ES – Krievija (4.19 milj. Ls)

⁴¹ Avots: CSP

3.12.att. Latvijas piena produktu eksports 2009.gadā, milj. Ls⁴²

Piena iepirkuma cenas Latvijā ir zemākas kā vidēji ES (sk.att.3.13.), bet tās ir līdzīgas piena iepirkuma cenām Lietuvā, kas arī izskaidro lielo eksporta apjomu uz Lietuvu, jo daudzi lauksaimnieki ir noslēguši līgumus ar Lietuvas piena pārstrādes uzņēmumiem, kas salīdzinot ar Latvijas piena pārstrādes uzņēmumiem, izrādījuši lielāku pretimnākšanu un godaprātu attiecībā uz norēķiniem ar ražotājiem par iepirkto produkciju

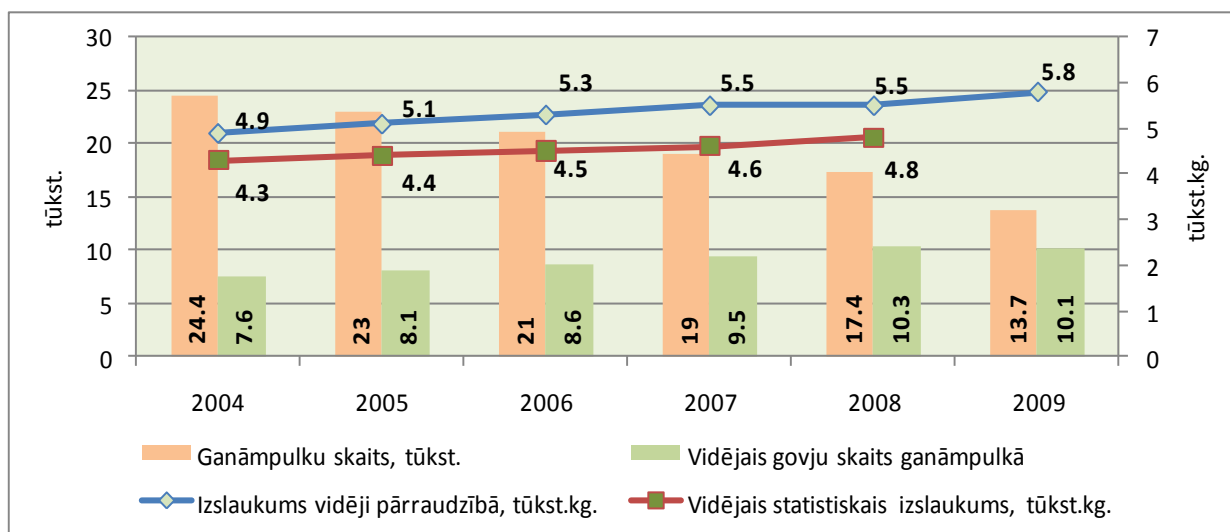

3.13.att. Piena iepirkuma cenas Latvijā, Lietuvā un vidēji ES 2006.-2009.gadā, EUR/100 kg⁴³

Ar katru gadu Latvijā govju ganāmpulku skaits samazinās, tajā pat laikā palielinās vidējais govju skaits ganāmpulkā un izslaukums (sk.att.3.14.), kas liecina par piena ražošanas produktivitātes palielināšanos. Salīdzinot ganāmpulku skaitu 2004.gadā ar 2009.gadu, redzams, ka samazinājums ir 44%, savukārt vidējais govju skaits ganāmpulkā palielinājies par 33%

⁴² Avots: CSP

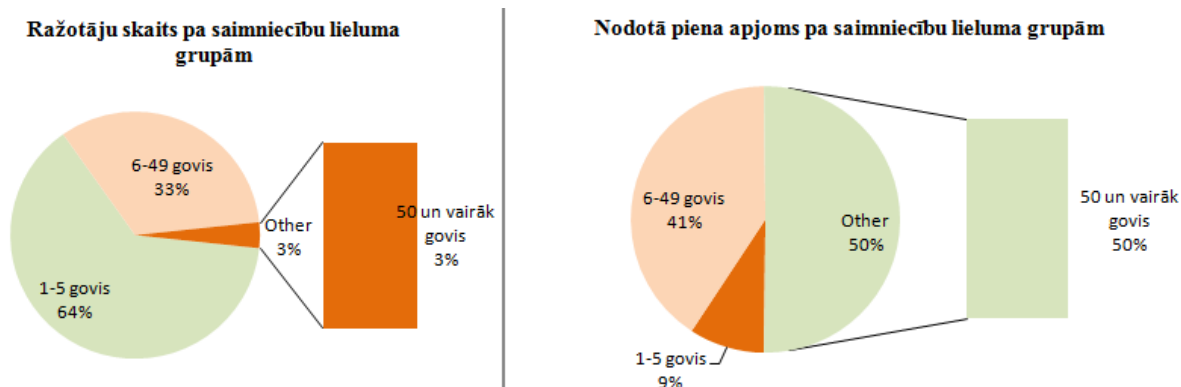
⁴³ Avots: Lauksaimniecības nozaru attīstības tendencijas un prognozes. Pieejams: http://www.zm.gov.lv/doc_upl/Nozaru_tendences.pdf

3.14.att. Ganāmpulku skaits, vidējais govju skaits ganāmpulkā un izslaukums Latvijā 2004.-2009.g. tūkst.kg⁴⁴

Piena ražošanas saimniecību skaits pēdējos gados ir samazinājies taču ražošanas struktūra Latvijā joprojām ir izteikti sadrumstalota. 2004.gadā piena ražojošo saimniecību skaits sadalījumā pēc govju skaita saimniecībā bija 29233 mazās saimniecības (1-5 govīs), 1779 vidējās saimniecības (6-49 govīs) un 249 lielās (50 un vairāk govīs). 2009.gadā šī struktūra jau bija 15468 mazās saimniecības, 2518 vidējās saimniecības un 431 lielās saimniecības. Lielāko daļu kopējā saimniecību struktūrā (2008. gadā 86%, 2009.gadā – 64%) veido mazās saimniecības ar 1-5 govīm, lai gan šo saimniecību skaits un īpatsvars pēdējos gados ir nedaudz samazinājies. Ik gadu nedaudz palielinās arī vidējo un lielo saimniecību skaits un īpatsvars kopējā struktūrā, tomēr šie rādītāji joprojām ir ļoti nelieli - 2009. gadā vidējās saimniecības bija 33% (2008.gadā – 13%), bet lielās saimniecības tikai 3% (2008.gadā - 1%) no visām piena ražošanas saimniecībām.

Analizējot piensaimniecību koncentrāciju 2009.gadā pēc ražojošo saimniecību skaita un saražotā piena apjoma (skat.3.15.att.), jāsecina, ka 50% nodotā piena saražo 3% saimniecību – tās, kurās ir 50 un vairāk govju

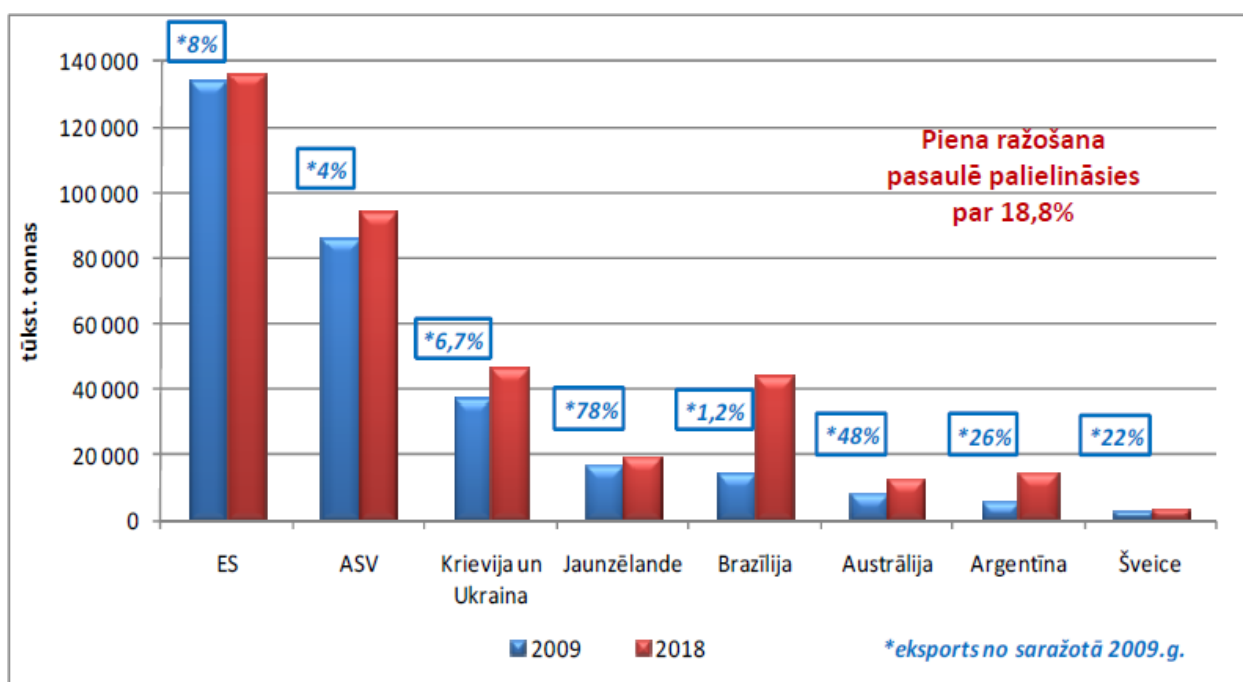

⁴⁴ Avots: turpat

3.15.att. **Piena un piena produktu ražotāju un nodotā piena apjoma pa saimniecību lielumu struktūra Latvijā 2009.gadā, %⁴⁵**

Piena ražošanas tendences pasaulē 2018.gadā salīdzinot ar 2009.gadu ir optimistiskas, ES vēl joprojām saglabās savu līderpozīciju piena un piena produktu ražošanā.

Pēc Eiropas Komisijas un pārtikas un lauksaimniecības politikas izpētes institūta (FAPRI – Food and Agricultural Policy Research Institute) prognozēm ES saglabās savu līderpozīciju, taču ražošana būtiski palielināsies Brazīlijā, Argentīnā un Austrālijā, kā arī Indijā un Ķīnā piena ražošana pieaugs par 33% taču šis piens, galvenokārt būs pašpatēriņam.

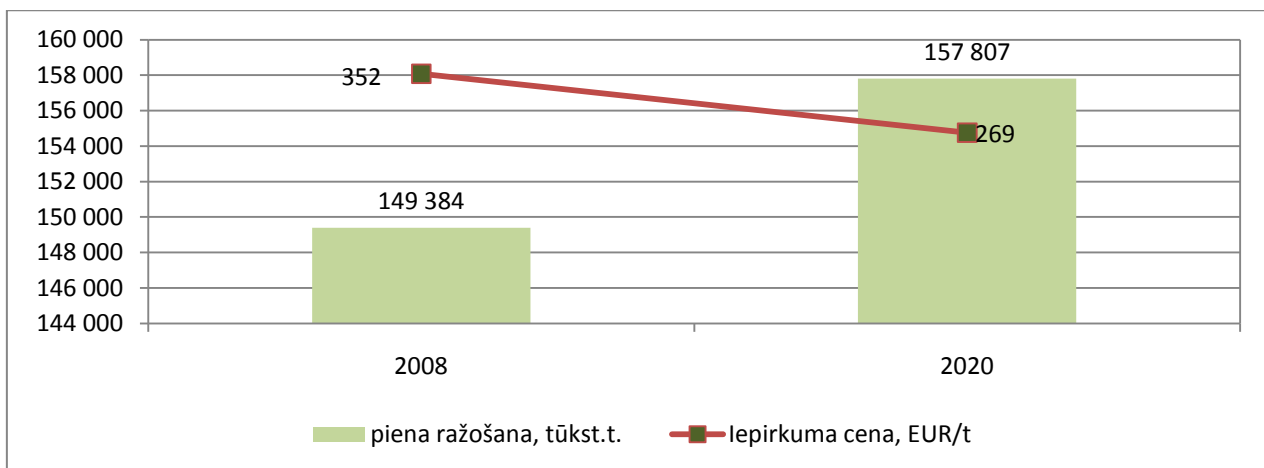

3.16.att. **Piena ražošana pasaulē 2018.gadā pret 2009.gadu, tūkst.t.⁴⁶**

Ņemot vērā, ka saskaņā ar KLP, no 2015.gada plānots atcelt piena kvotu sistēmu, Eiropas Komisija prognozē piena ražošanas palielināšanos par 5,6% līdz 2020.gadam, savukārt piena iepirkumu cenas kopumā ES samazināsies par 24% (sk.3.17.att.)

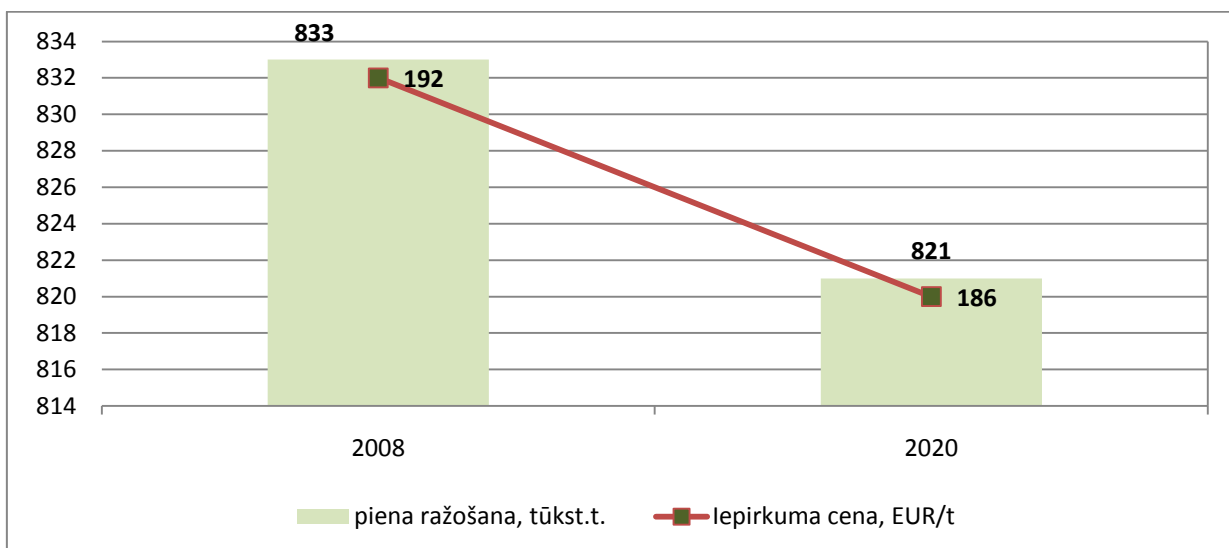
⁴⁵ Lauksaimniecības nozaru attīstības tendencijas un prognozes. Pieejams: http://www.zm.gov.lv/doc_upl/Nozaru_tendences.pdf

⁴⁶ Avots: Lauksaimniecības nozaru attīstības tendencijas un prognozes. Pieejams: http://www.zm.gov.lv/doc_upl/Nozaru_tendences.pdf

3.17.att. Piena ražošanas apjomi, tūkst.t. un iepirkuma cenas, EUR/t Eiropā 2020.gadā pret 2008.gadu⁴⁷

Savukārt Latvijā tiek prognozēta piena ražošanas samazināšanās par 1,4%, bet piena iepirkuma cenas samazinājums par 3.1% (sk.att.3.18.), pie kam govju skaits paliks nemainīgs, bet izslaukums no govju palielināsies par 0.5%

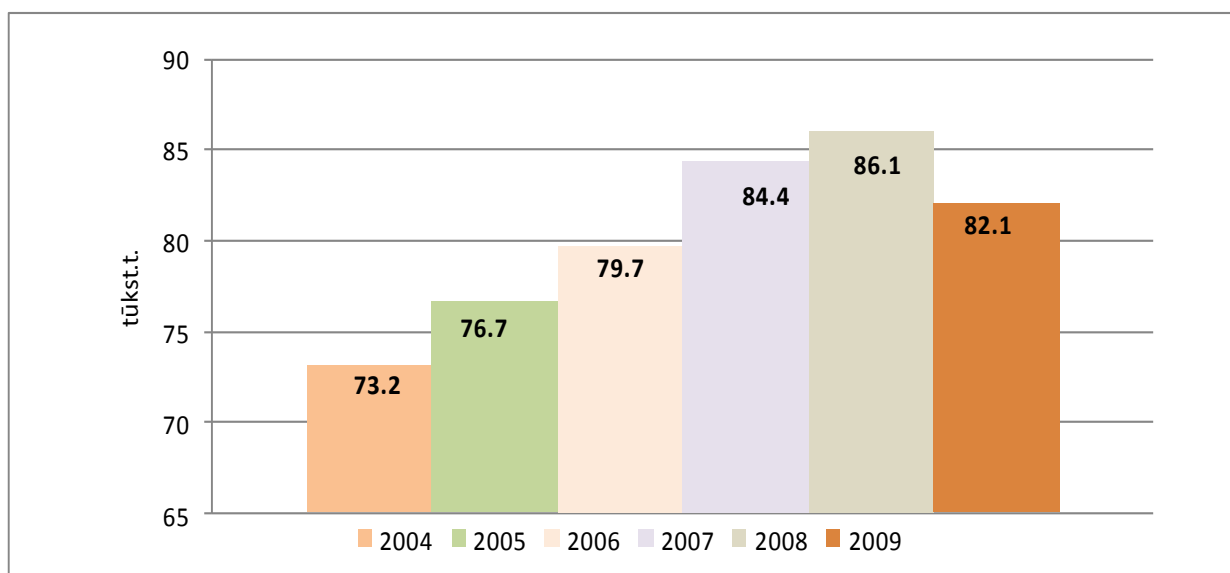

3.18.att. Piena ražošanas apjomi, tūkst.t. un iepirkuma cenas, EUR/t Latvijā 2020.gadā pret 2008.gadu⁴⁸

Kā redzams 3.19.att., gaļas ražošanas apjomiem ir tendence palielināties un salīdzinot 2004.gadu ar 2008.gadu ražošanas apjoms ir palielinājies par 18%

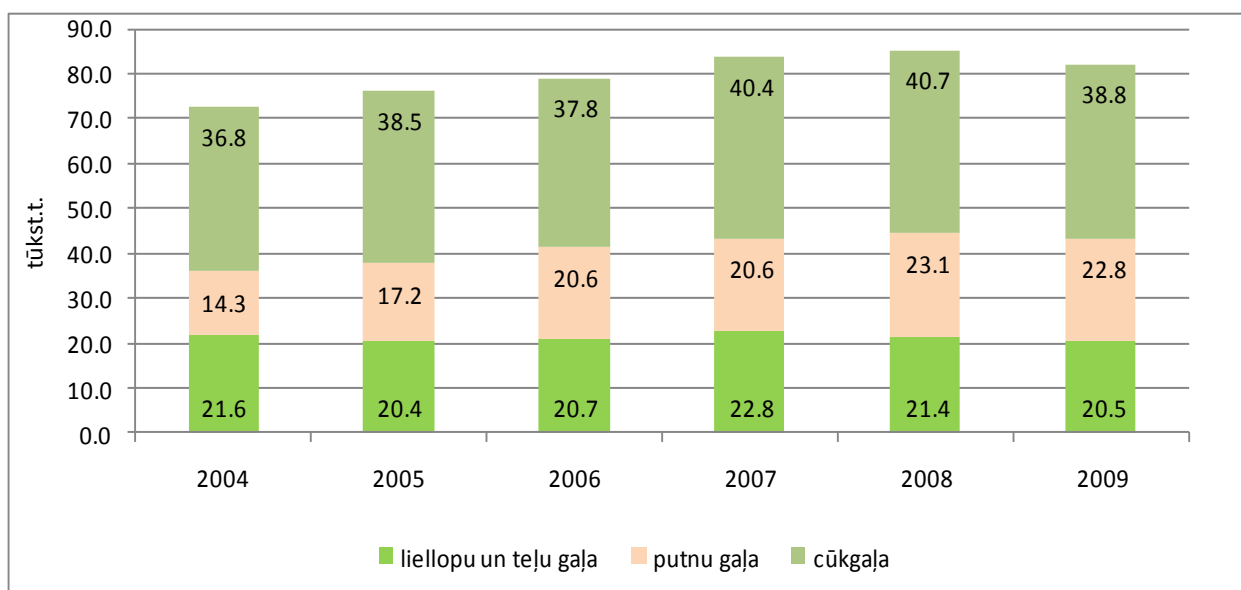
⁴⁷ Avots: turpat

⁴⁸ Avots: Lauksaimniecības nozaru attīstības tendencēs un prognozes. Pieejams: http://www.zm.gov.lv/doc_upl/Nozaru_tendences.pdf

3.19.att. Gaļas produktu ražošana (gaļa kautsvārā) 2006. -2009.g. Latvijā, tūkst. t⁴⁹

Analizējot gaļas ražošanu pa veidiem (sk.att.3.20.) redzams, ka faktiski gaļas ražošanas apjomi palielinājušies uz putnu gaļas un cūkgaļas ražošanas apjomiem. Savukārt liellopu un teļa gaļas ražošanas apjomiem ir tendence mazināties.

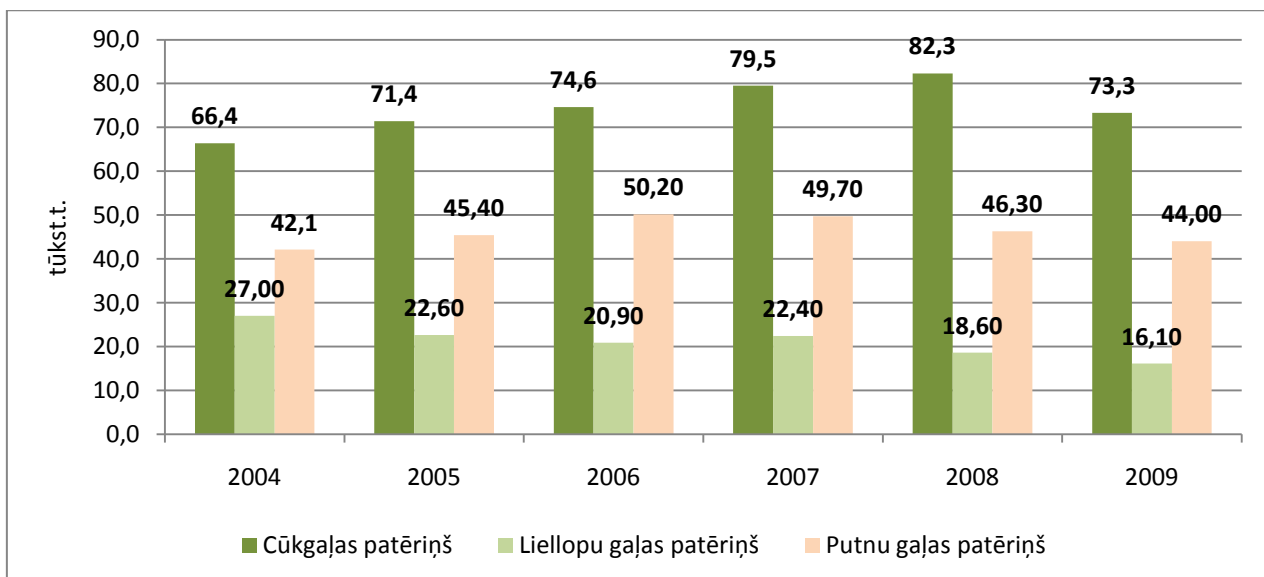

3.20.att. Gaļas ražošana pa veidiem Latvijā 2004. -2009.g., kautmasā, tūkst. tonnu⁵⁰

Savukārt patēriņš (sk.att.3.21.) ievērojami pārsniedz ražošanu, līdz ar to jāsecina, ka patēriņam tiek lietota importētā gaļa, jo pašmāju ražotāji nespēj nodrošināt ar nepieciešamo daudzumu.

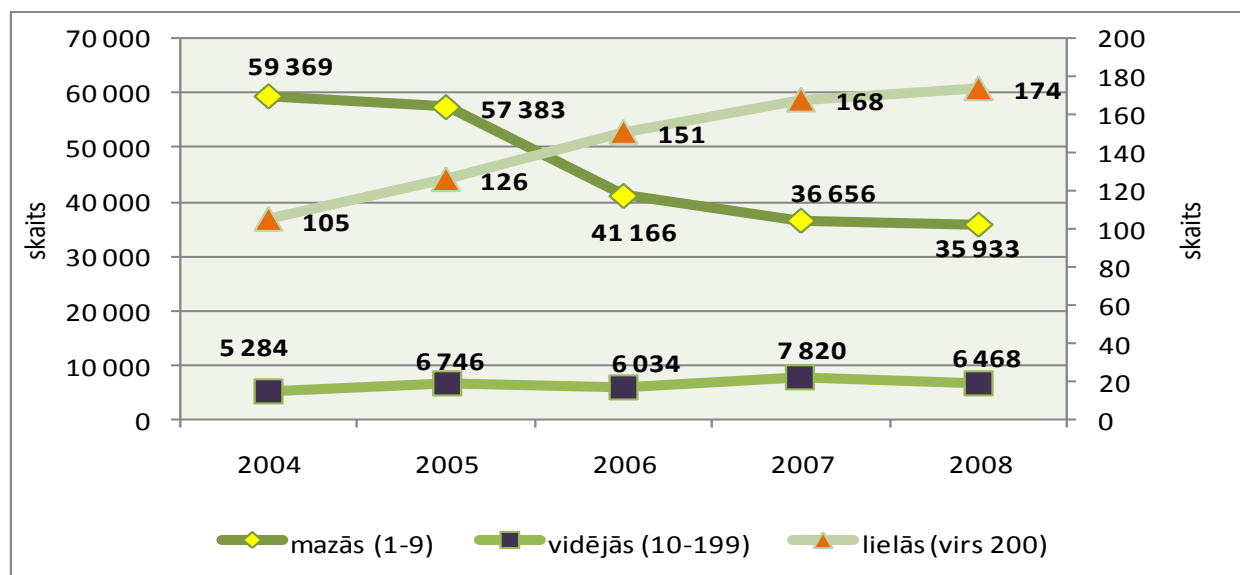
⁴⁹ Avots: LAD

⁵⁰ Avots: CSP

3.21.att. Gaļas patēriņš Latvijā 2004.-2009.g., tūkst.t.⁵¹

Kopš 2004.gada, salīdzinot ar 2008.gadu, liellopu saimniecību skaits ir ievērojami samazinājies skaita ziņā (sk.att.3.22.) un vērojamas izmaiņas saimniecību struktūrā - izteikti samazinājies mazo saimniecību skaits ar nelielu skaitu lopiem, savukārt, vidējo un lielo saimniecību skaitam ir tendence palielināties. Tas liecina par faktu, ka aizvien vairāk Latvijā lauksaimniecība sāk veidoties kā ražošanas nozare un zaudē savas pirmatnējās funkcijas – lauki kā dzīves vide un dzīves veids

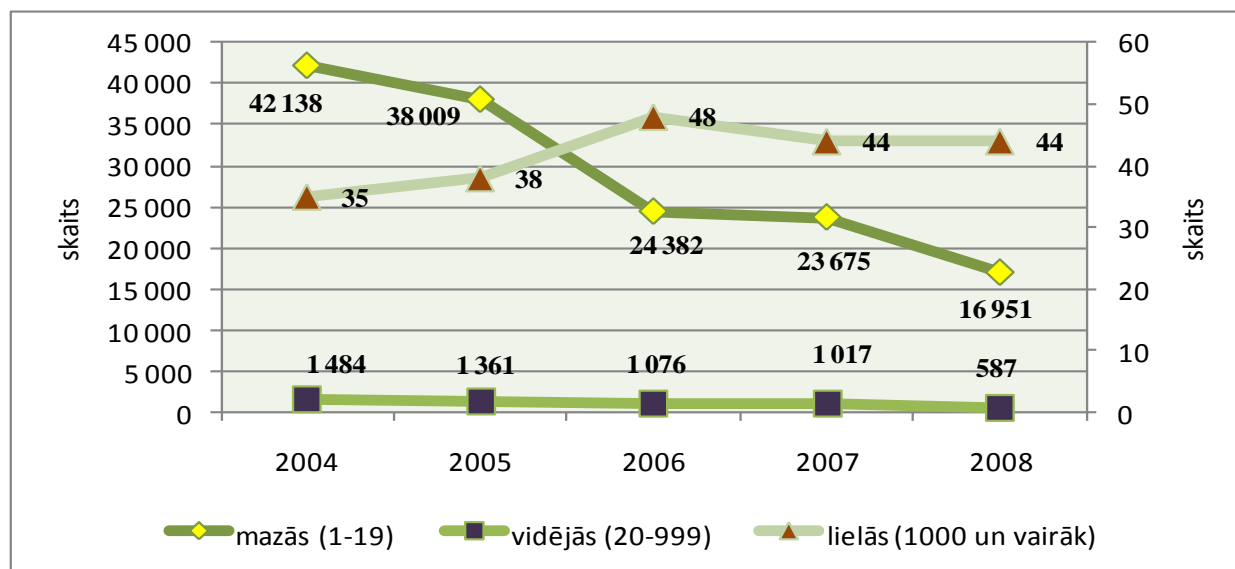
3.22.att. Saimniecību grupējums pēc liellopu skaita gada beigās Latvijā 2004.-2008.g.⁵²

Cūkkopības nozarē vērojams vēl straujāks saimniecību skaita samazinājums (skat.att.3.23.), pie kam salīdzinot ar 2004.gadu, 2008.gadā saimniecību skaits samazinājies par 60%, jo samazinājies mazo un vidējo saimniecību skaits, savukārt, lielo saimniecību skaits

⁵¹ Avots: LAD

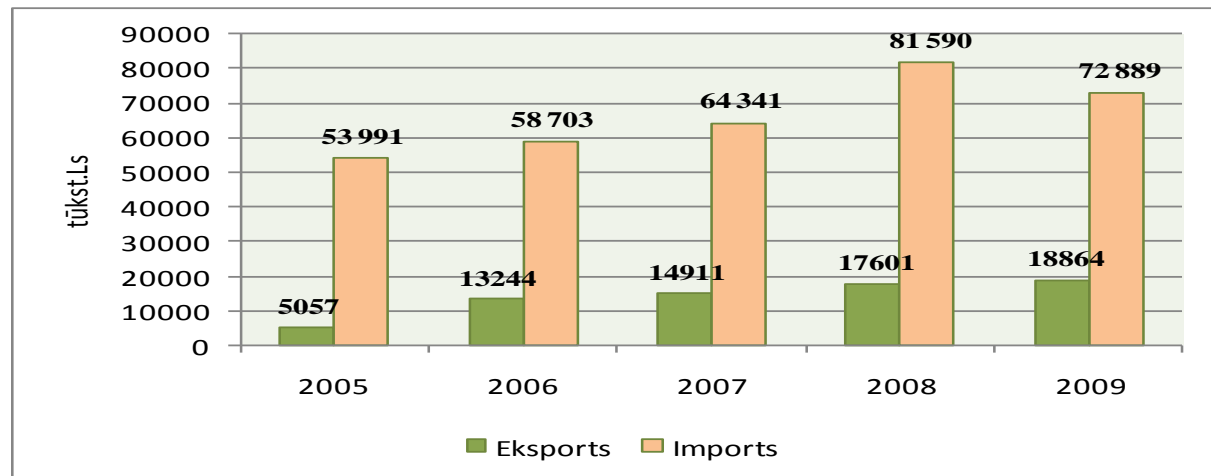
⁵² Avots: CSP

pieaudzis par 25%. Tas liecina, ka nodarboties ar cūkkopību nelielos apmēros (līdz 1000 cūkām saimniecībā) ir saimnieciski neizdevīgi.

3.23.att. Saimniecību grupējums pēc cūku skaita gada beigās Latvijā 2004.-2008.g.⁵³

Lai gan gaļas ražošanas apjomi ar katru gadu palielinās (att.3.19.), tomēr vēl joprojām eksportējam ievērojami mazāk kā importējam (sk.att.3.24.). 2009.gada importa samazinājums, visticamāk, skaidrojams ar iedzīvotāju pirktspējas samazināšanos un pēc autora domām, tas nevarētu būt rādītājs, ka importa pārsvaram pār eksportu ir tendence samazināties.

3.24.att. Gaļas un gaļas produktu imports un eksports Latvijā 2005.-2009.g., tūkst. Ls⁵⁴

FAPRI (Pārtikas un lauksaimniecības politikas pētniecības institūts) broilēru gaļas tirgū prognozē, ka ES salīdzinājumā ar 2009.gadu broilēru gaļas ražošana palielināsies par 3,9%, Krievijā ražošanas kāpums varētu būt 14,2%, Amerikā – 13,3%, bet Brazīlijā un Argentīnā – par 18,9%. Prognozēts arī, ka boilēru gaļas patēriņš palielināsies līdz 2018.gadam un ražotāju cena palielināsies vidēji par 7,2%. Attiecībā uz cūkgaļas tirgus prognozēm FAPRI

⁵³ Avots: CSP

⁵⁴ Avots: LAD

paredz, ka pasaulē cūkgaļas ražošana palielināsies par 35%, taču ES sektors nebūs konkurētspējīgs augsto labturības un vides standartu dēļ, līdz ar to ES savu tirgus daļu zaudēs un tā samazināsies no 30.3% uz 21.9%

3.2. Atbalsta saņemšanas nosacījumu un atbalsta apjoma izmaiņu ietekme uz atbalsta saņēmējiem

Kopš tiešo maksājumu ieviešanas, atbalsta likmes un saņemšanas nosacījumi ir ievērojami mainījušies. Šīs izmaiņas ir ietekmējušas arī atbalsta saņēmēju skaitu un struktūru. Šajā nodaļā autore izvērtē un analizē atbalsta likmju un saņemšanas nosacījumu ietekmi uz atbalsta saņēmējiem, kā nosacījumu un likmju izmaiņas ietekmē mainās atbalsta saņēmēju skaits un struktūra.

Lai sasniegtu darbā izvirzīto mērķi – novērtētu vienotā maksājuma ietekmi uz lauksaimniecības attīstību, autore analizē līdzšinējo pieredzi tiešo maksājumu administrēšanā Latvijā, iedalot visus tiešo maksājumu saņēmējus divās grupās:

1. ražojošie

Pie ražojošajiem atbalsta pretendentiem pieskaita tos tiešo maksājumu saņēmējus, kuri audzē laukaugus un lopbarību, kā arī saņem PVTM par pienu un kautajiem liellopiem. Faktiski pie ražojošajiem atbalsta saņēmējiem autors pieskaitījis visus, kuriem, lai saņemtu atbalsta maksājumus, ir jāiegulda papildus līdzekļi saimniekošanā un kuri neaprobežojas ar viena galvenā nosacījuma izpildi - nogana un applauj vai vismaz vienu reizi nopļauj, zāli novāc vai sasmalcina un izkļiedē.

2. neražojošie

Te tiek pieskaitīti visi tie atbalsta saņēmēji, kuri pretendē tikai uz vienoto platību maksājumu, un maksājumiem, kas neprasa papildus nosacījumu izpildi (piem., maksājumi par nelabvēlīgiem dabas apstākļiem apvidos, kas nav kalnu apvidi (MLA) vai atbalsts par NATURA teritorijām)

Lai gan KLP pēc 2003.gada reformas virzīta vairāk uz laba lauksaimniecības un vides stāvokļa saglabāšanu un ražošanas atdalīšanu no atbalsta maksājumiem, tomēr līdzšinējā lauksaimniecības politika Latvijā iespēju robežās tika virzīta uz to, lai vismaz daļēji ierobežotu neražojošo lauksaimnieku iespējas saņemt papildus atbalstu pie vienotā platību maksājuma. Viens no šādiem papildus maksājumiem ir mazāk labvēlīgo apvidu atbalsts teritorijās, kas nav kalnu teritorijas jeb MLA. MLA atbalsta mērķis ir veicināt lauku ainavas uzturēšanu un sekmēt lauksaimniecisko darbību teritorijās, kurās ir apgrūtināta lauksaimnieciskā darbība. MLA atbalsts ievērojami palielina atbalsta apjomu, tādēļ vēl jo vairāk ieinteresējot lauksaimnieku saimniekot MLA teritorijā (sk.1.pielikumu).

Tabulā Nr. 3.1. salīdzināta informācija par atbalsta apjomiem 1 ha platībā MLA teritorijā un teritorijā, kas nav MLA.

3.1.tabula

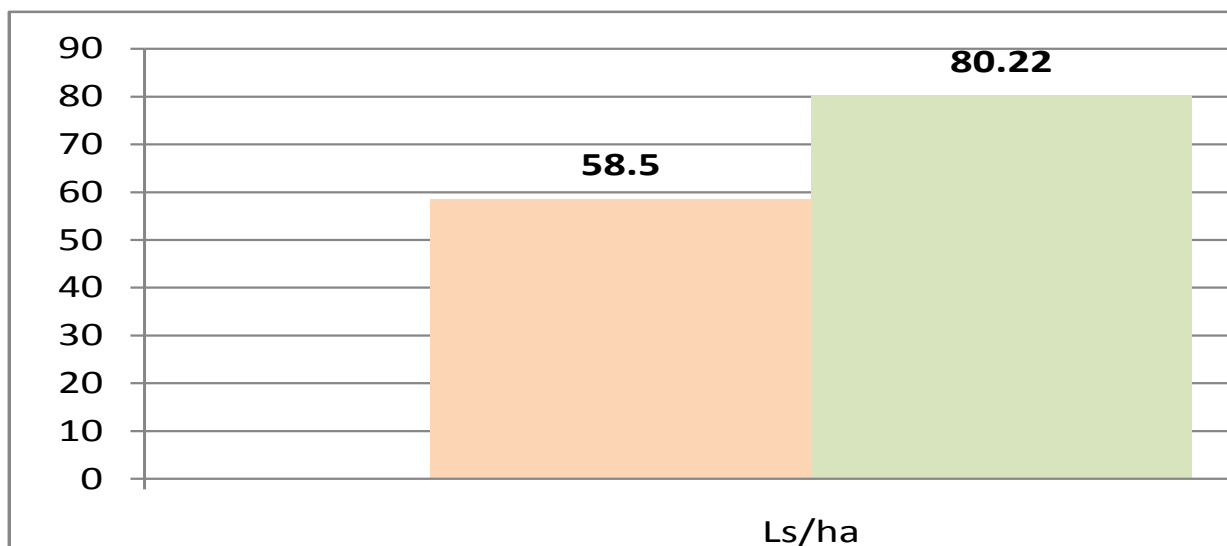
VPM atbalsts Latvijā 2004.-2009.g. par 1 ha LIZ un MLA atbalsta apjoma salīdzinājums, Ls/ha⁵⁵

Gads	VPM	VPM+MLA		
		1.kategorija	2.kategorija	3.kategorija
2004	13.65	39.98	45.20	57.54
2005	18.40	41.38	50.43	62.97
2006	22.85	45.82	54.88	67.43
2007	26.63	49.61	58.66	71.2
2008	33.52	51.23	61.85	74.6
2009	39.08	56.78	67.45	80.22

Analizējot 3.1. tabulā sniegtos datus, redzams, ka atbalsta apjoms par 1 ha lauksaimniecības zemes dažādos apvidos var ievērojami atšķirties. Autore pieņem, ka tas varētu būt motīvs daudzus neražojošos lauksaimniekus iegādāties zemi apvidū, lai saņemtu atbalstu par platību, tajā pat laikā izpildot tikai minimālās prasības laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nodrošināšanai

Salīdzinot atbalstu, ko ražojošais lauksaimnieks 2009.gadā var saņemt par 1ha laukaugu (piem., kviešu, rudzu, miežu), kas neatrodas MLA apvidū un ko var saņemt neražojošais lauksaimnieks par 1ha dabīgo pļavu vai ganību apvidū, kas ir MLA, redzams, ka neražojošais lauksaimnieks var saņemt pat par LVL 21.72 vairāk.

⁵⁵ Avots: LAD datu bāze IAKS

3.24.att. Atbalsta apmērs Latvijā 2009.gadā ražojošajiem un neražojošajiem lauksaimniekiem uz 1ha LIZ atkarībā no atbalsta veida, Ls/ha⁵⁶

Papildus tam, ja pastāvīgās pļavas un ganības ietilpst NATURA 2000 teritorijā un tās ir atzītas par bioloģiski vērtīgām pļavām, tad atbalsta apjoms par 1ha pieaug no 80.22 LVL uz 198.44 LVL par 1ha. Tātad, nepastāvot papildus ierobežojumiem MLA atbalsta saņemšanai, lauksaimniekam būtu izdevīgāk neražot, bet tikai vienu reizi gadā platību nopļaut vai noganīt un saņemt par to 198.44 LVL/ha. Lai kaut nedaudz ierobežotu neražojošo lauksaimnieku iespējas gūt ienākumus, neieguldot papildus līdzekļus platību apsaimniekošanai, kopš 2005.gada ir veiktas šādas nosacījumu izmaiņas:

- 1) 2006.gadā attiecībā uz MLA noteikts ierobežojums – lai saņemtu MLA atbalstu par platībām, kas pārsniedz 30 ha, jānodrošina minimālais lopu blīvums, kas ir vismaz 0.20 dzīvnieku vienības uz 1 MLA atbalstam pieteikto pastāvīgo pļavu un ganību vai aramzemē sēto ilggadīgo zālāju hektāru. Minimālo lauksaimniecības dzīvnieku blīvumu uz vienu atbalsttiesīgo pastāvīgo pļavu un ganību vai aramzemē sēto ilggadīgo zālāju hektāru aprēķina, izmantojot šādu formulu:

$$N^{LB} = \frac{DZ \times k}{L}, \text{ kur}$$

N^{LB} - minimālais lauksaimniecības dzīvnieku blīvums uz saimniecības atbalsttiesīgo pastāvīgo pļavu un ganību vai aramzemē sēto ilggadīgo zālāju platībām (nosacītās liellopu vienības);

DZ - lauksaimniecības dzīvnieku skaits atbilstoši LDC datiem pēc stāvokļa saimniecībā 2010. gada 1.jūlijā (gab.);

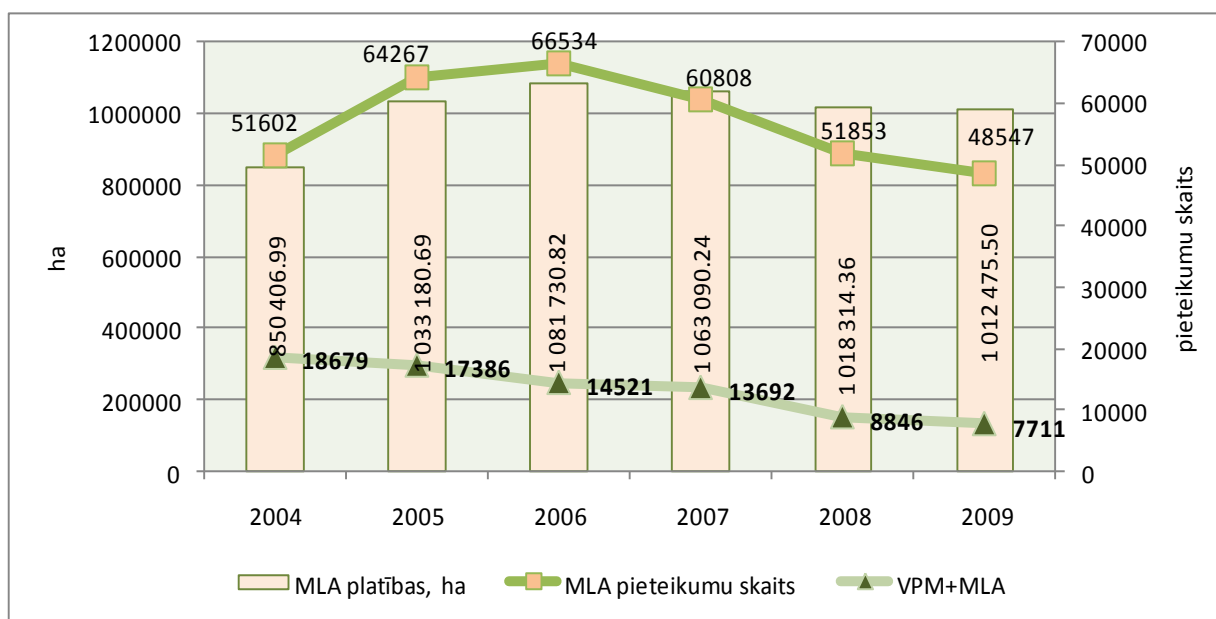
⁵⁶ Avots: LAD datu bāze IAKS

k - lauksaimniecības dzīvnieku pārrēķināšanas koeficients nosacītajās liellopu vienībās (skat. 2.pielikumu) ;

L - atbalsttiesīgo pastāvīgo pļavu un ganību vai aramzemē sēto ilggadīgo zālāju platība (ha)⁵⁷

Šī apņemšanās nav saistoša, ja MLA atbalstam pieteiktās pastāvīgās pļavas un ganības vai aramzemē sētie ilggadīgie zālāji tiek izmantoti lopbarības ražošanai vai biškopībā nektāra vākšanai⁵⁸

Šī nosacījuma ieviešana bija par iemeslu tam, ka 2006.gadā palielinājās pieteikumu skaits, lai arī MLA vidējā platība saimniecībās palika gandrīz nemainīga – 16.26 ha salīdzinot ar 2005.gadu, kad vidējā MLA deklarētā platība saimniecībās bija 16.08 ha . Tas izskaidrojams ar faktu, ka ja līdz šim uz MLA tika pieteikts 1 pieteikums ar 90 ha zemes, tad tā vietā 2006.gadā tika pieteikti 3 pieteikumi ar 30 ha zemes tieši tajā pašā vietā (sk.att.3.25.). Tomēr, lai arī neliels, bet tomēr samazinājums attiecībā uz pretendentiem, kas saņem atbalstu tikai par VPM un MLA 2006.gadā, ir vērojams.

3.25.att. MLA deklarētās platības ha un pieteikumu skaits 2004-2009.g. Latvijā⁵⁹

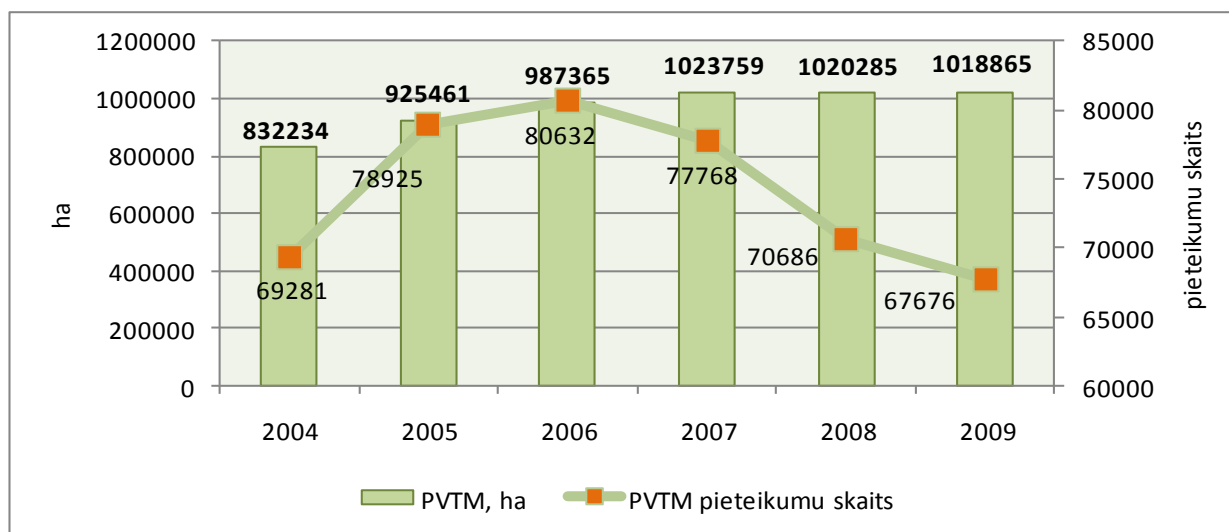
Taču papildus autors analizē arī kopējo MLA pieteikumu skaitu, jo pretendenti, lai nezaudētu atbalstu par pastāvīgajām pļavām un ganībām (sakarā ar nosacījumu par dzīvnieku vienībām) ieviešanu, pastāvīgās pļavas un ganības deklarēja kā aramzemē sētos ilggadīgos zālājus, par ko varēja saņemt papildus valsts tiešos maksājumus (PVTM) (sk.att.3.26.). Šo apgalvojumu pastiprina fakts, ka 2006.gadā, salīdzinot pieteikumu skaitu, kur deklarēta tikai VPM+MLA ar 2005.gadu vērojams iesniegumu samazinājums par 1707, savukārt tieši tajā

⁵⁷ Rokasgrāmata platību maksājumu saņemšanai 2006.gadā. – R.: Lauku atbalsta dienests, 2006.- 13.lpp.

⁵⁸ turpat

⁵⁹ Avots: LAD datubāze IAKS

pašā laikā PVTM pieteikumu skaits palielinās par 2865 pieteikumiem, turpretī jau 2007.gadā, kad ieviests nosacījums par dzīvnieku vienībām arī uz sētajiem zālājiem, PVTM pieteikumu skaits samazinās par 2865 pieteikumiem, lai gan PVTM platības palielinās (jo pieaug lielo saimniecību skaits).

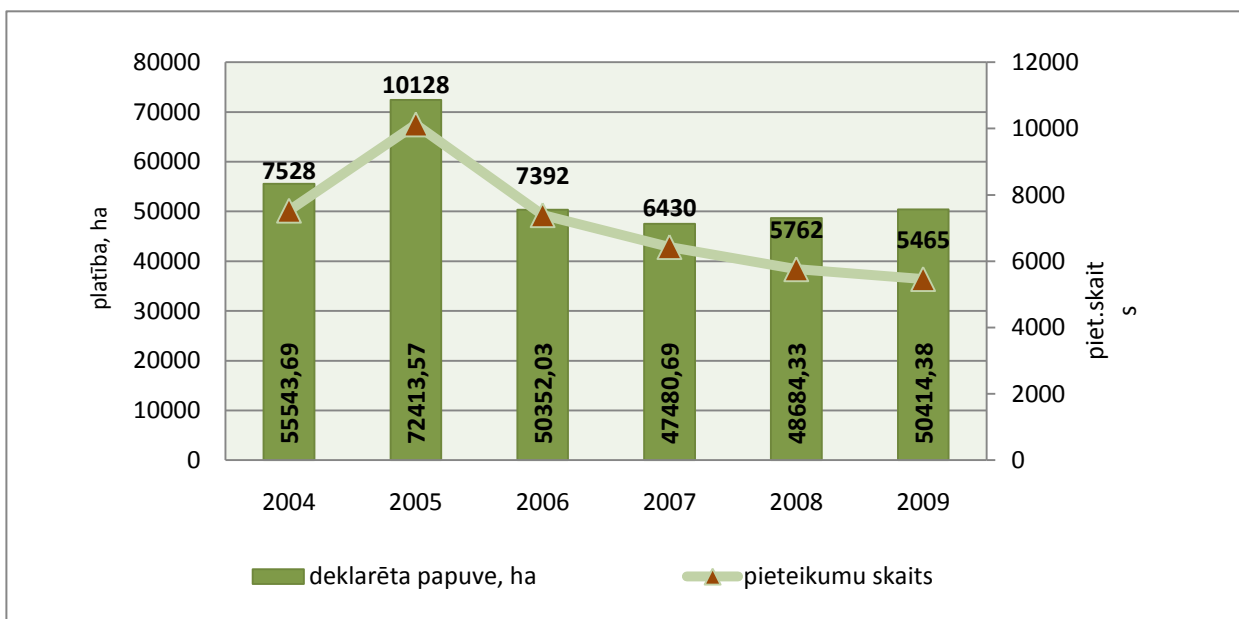
3.26.att. PVTM deklarētās platības, ha un pieteikumu skaits Latvijā 2004. -2009.g.⁶⁰

2) 2007.gadā tika ieviests nosacījums – par pastāvīgajām pļavām un ganībām vai aramzemē sētiem ilggadīgajiem zālājiem var saņemt atbalstu pretendents - ganāmpulka īpašnieks, kura īpašumā ir tāds lauksaimniecības dzīvnieku skaits, kas nodrošina minimālo lauksaimniecības dzīvnieku blīvumu - vismaz 0,2 nosacītās liellopu vienības uz vienu atbalsttiesīgo pastāvīgo pļavu un ganību vai aramzemē sēto ilggadīgo zālāju hektāru - atbilstoši LDC datiem pēc stāvokļa saimniecībā 2010.gada 1.jūlijā. Dzīvniekiem, ganāmpulkiem un novietnēm bija jābūt reģistrētām un dzīvniekiem jābūt apzīmētiem saskaņā ar normatīvajiem aktiem par dzīvnieku, ganāmpulku un novietņu reģistrēšanu. Dzīvniekiem jāpieder pieteikuma iesniedzējam, tos nevar iznomāt, lai tādā veidā nodrošinātu nepieciešamo dzīvnieku skaitu. Dzīvnieku blīvums bija jānodrošina, neatkarīgi no saimniecības lieluma, līdz ar to 2007.gadā uz MLA tika pieteikti 60808 pieteikumi ar 1063090.24 ha zemes un vidējā MLA deklarētā platība saimniecībās bija 17.48 ha

Tomēr, ja MLA atbalstam pieteiktās pastāvīgās pļavas un ganības vai aramzemē sētie ilggadīgie zālāji tiek izmantoti lopbarības ražošanai vai biškopībā nektāra vākšanai, nosacījums par 0.20 liellopu vienībām uz 1 ha nav saistošs. Tas izskaidro faktu, kādēļ katru gadu palielinās bišu produktu ražotāju skaits, kas pieteikušies atbalstam MLA reģionos, jo noteikumi neparedz, ka bišu saimēm jāatrodas vietā, kas pieteikta MLA maksājumam. Tomēr, ja bišu produktu ražotājus vēl var uzskatīt par ražojošām saimniecībām, jo tiem

⁶⁰ Avots: LAD datu bāze IAKS

jāpilda papildus noteiktās prasības, lai tiktu atzīti par bišu produktu ražotājiem, tad lauksaimniekiem tomēr pastāvēja iespēja saņemt MLA, neko neražojot un nepildot nosacījumus par dzīvnieku vienībām. Tas bija iespējams, piesakot MLA platību kā papuvi. Analizējot datus par deklarētajām papuvēm vērojama šāda aina (sk.3.27.att.)

3.27..att. Platību maksājumu pieteikumu skaits un platības, kuros deklarētas papuves Latvijā 2004.-2009.g., ha⁶¹

Ar katru gadu pieteikumu skaits, kuros deklarēta papuve, samazinās, tai pat laikā platību izmaiņu tendences nav tik ievērojams, kas liecina par faktu, ka lauksaimniekiem ir tendence pieteikt aizvien lielākas platības uz papuvi, lai saņemtu MLA, tai pat laikā nenodrošinot lopu vienības uz ha.

- 3) 2010.gada platību maksājumu sezonā par papuvi var saņemt atbalsta pretendents, kurš nodrošina, ka papuvju platība saimniecībā kārtējā gadā nepārsniedz 20 % no kopējās LIZ, kas ir pieteikta VPM saņemšanai un par kuru ir tiesības saņemt VPM turpmākos piecus gadus pēc pirmā maksājuma saņemšanas, sākot ar pirmo maksājuma apstiprināšanas gadu, atbalsta pretendents apņemas nodarboties ar lauksaimniecisko ražošanu LIZ, kas atrodas MLA teritorijā, vismaz 1 ha platībā un katru gadu iesniegt aizpildītu platību maksājumu iesniegumu

Analizējot atbalsta saņemšanas nosacījumus, autors secina, ka ražojošajiem atbalsta saņēmējiem, lai varētu pretendēt uz papildus maksājumiem par laukaugu vai lopbarības platībām, ir jāievēro daudz stingrāki nosacījumi kā neražojošajiem lauksaimniekiem, kā rezultātā nelielās saimniecības, kuru ienākumi no lauksaimniecības produkcijas ražošanas ir nelieli, nav ieinteresētas savu ražošanu attīstīt, jo tas prasa papildus ieguldījumus, bet atdeve

⁶¹ Avots: LAD datu bāze IAKS

no ES maksājumiem nav tik liela, lai tas būtu izdevīgi. Lai saņemtu maksājumus, pretendentiem jāievēro gan laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumi (3.pielikums), gan pārvaldības prasības (3.pielikums), gan labas saimniekošanas prakses nosacījumi (5.pielikums), gan minimālās organiskā mēslojuma un augu aizsardzības līdzekļu lietošanas prasības (6.pielikums), pie kam šīs prasības lielā mērā attiecināmas uz ražojošajiem lauksaimniekiem. 3.2. tabulā apkopoti svarīgākie nosacījumi, kas jāievēro atbalsta saņēmējiem 2009.gadā un atzīmēts, vai šis nosacījums skar vai neskar ražojošos un neražojošos lauksaimniekus. 2009.gads tiek analizēts tāda aspekta dēļ, ka te apkopoti visi aktuālie nosacījumi, kas ar katru gadu kļuvuši aizvien vairāk, kā arī sākot ar 2010.gadu jau vairs netiek izmaksāts PVTM par laukaugu un lopbarības platībām, tā vietā lauksaimnieks var saņemt atdalītos maksājumus par laukaugu un lopbarības platībām, ja 2009.gadā viņš tās bija pieteicis atbalsta maksājumiem, līdz ar to pamazām atbalsts tiek atdalīts no ražošanas un jau sākot ar 2010.gadu lauksaimnieks var izvēlēties vairs neražot produkciju tajā pat laikā saņemot atbalstu, ja vien 2009.gadā viņš platības bija deklarējis PVTM saņemšanai

3.2.tabula

Svarīgāko platību maksājumu atbalsta nosacījumu piemērošana Latvijā 2009.gadā

Atbalsta saņemšanas nosacījums	Attiecas (+) vai neattiecas ()	
	Ražojošie	Neražojošie
Katra lauka (vienlaidus zemes gabals, kurā viens lauksaimnieks audzē vienu kultūru) platība ir vismaz 0,3 ha, minimālā platība uz atbalsta veidu ir lielāka vai vienāda ar 1ha	+	+
VPM var saņemt par LIZ, kas ir bijusi labā lauksaimniecības stāvoklī 2003.gada 30.jūnijā	+	+
VPM var saņemt par tām lauksaimniecībā izmantojamās zemes platībām, kuru minimālā kopējā platība ir vismaz 1 ha	+	+
Kultivētās pļavas, kultivētās ganības un aramzemē iesētos ilggadīgos zālājus, ko izmanto lopbarības iegūšanai vai mājlopu ganīšanai, ir jānogana vai vismaz pirmo reizi jānopļauj un zāle jānovāc.	+	
Pieteikumā jādeklarē visa lauksaimniecībā izmantojamā zeme	+	+
LIZ nav sastopami krūmi/invazīvo latvāņu ģints augu sugas	+	+
LIZ nav pārpurvojies, nav sākusi apmežoties	+	+
LIZ ir lauksaimnieka īpašumā vai valdījumā (lietošanā)	+	+

kārtējā gada 15.jūnijā		
Turpmākos 5 gadus jāaņem turpināt lauksaimniecisko darbību MLA vismaz 1 ha platībā, katru gadu obligāti iesniedzot platību maksājumu pieteikumu	+	+
Pretendējot uz MLA, pastāvīgajās pļavās un ganībās un aramzemē sētajos ilggadīgajos zālajos jānodrošina 0.2 lopu vienību blīvums. Lopu blīvums, ja platība atrodas MLA teritorijā un ir NATURA teritorijā vai atzīta par BVZ, nav jānodrošina		+
PVTM par platībām var saņemt, ja laukaugu platībās laukaugu sējumi tiek iesēti līdz kārtējā gada 15.jūnijam un uzturēti vismaz līdz to nogatavošanās fāzes sākumam. Lopbarības platības tiek izmantotas lopbarības iegūšanai vai dzīvnieku ganīšanai un šīs platības jānogana vai jānopļauj vai vismaz 1 reizi jānopļauj un siens jānovāc līdz kārtējā gada 1.augustam	+	
Īpašo atbalstu par pienu lauksaimnieks saņem par 2009./2010. kvotas gadā (laikposmā no 2009. gada 1.aprīļa līdz 2010. gada 31.martam) pieejamās piena kvotas ietvaros realizēto piena tonnu, ja: <ul style="list-style-type: none"> • 2009./2010. kvotas gadā tam pieejamā piena kvota bijusi 30 vai vairāk tonnu un tas ir realizējis 30 vai vairāk tonnu piena; 	+	
Saimniecībā jāievēro savstarpējās atbilstības prasības (SA) (sk.3.pielikumu)	+	+

SA pārvaldības prasības ir spēkā esošas tiesību normas, kas lauksaimniekam jau līdz šim bija jāievēro, bet sākot ar 2009.gadu, konstatējot SA prasību pārkāpumus, pretendētājam tiek samazināts atbalsta apjoms.

Analizējot SA prasības, redzams, ka lai arī teorētiski tās attiecas uz visiem, taču faktiski tās pārsvarā skar ražojošos lauksaimniekus, piem.,

- 1) Augus vai augu atliekas un rugājus iestrādā augsnē, lai uzturētu LIZ auglību;

- 2) LIZ daļu, kuras nogāzes slīpums ir lielāks par 10 grādiem, no kārtējā gada 1.oktobra līdz nākamā gada 31.martam nodrošina vismaz ar minimālu kultūraugu veģetāciju vai saglabā rugaini;
- 3) Lauksaimniekam ir ūdens resursu lietošanas atļauja saskaņā ar normatīvajos aktos noteikto kārtību par ūdens resursu lietošanas atļauju, ja, veicot lauksaimnieciskas darbības, apūdeņošanā izmanto vairāk nekā 10 kubikmetru virszemes vai pazemes ūdeņu diennaktī;
- 4) Nelieto mēslošanas līdzekļus 10 metru platā joslā gar ūdensteci, kas noteikta Ūdens saimniecisko iecirkņu klasifikatorā. (Prasība stāties spēkā no 2012.gada 1.janvāra);
- 5) Visas pārvaldības prasības, kas faktiski attiecas tikai uz ražojošajiem lauksaimniekiem, jo neražojošie šīs darbības neveic⁶²

SA prasības lauksaimniekam ir jāievēro visa kalendārā gada laikā, līdz ar to maksājums var tikt samazināts par pārkāpumiem attiecīgajā kalendārajā gadā, kas konstatēti pirms lauksaimnieks iesniedzis attiecīgā gada maksājumu iesniegumu. Jebkurš lauksaimnieks, kurš iesniedzis platību maksājumu iesniegumu, var tikt izraudzīts SA pārbaudēm uz vietas jebkurā kompetentajā kontroles iestādē, līdz ar to lauksaimniekus kontrolē ne vien LAD, bet arī Valsts augu aizsardzības dienests, Valsts mežu dienests, Pārtikas un veterinārais dienests

Analizējot atbalsta saņemšanas nosacījumus un praksē saskaroties ar šo noteikumu izpildi, autors nonāca pie secinājuma, ka daudzi nosacījumi ir apgrūtināši atbalsta saņēmējiem, bet visvairāk tie tomēr apgrūtina ražojošos lauksaimniekus, piemēram, sods par SA prasību neievērošanu tiek piemērots visai saimniecībai un pamatojoties uz pārkāpumu nozīmīgumu, apmēru, pastāvību un atkārtotanos, samazinājuma procentuālā daļa var tikt samazināta līdz 1% vai palielināta līdz 5%. Par atkārtotu prasības neievērošanu nolaidības dēļ samazinājums var tikt palielināts līdz 15%. Turpmākie pārkāpumi tiek uzskatīti par tīšiem un atbalsta apjoms var tikt samazināts līdz pat 100%.

Ja saimniecībā, kas nodarbojas ar graudaugu audzēšanu, konstatē SA pārkāpumu, pirmajā reizē piemēro 1% samazinājumu par visu atbalsta apjomu (t.i. gan par laukaugiem, gan par VPM, gan MLA, gan visām shēmām, ko atbalsta pretendents var saņemt) un šis samazinājums pat par 1% ir diezgan ievērojams naudas izteiksmē, tajā pašā laikā saimniecībā, kas tikai nopļauj zāli, daudzas SA prasības nav saistošas līdz ar to varbūtība, ka šajā saimniecībā atklās pārkāpumu, ir ievērojami mazāka. Papildus tam, ja saimniecībā vienā gadā konstatēti SA pārkāpumi, šī saimniecība automātiski tiek atlasīta pārbaudēm arī nākamajā gadā. Situācijā, ja ražojošā saimniecība paplašinās, apgūstot jaunas platības, parasti šīs papildus platības nav sakoptas (tādā izpratnē, kā prasa SA nosacījumi, piem., nav iztīrīti grāvji no krūmiem). Tā kā saimniecībai pārbaude jau ir garantēta, tad gandrīz viennozīmīgi var apgalvot, ka atkārtoti tiks konstatēti pārkāpumi un par atkārtotiem pārkāpumiem tiek

⁶² Platību maksājumu rokasgrāmata 2009.gadā. Pieejams: http://www.lad.gov.lv/files/rokasgramata_2009_4cc88.pdf

piemērots jau lielāks sods, līdz ar to arī atbalsta samazinājums ir vēl ievērojamāks. Apkopojot iepriekš minēto – ražojošām saimniecībām paplašināšanās un lauksaimniecības platību labiekārtošana var būt neizdevīga situācijā, ja šī saimniecība tiek izraudzīta pārbaudēm uz vietas. Faktiski ražojošās saimniecības īpašnieks ir dilemmas priekšā – paplašināt saimniecību, bet pirmajā gadā to nepieteikt uz maksājumiem (un zaudēt iespējamo atbalstu, kas varētu segt paplašināšanās izdevumus) vai arī pieteikt papildus platības, pakļaujot sevi riskam, ka tiks izraudzīts kontrolei un sankcionēts. Pēc autora domām būtu jāpārskata SA prasību samērīgums pret piemērojamajiem sodiem un nodarījuma smagumu.

Nosacījums par to, ka VPM var saņemt tikai par LIZ, kas 2003.gada 30.jūnijā bija labā lauksaimniecības stāvoklī un atbilst šādiem atbalsta saņemšanas nosacījumiem:

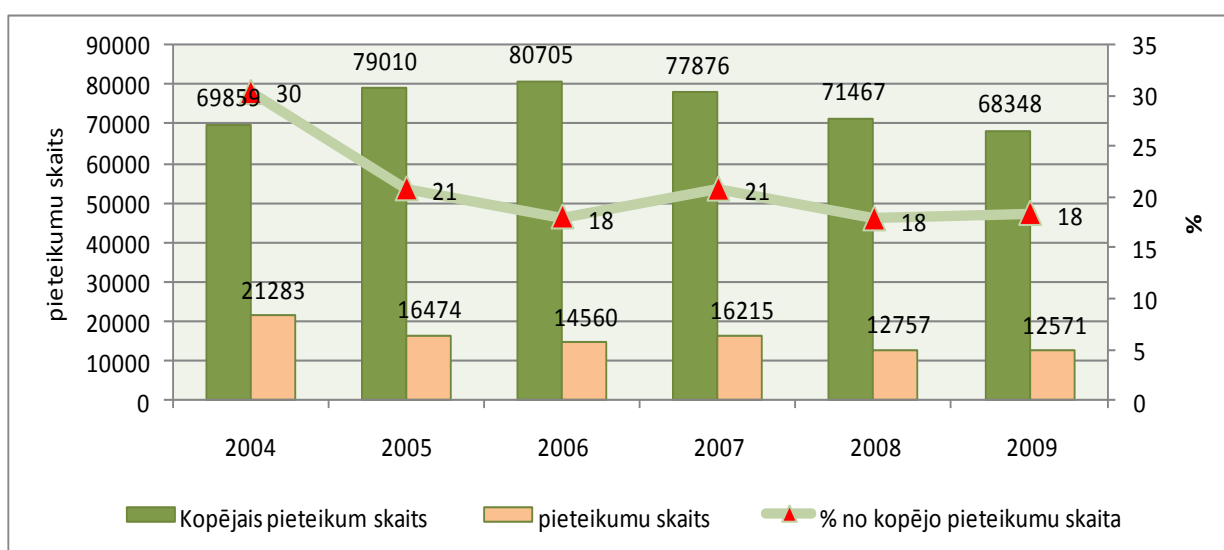
- LIZ nav sastopami krūmi vai invazīvo latvāņu ģints augu sugas;
- LIZ nav pārpurvojusies un sākusi apmežoties

pēc autora domām būtu jāpārskata, jo uz šo brīdi lauksaimniekiem, iegādājoties vai nomājot zemes, kas ir labā lauksaimniecības un vides stāvoklī, nav iespējas iegūt informāciju, vai šīs zemes bija labā lauksaimniecības stāvoklī uz 2003.gada 30.jūniju. Rezultātā lauksaimnieks nevar būt pārliecināts, ka paplašinot saimniecību un piesakot papildus zemes uz tiešajiem maksājumiem, papildus pieteiktā platība būs atbalsttiesīga. Savukārt, ja 2003.gada 30.jūnijā platība bijusi labā lauksaimniecības stāvoklī, bet tagad ir aizaugusi ar krūmiem, tad šāda platība, ja vien uz pieteikšanās brīdi ir labā lauksaimniecības un vides stāvoklī, ir atbalsttiesīga.

Papildus tam liela problēma pastāv ar latvāņu platībām, kas ar katru gadu paplašinās un lauksaimnieki, kas apsaimnieko platības, kas atrodas līdzās latvāņu platībām, cieš no šo augu invāzijas. Praksē bieži nākas sastapties ar gadījumiem, kad lauksaimnieks, kas audzē graudus, tiek pakļauts riskam, ka viņa platība varētu aizaugt ar latvāņiem, jo līdzās "saimnieko" kāds neražojošais lauksaimnieks, kurš šīs platības deklarē atbalsta maksājumiem, jo pēc LAD datiem uz 2003.gada 30.jūniju šī zeme bija labā lauksaimniecības stāvoklī un tātad ir atbalsttiesīga. Tā kā 100% pārbaudes visām saimniecībām nav garantētas, tad šāds atbalsta pretendents var pat vairākus gadus saņemt atbalsta maksājumus, nepildot atbalsta saņemšanas nosacījumus, un nav ieinteresēts savu zemi iznomāt ražojošajiem lauksaimniekiem, jo pat par neko nedarīšanu viņš saņem daudz lielāku atbalstu nekā viņam būtu gatavs samaksāt zemes nomnieks. Tajā pat laikā, ja zeme pēc 2003.gada 30.jūnija ir iekopta un ir labā lauksaimniecības un vides stāvoklī, tā tāpat nekad nebūs atbalsttiesīga, līdz ar to tas rada ne vien neizpratni, bet pat sašutumu lauksaimnieku vidū, jo no vienas puses – nosacījums pastāv, no otras – nav iespēju pārliecināties, vai zeme atbilst saņemšanas nosacījumiem.

Nosacījums par minimālo kopējo lauksaimnieka uz VPM pieteikto platību pēc autora domām ir diezgan atbilstošs, tomēr arī te rodas dažas problēmas. Kopējā pieteiktajā platībā ņem vērā tikai tās platības, kuras atbilst atbalsta saņemšanas nosacījumiem un par kurām ir tiesības saņemt platību maksājumus. Pretendentam jāpārliedzinās par deklarētās apsaimniekotās platības lielumu, jo maksājums netiek veikts par zemes robežu plānā ierakstīto platību, bet gan par apstrādāto platību. Lai būtu pārliedzināti par pieteiktās platības lielumu, pretendenti piesaka vismaz 1 ha un lūdz precizēt bloku, atzīmējot, ka lauku blokā nav iekļauta visa viņu īpašumā esošā platība. Rezultātā LAD ir jāreaģē uz pretendenta iesniegumu un jāmēra pretendenta deklarētā platība. Ja mērīšanu veiktu pats lauksaimnieks, tas mērniecības firmā būtu maksas pakalpojums, savukārt, LAD tas ir tiešais darba pienākums, taču šādu negodprātīgu lauksaimnieku rīcības dēļ tiek nelietderīgi tērēti valsts līdzekļi.

Pretendenti, kuri piesakās pirmo reizi uz platību maksājumiem, par pamatu platību aprēķiniem ņem VZD izdotu zemes robežu plānu, kurā norādīta lauksaimniecības zeme. Tomēr zemes robežu plāna eksplikācijā norādītā zeme ir lauksaimniecības zeme, taču ne vienmēr šī platība ir atbalsttiesīga, jo atbalsts pienāks tikai par tādu platību, kas atrodas labā lauksaimniecības stāvoklī. Piesakot visu zemes robežu plānā uzrādīto zemi, pretendenti pakļauj sevi riskam, ka, ja platību kontroles laikā kontrolieri konstatē, ka ne visa pieteiktā zeme atbilst labiem lauksaimniecības stāvokļa nosacījumiem, tiks piemērotas sankcijas. Lai izvairītos no pārdeklarācijas (sk.att.3.28.), lauksaimnieki nereti nenorāda visu lauksaimniecībā izmantojamo zemi, tādā veidā pārkāpjot svarīgu atbalsta saņemšanas nosacījumu - iesniegumā jādeklarē visa apsaimniekotā lauksaimniecībā izmantojamā zeme, arī tā, kas nav uz atbalstu tiesīga.

3.28.att. Platību maksājumi un tajos konstatētās pārdeklarācijas Latvijā 2004. -2009.g., %⁶³

Lai gan katru gadu pretendenti tiek informēti par sodiem, kas tiek piemēroti par pārdeklarācijām (sk.4.pielikumu), tomēr vismaz viena piektā daļa lauksaimnieku konsekventi katru gadu pārdeklarē savas platības, tādā veidā pakļaujot sevi sankcionēšanai, kas gadījumos, ja pārdeklarācija bijusi virs 20% no sākotnēji deklarētās platības nozīmē, ka atbalsts tekošajā gadā netiks piešķirts.

Pēc autora domām, visnelabvēlīgākā situācijā ir lauksaimnieki, kas paplašina savas pieteiktās platības, jo, ja pieteiktā platība iepriekšējos gados nav bijusi instrumentāli uzmērīta, tad ir maz ticams, ka pretendents deklarēs precīzi savu lauksaimniecībā izmantojamo zemi līdz ar to viņš var tikt sankcionēts vai nu:

- a. par pārdeklarēšanu
- b. par nedeklarēšanu

Šis nosacījums attiecas uz visiem lauksaimniekiem, taču neražojošie, ja vien viņi nepaplašina savas platības, vienreiz nomērot faktisko apsaimniekoto platību, par tās lielumu var būt pārliecināti visus gadus (ja vien šo platību vismaz vienreiz gadā nopļauj, pretējā gadījumā tā aizaug ar krūmiem un nav vairs atbalsttiesīga), savukārt ražojošie par platību lielumu pārliecību var gūt tikai gadījumā, ja katru gadu to pārmēra, jo, pat ja nepaplašinās, tad situācijā, kad platības tiek apstrādātas, nav iespējams šo platību precīzi apstrādāt (piem., apart vai nokultivēt) visus gadus identiski pa vienu un to pašu robežu un lielākā platībā novirze rada diezgan ievērojamas pāreklarācijas.

Zemi, kura tiek iznomāta, nedrīkst deklarēt, pat ja to norāda kā „Platība bez atbalsta”. Diemžēl atbalsta saņēmēji ne vienmēr izprot šī nosacījuma būtību un bieži vien deklarē visu savu lauksaimniecības zemi. Tas noved pie pārdeklarāciju veidošanās, kas gala rezultātā ietekmē atbalsta saņemšanas apjomu un kavē savlaicīgu atbalsta apjoma aprēķinu un izmaksu. Papildus problēmas rodas gadījumos, ja vienu un to pašu platību deklarē gan nomnieks, gan zemes īpašnieks.

Saskaņā ar noteikumiem atbalstu var saņemt lauksaimnieks, kurš apstrādā LIZ, veic lauksaimniecisko darbību vai uztur zemi labā lauksaimniecības un vides stāvoklī, kā arī uzņemas visus ar to saistītos ekonomiskos riskus, ieguldot līdzekļus zemes apsaimniekošanā vai lauksaimniecības produkcijas ražošanā. Ja tiek konstatēts, ka uz atbalstu par vienu un to pašu lauksaimniecības zemes vienību ir pieteikušies divi vai vairāki pretendenti, atbalstu saņem zemes faktiskais apsaimniekotājs, bet pārējiem pretendentiem tiek piemērotas sankcijas. Diemžēl ne vienmēr zemes īpašnieki un nomnieki ir sakārtojuši nomas attiecības, kā rezultātā rodas strīdus gadījumi. Tā kā LAD kompetencē nav pildīt šķīrējtiesas funkcijas,

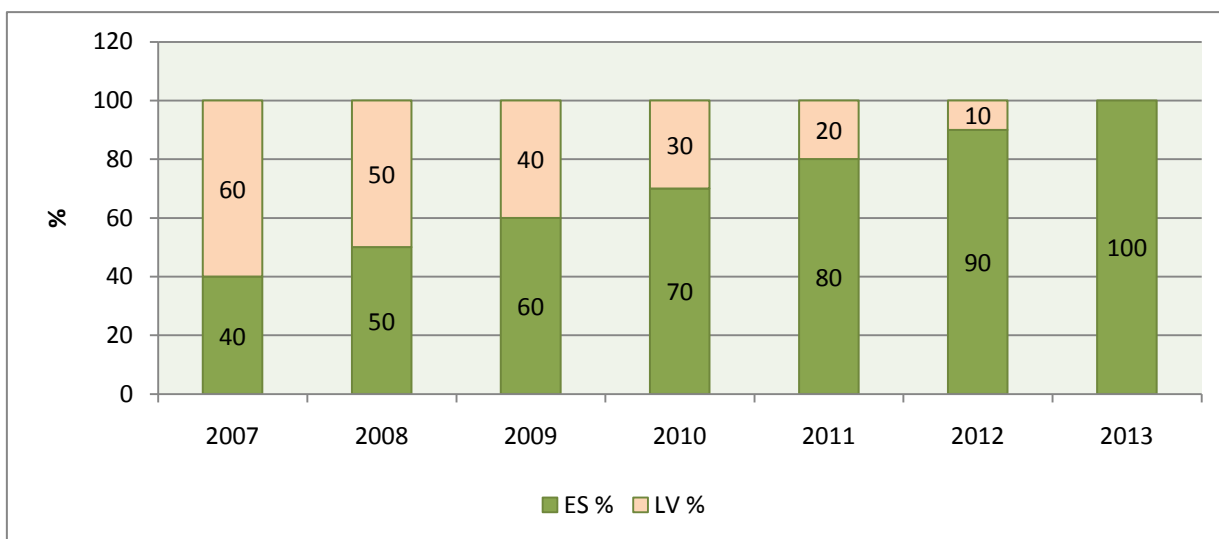
⁶³ Avots: LAD datu bāze IAKS

tad atbalsts tiek izmaksāts pretendētā, kurš uz doto brīdi spēj pierādīt savas tiesības apsaimniekot zemes īpašumu (uzrādot zemesgrāmatu vai nomas līgumu). Tālāka strīda risināšana ir tiesas kompetencē.

Tā kā piesakoties tiešajiem maksājumiem, netiek veikta pārbaude, vai pretendents ir zemes īpašnieks vai nomnieks, tad pieteikt platību maksājumus var jebkurš par jebkuru zemi, neatkarīgi no tā, vai viņš ir vai nav šīs zemes tiesiskais valdītājs. Tas rada neizpratni no īpašnieku puses, kuri ir sašutuši par to, ka no viņu īpašuma faktiski jebkurš var gūt labumu, neprasot īpašnieku piekrišanu. Diemžēl vēl joprojām nav rasts risinājums, kādā veidā atrisināt šo situāciju, pie kam gadījumos, ja atbalsta pretendents bez īpašnieka ziņas ir pieteicis zemi ES maksājumiem un viņš ir vienīgais konkrētā zemes gabala pieteicējs, atbalsta pretendents saņem maksājumus par pieteikto zemes gabalu.

3.3. Vienotā maksājuma ieviešanas seku novērtējums

Latvijā diskusijas par vienotā maksājuma shēmas ieviešanu aktīvi tika uzsāktas 2009.gada sākumā. Saskaņā ar iestāšanās nosacījumiem ES ir paredzēts, ka tiešie maksājumi ieviešami ar pakāpenisku atbalsta pieauguma shēmu – ikgadējais atbalsta palielinājums no ES līdzekļiem ik gadu ir par 10% līdz 2013.gadā tas sasniegs 100% (sk. 3.29.att.)

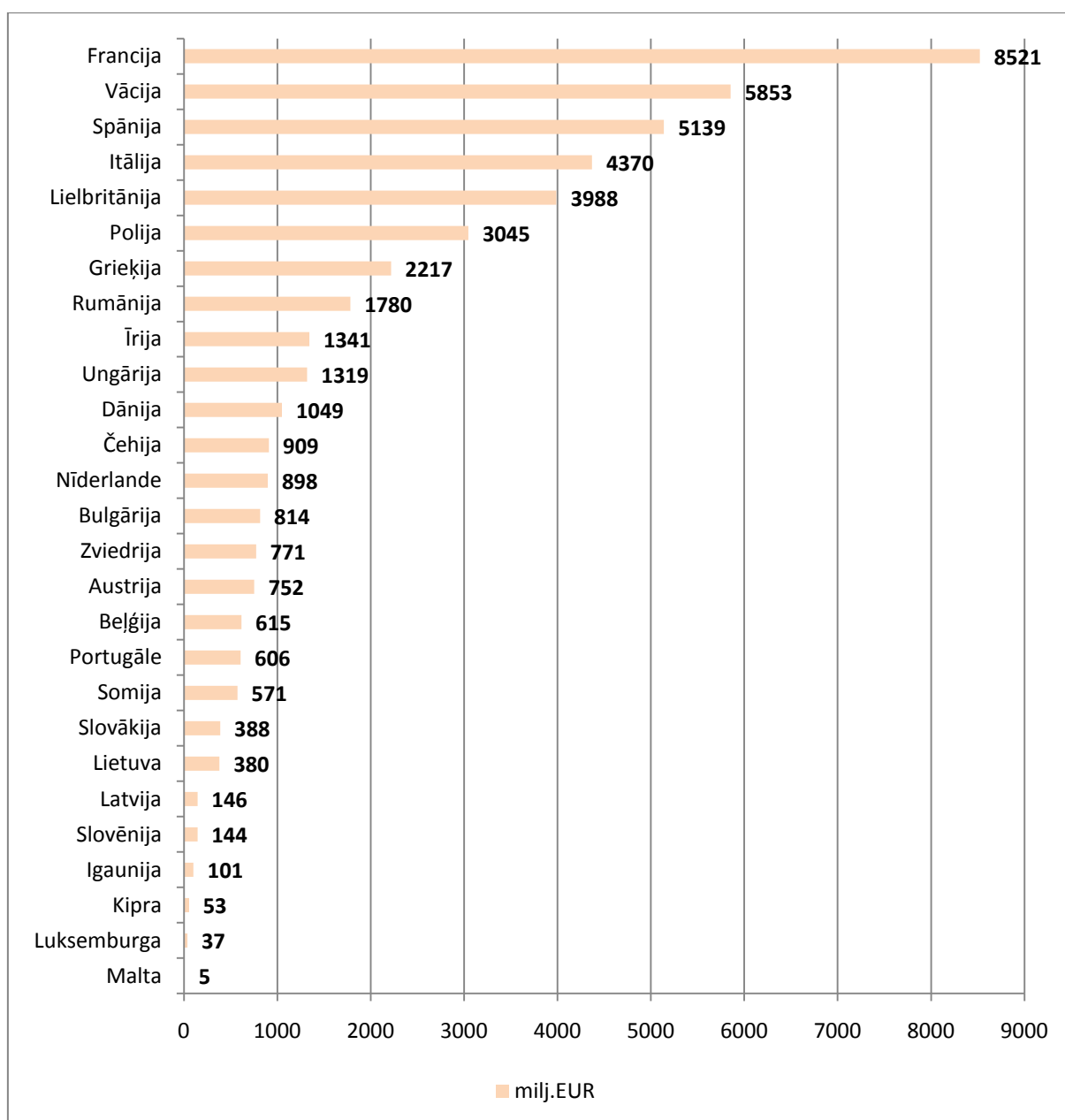
3.29.att. Latvijas un ES daļa tiešajos maksājumos 2007.-2013g., %⁶⁴

Tas nozīmē, ka Latvijas lauksaimnieki jau tagad un līdz 2012.gadam papildus VPM var saņemt arī PVTM, bet, 2013.gadā sasniedzot 100 % ES finansējumu tiešajiem

⁶⁴ Avots: R73/2009 Padomes Regula (EK) Nr. 73/2009, ar ko paredz kopējus noteikumus tiešā atbalsta shēmām saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem, kā arī groza Regulas (EK) Nr. 1290/2005, (EK) Nr. 247/2006, (EK) Nr. 378/2007 un atceļ Regulu (EK) Nr. 1782/2003, *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*, 2009, L 30, 16.-99.lpp.

maksājumiem, PVTM izmaksas būs jāpārtrauc. Tātad 2013.gadā Latvijā būtu piemērojama tikai viena tiešo maksājumu atbalsta shēma gan laukaugu audzētājiem, gan lopkopības produkcijas ražotājiem, gan personām, kas zemi uztur tikai labā lauksaimniecības un vides stāvoklī, bet neizmanto to lauksaimnieciskajai ražošanai, un visi Latvijas lauksaimnieki saņemtu vienādu VPM maksājuma likmi par hektāru.

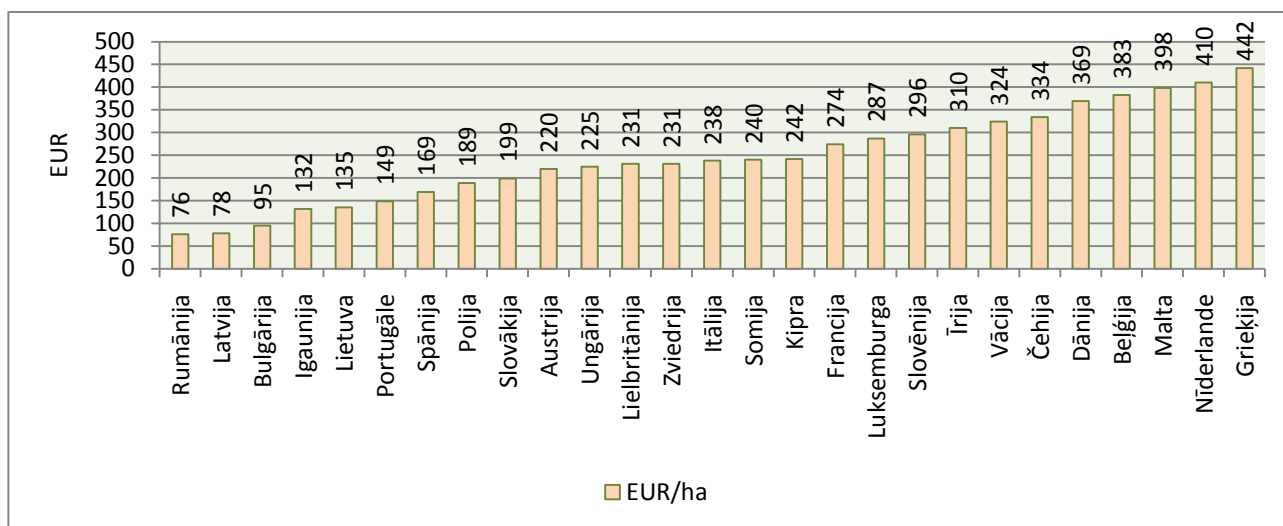
Tiešo maksājumu un lauku attīstības politikas īstenošanai paredzētais atbalsts tiek sadalīts starp dalībvalstīm, nosakot noteiktu atbalsta aploksni katrai dalībvalstij. ES dalībvalstīm noteiktie tiešo maksājumu nacionālie griesti 2013.gadā, kad ES finansējums būs 100%, parādīts 3.30.attēlā

3.30.att. ES dalībvalstīm noteiktie tiešo maksājumu nacionālie griesti 2013.gadā milj.EUR⁶⁵

⁶⁵ R73/2009 Padomes Regula (EK) Nr. 73/2009, ar ko paredz kopējus noteikumus tiešā atbalsta shēmām saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem, kā arī groza Regulas (EK) Nr. 1290/2005, (EK)

Tā kā vienotā maksājuma mērķis ir nodrošināt zemes uzturēšanu labā lauksaimniecības un vides stāvoklī, tad svarīgs rādītājs ir atbalsta apjoms EUR uz 1 ha LIZ (sk.3.31.att.). Tiešo maksājumu aploksne tika izdalīta ar lauksaimniecībā izmantojamās zemes ha (jo autora rīcībā nav informācijas par dalībvalstu platību maksājumu pieteiktajām platībām). Tā kā 2013.gadā Latvijā un jaunajās dalībvalstīs tiešo maksājumu apjoms sasnies 100% no dalībvalstij piešķirtās aploknes (kura paredzēta Latvijas iestāšanās ES līgumā un ir garantēta), tad aprēķiniem tika izmantotas 2013.gada aploknes.

3.31.att. Tiešo maksājumu apjoms 2013.gadā uz LIZ ha ES dalībvalstīs, EUR/ha⁶⁶

Saskaņā ar šim aprēķiniem tiešo maksājumu apmērs 2013.gadā būs 78 EUR/ha, tomēr pēc autora rīcībā esošās informācijas par 2009.gadā atbalsttiesīgajām platībām, maksājumu apjoms 2013.gadā, ja vien nepaplašināsies atbalsta pretendentu pieteiktās platības, varētu būt pat 93 EUR/ha par zemes uzturēšanu labā lauksaimniecības un vides stāvoklī, neatkarīgi no ražošanas.

Līdz šim papildus valsts tiešie maksājumi garantējuši noteiktu ienākumu līmeni lauksaimniekiem, īpaši tiem, kas specializējušies kādā konkrētā lauksaimniecības nozarē, piemēram, lopkopībā. Šis atbalsts ir devis iespēju saglabāt lauksaimniecībā lopkopības nozares, taču, samazinoties papildu valsts tiešajiem maksājumiem, pastāv risks, ka daudziem lauksaimniekiem nebūs vēlmes turpināt lauksaimniecisku darbību, jo izlīdzinātā likme negarantēs pietiekamu ienākumu līmeni un saimniecībām nebūs ekonomiski izdevīgi ražot, un līdz ar to var palielināties to tiešo maksājumu saņēmēju skaits, kuri nedarbojas ar

Nr. 247/2006, (EK) Nr. 378/2007 un atceļ Regulu (EK) Nr. 1782/2003, *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*, 2009, L 30, 16.-99.lpp.

⁶⁶ Padomes Regula (EK) Nr. 73/2009, ar ko paredz kopējus noteikumus tiešā atbalsta shēmām saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem, kā arī groza Regulas (EK) Nr. 1290/2005, (EK) Nr. 247/2006, (EK) Nr. 378/2007 un atceļ Regulu (EK) Nr. 1782/2003, *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*, 2009, L 30, 16.-99.lpp.

lauksaimniecisko ražošanu. Šobrīd papildus TM atbalsta pretendents var saņemt vēl šādus maksājumus atkarībā no nozares, kurā darbojas (sk.3.3.tabulu)

3.3.tabula

**Provizoriskās tiešo maksājumu un PVTM likmes par atbalsta shēmām 2010.-2012.gadā,
Ls⁶⁷**

	Sektors	Atbalsta shēma	Saņemšanas nosacījumi	Provizoriskā likme		
				2010	2011	2012
1.	VPM	Vienotais platības maksājums	<p>- zeme ir bijusi labā lauksaimniecības stāvoklī 2003. gada 30. jūnijā un:</p> <p>1) tajā nav krūmu vai invazīvo latvāņu ģints augu sugas;</p> <p>2) tā nav pārpurvojusies un nav sākusi apmežoties;</p> <p>3) tā atbilst laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumiem;</p> <p>4) tā ir lauksaimnieka īpašumā vai valdījumā (lietošanā) kārtējā gada 15.jūnijā.</p> <p>- minimālā kopējā platība ir vismaz viens hektārs.</p> <p>- līdz kārtēja gada 15.maijam Lauku atbalsta dienesta Reģionālajā lauksaimniecības pārvaldē jāiesniedz <i>Platību maksājumu iesniegums</i>.</p>	~ 45 Ls/ha	~ 52	~ 59
2.	Augk Piena opība	Atdalītais PVTM par pienu	<p>- vismaz 1 ha, kas atbilst VPM saņemšanas nosacījumiem;</p> <p>- maksājumu piešķir par 2006/2007.kvotas gada ietvaros realizētajām piena tonnām; jaunajam piena ražotājam par piešķirtajām piena tonnām no restrukturizācijas rezerves</p>	~ 21 Ls/t	~ 20	~ 19
		Īpašais atbalsts par pienu (68.pants)	- ja realizējis zem 30 t, tad atbalstu nesaņem	0 Ls/t	0	0
			- ja realizējis 30-79 t	~ 7,7 Ls/t	~ 7,7	~ 7,7
		- ja realizējis 80 t un vairāk	~ 6,3 Ls/t	~ 6,3	~ 6,3	
3.	Augk Piena opība	Atdalītais PVTM par laukaugu platībām	- ha skaits (<i>references platība</i>), kas 2009.gadā apstiprinātas, kā atbilstošas PVTM par laukaugu	~25 LVL/	~20	~15

⁶⁷ Avots: ZM informācija

			platībām vai PVTM par lopbarības platībām. - pieejams par references platību jeb tās daļu,	ha		
		Atdalītais PVTM par lopbarības platībām	kura attiecīgajā gadā ir saglabāta atbilstoša VPM saņemšanas nosacījumiem;	~3 LVL/ ha	0	0
		Atdalītai PVTM par platībām	- maksājumam atbilstošās platības ir ha skaits(<i>references platība</i>), kas 2006.gadā apstiprinātas, kā atbilstošas PVTM par laukaugu platībām un hektāri, kas 2006.gadā noteikti kartupeļu audzēšanas līgumā ar cietes ražotāju - pieejams par references platību jeb tās daļu, kura attiecīgajā gadā ir saglabāta atbilstoša VPM saņemšanas nosacījumiem ;	~22 LVL/ ha	~22	~22
		Atdalītais PVTM īpašos gadījumos jaunaunajiem lauksaimniekiem	- laika posmā no 2006.gada 15.maija līdz 2008.gada 1.martam komercreģistrā reģistrēta personas, kas veic lauksaimniecisko darbību; - saņem par to hektāru skaitu, kas ir apstiprināts kā atbilstošs VPM saņemšanas nosacījumiem pirmajā pieteikšanās gadā. - pieejams par references platību jeb tās daļu, kura attiecīgajā gadā ir saglabāta atbilstoša VPM saņemšanas nosacījumiem;	~20 LVL /ha	~20	~20
		PVTM par zālāju un linu sēklām	- var saņemt par Regulas Nr.73/2009 13.pielikumā minētajām saražotajām sēklām un realizētajām kultūraugu sugu sēklām, kas ir sertificētas - lauksaimnieks iesniedz LAD: informāciju par iegūto ražu - katru gadu līdz 1.oktobrim; attiecīgu iesniegumu, sēklu sertifikāta kopiju (uzrāda oriģinālu) un fiziskas personas - preču pavadzīmju kopijas (uzrāda oriģinālu) vai VID reģistrētas stingrās uzskaites kvītis par pašaudzētām un realizētām šķirnes sēklām līdz 1.augustam, kas seko pēc attiecīgā ražas gada	-	-	-
		PVTM par kartupeļu cieti	- pieejams cietes kartupeļu audzētājiem, kuri noslēguši līgumu ar cietes ražotāju par noteikta kartupeļu daudzuma piegādi un atbilstoši noslēgtajam līgumam piegādē cietes ražotājam kartupeļus. - līdz attiecīgā gada 15.jūlijam LAD RLP jāiesniedz <i>Iesniegums papildu valsts tiešajiem maksājumiem par kartupeļu cieti</i> un kartupeļu audzēšanas līguma kopiju.	~46 Ls/t	~46	~46

		PVTM par nokautajiem un eksportētajiem liellopiem	<p>lauksaimnieks reģistrē tam piederošos dzīvniekus un regulāri sniedz informāciju.</p> <p>- attiecīgajā gadā par nokautiem vai eksportētiem liellopiem, kas vecāki par astoņiem mēnešiem</p> <p>- liellopus nokauj PVD uzraudzībā esošā vai EK teritorijā atzītā kautuvē vai eksportē ārpus ES teritorijas tieši no saimniecības vai izmanto komercsabiedrības pakalpojumus</p> <p>- minimālais liellopa turēšanas laiks lauksaimnieka ganāmpulkā nav mazāks par diviem mēnešiem;</p> <p>- lauksaimnieks līdz nākamā gada 15.februārim, bet ne vēlāk kā sešus mēnešus pēc nokaušanas (eksportēšanas) iesniedz LAD RLP iesniegumu</p>	~22 LVL/ dzīvn.	~22	~22
		Atdalītais PVTM par nokautajiem un eksportētajiem liellopiem	<p>- atbilst VPM saņemšanas nosacījumiem;</p> <p>- liellopu skaits, par kuru 2006.gadā saņemts PVTM par nokautiem vai eksportētiem liellopiem;</p> <p>- liellopi, kuri saskaņā ar LDC centra datiem ienākuši ganāmpulkā (dzimuši, pārvesti no cita ganāmpulka vai iepirkti) laikposmā no 2007.gada 1.janvāra līdz 2007.gada 1.martam un no ienākšanas brīža ganāmpulkā turēti vismaz divus mēnešus</p>	~37 LVL/ dzīvn.	~37	~37
	Lopkopības sektors	PVTM par zīdītājgovīm	<p>- lauksaimnieks reģistrē tam piederošos dzīvniekus un regulāri sniedz informāciju;</p> <p>- par gaļas šķirnes zīdītājgovi vai zīdītājgovi, kas iegūta krustojumā ar gaļas šķirnes dzīvnieku;</p> <p>- par govi, kuras šķirne nav minēta Regulas Nr.1777/2004 1.pielikumā, ja to neslauc, bet izmanto teļu zīdīšanai;</p> <p>- par telīti no astoņu mēnešu vecuma;</p> <p>- lauksaimnieks līdz kārtējā gada 31.decembrim deklarē govīs un telītes LDC kā zīdītājgovīs vai kā potenciālās zīdītājgovīs (deklarējot telītes);</p> <p>- lauksaimnieks kārtējā gadā no 15.maija līdz 15.novembrim iesniedz LAD RLP iesniegumu;</p> <p>- lauksaimnieks saglabā ganāmpulkā minēto dzīvnieku skaitu un to proporciju vismaz sešus mēnešus pēc iesnieguma iesniegšanas dienas;</p> <p>- LAD RLP izskata iepriekšminēto iesniegumu un neatbilstību konstatēšanas gadījumā mēneša laikā pēc minētā iesnieguma saņemšanas nosūta lauksaimniekam vēstuli par neatbilstībām iesniegumā.</p>	~143 LVL/ dzīvn	~134	~129

		PVTM par aitū mātēm	<ul style="list-style-type: none"> - lauksaimnieks reģistrē tam piederošos dzīvniekus un regulāri sniedz informāciju; - var pretendēt lauksaimnieks, kurš savā saimniecībā tur aitas reproduktīvā vecumā; - pēc stāvokļa uz kārtējā gada 1.jūliju ganāmpulkā ir ne mazāk par 10 aitū mātēm, kuras saskaņā ar LDC datiem ir vienu reizi atnesušās vai vecākas par gadu; - lauksaimnieks līdz kārtējā gada 15.jūlijam iesniedz LAD RLP iesniegumu par aitū māšu skaitu uz 1.jūliju; - lauksaimnieks saglabā ganāmpulkā minētajā iesniegumā norādītos dzīvniekus vismaz 100 dienas, skaitot no kārtējā gada 16.jūlija. - Ja 100 dienu laikā rodas apstākļi, kuru dēļ lauksaimnieka ganāmpulkā ir nepieciešams aizstāt kādu no iesniegumā minētajiem dzīvniekiem, to 10 dienu laikā pēc minēto apstākļu rašanās aizstāj ar aitū māti, kas ir vienu reizi atnesusies vai ir vecāka par gadu. 5 dienu laikā pēc dzīvnieka aizstāšanas lauksaimnieks precīzē iesniegumu un to iesniedz attiecīgajā LAD RLP, kurā iesniegums tika iesniegts. 	~10 LVL/ dzīv	~4,5	~3,7
		Atsevišķais maksājums par cukuru	<ul style="list-style-type: none"> - 2006./2007.tirdzniecības gadā ir bijis noslēgts cukurbiešu piegādes līgums ar cukura ražotāju; - atbilst vienotā platības maksājuma saņemšanas nosacījumiem; - līdz kārtējā gada 15.maijam Lauku atbalsta dienesta Reģionālajā lauksaimniecības pārvaldē jāiesniedz <i>Platību maksājumu iesniegums</i>. 	~11 Ls/t	~11	~11
		Atbalsts par pārstrādei paredzētajām avenu un zemeņu platībām	<ul style="list-style-type: none"> - atbilst vienotā platības maksājuma saņemšanas nosacījumiem; - līdz kārtējā gada 15.maijam par avenu vai zemeņu piegādi, noslēdzis līgumu ar savācēju vai pirmo pārstrādātāju; 	~283 LVL/ ha	~283	~283

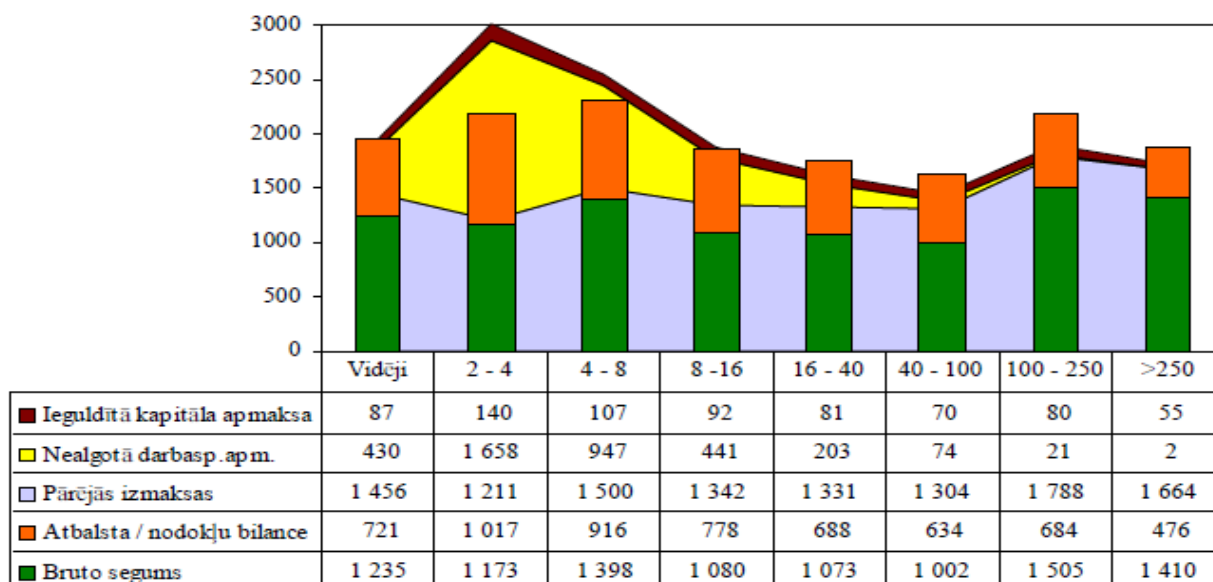
Lai novērtētu iespējamo lauksaimniecības attīstības virzienu pēc vienotā maksājuma ieviešanas, autore izmantoja Lauku saimniecību uzskaites datu apstrādes tīkla (SUDAT jeb FADN – Farm Accountancy Data Network) datus par bruto segumu saimniecībās. Analīzē lietotais apzīmējums ekonomiskā lieluma vienības (ELV) izsaka saimniecību spēju radīt pievienoto vērtību un 1 vienība atbilst 1200 EUR (sk. 3.4.tabulu)

Saimniecību ekonomiskā lieluma klases⁶⁸

FADN grupējums		Klases nosaukums	SUDAT grupējums	
klase	ELV		klase	ELV
I	< 2	Ļoti mazas saimniecības	Mazākas par ekonomiskā lieluma sliekšni	
II	2-4		1.	2-4
III	4-6	Mazas saimniecības	2.	4-8
IV	6-8			
V	8-12	Vidēji mazas saimniecības	3.	8-16
VI	12-16			
VII	16-40	Vidēji lielas saimniecības	4.	16-40
VIII	40-100	Lielas saimniecības	5.	40-100
IX	100-250	Ļoti lielas saimniecības	6.	100-250
X	> 250		7.	> 250

SUDAT dati sniedz reprezentatīvu informāciju par aptuveni 19 000 uz ražošanu un tirgu orientētām saimniecībām, tomēr pēc autora domām šie dati ir pietiekami, lai spētu novērtēt situāciju lauksaimniecībā un analizēt tālākās nozares tendences

Saimniecību ienākumus nosaka, aprēķinot kopējo bruto segumu un saņemto ES un valsts atbalstu (zaļā krāsa 3.32.att.) un saņemto ES un valsts atbalstu (oranžās krāsas stabiņš). Laukumi attēlo bruto seguma aprēķinā neiekļautās izmaksas – pārējās ražošanas izmaksas un pierēķinātās izmaksas nealgotajam darbaspēkam un ieguldītajam kapitālam. Saimniecībā īpaši svarīgi ir nosegt pierēķinātās izmaksas nealgotajam darbaspēkam, kas ir samaksa zemniekam par ieguldīto darbu.

3.32.att. Saimniecību ienākumu veidošanās ekonomiskā lieluma grupās Latvijā 2008.g., Ls uz ELV⁶⁹

⁶⁸ Lauku saimniecības darba ekonomiskās analīzes rezultāti. Pieejams: https://sudat.lvaei.lv/pub/teksts_2008.pdf, 12.lpp

Pēc SUDAT datiem vidēji lauku saimniecības bruto segums nenosedz visas ražošanas izmaksas - tikai bruto segums kopā ar atbalsta maksājumiem nosedz izmaksas nealgotajam darbaspēkam un ieguldītajam kapitālam un veidojas kaut neliela peļņa (. attēls). Pat lielāko saimniecību grupās virs 40 ELV bruto segums nenosedz pierēķinātās izmaksas. Saimniecības peļņa veidojas tikai no atbalsta maksājumiem, bet saimniecību grupās no 2 līdz 8 ELV pat ar atbalsta maksājumu palīdzību nealgotā darbaspēka izmaksas netiek nosegtas.

Līdz ar to autors secina, ka mazajās lauku saimniecībās lauksaimniecība ir dzīves veids un dzīves vide, bet ne business un šī brīža pieejamie tiešie maksājumi ir veids kā nelielām saimniecībām saglabāt savu ierasto dzīves veidu. Situācijā, ja vienotā maksājuma likme būs vienāda visām saimniecībām, neatkarīgi no ražošanas, autore paredz, ka mazās un vidējās saimniecības būs pirmās, kas izvēlēties pamest ražošanu.

Iepriekšējā nodaļā autore secināja, ka ar katru gadu atbalsta saņemšanas nosacījumi kļūst aizvien stingrāki un rada papildus slodzi lauksaimniekiem, kuri nodarbojas ar lauksaimniecisko ražošanu, bet neražojošajiem lauksaimniekiem sevišķus papildus nosacījumus neuzliek. Ja līdz 2012.gadam ražojošie lauksaimnieki saņēma atbalstu par ražošanu, tad jau sākot no 2013.gada, kad ES maksājums būs 100%, šis atbalsts netiek izmaksāts.

Līdz ar to 2013.gadā pieejamais atbalsts zemniekiem:

- VPM;
- atsevišķais cukura maksājums (par atbalsta apjomu vēl jāpieņem lēmums un jāaskaņo ar EK, šis atbalsts pienākas tikai nelielai daļai lauksaimnieku, kas 2006./2007.g. bija noslēguši cukurbiešu piegādes līgumu ar cukura ražotāju);
- īpašais atbalsts par pienu, ja 2011. gadā nolems, ka tas turpināms arī 2012., 2013.gadā;
- pastāv iespēja maksāt mīksto augļu maksājumu (Latvijai jāpieņem lēmums, ka to darīs saskaņā ar regulas 73/2009 129.pantu, visticamāk, ka nebūs);

2014.gads:

- jāievieš vienotais maksājums – pēc šī brīža ZM prognozēm visticamāk visiem lauksaimniekiem vienāda maksājumu tiesību vērtība un maksājumu tiesību skaits ar 2014.gadā deklarēto un apstiprināto ha skaitu. Nekādas nozaru piemaksas nebūs.
- īpašais atbalsts par pienu, ja 2011.gadā nolems, ka tas maksājams arī 2014.gadā;
- atsevišķais cukura maksājums, ja lems saskaņā ar regulas 73/2009 126.pantu, ka kāda daļa ACM maksājama.

Faktiski no vienotā maksājuma ieviešanas lielākie zaudētāji būs lauksaimnieki, kas darbojas lopkopības sektorā, jo šis lauksaimnieciskās darbības virziens tikai nedaudz ir saistīts

⁶⁹ *Lauku saimniecības darba ekonomiskās analīzes rezultāti*. Pieejams: https://sudat.lvaei.lv/pub/teksts_2008.pdf, 42.lpp

ar zemes resursiem. Iepriekšējā nodaļā autore jau konstatēja, ka gaļas ražošanas apjomi nenodrošina pat vietējo patēriņu, kā arī nozarē vērojams būtisks ražojošo saimniecību samazinājums, līdz ar to autore uzskata, ka nākotnē vietējā ražojuma gaļa un gaļas produkcija var kļūt par ekskluzīvu preci

Graudkopības nozarē gan pašreiz, gan pēc vienotā maksājuma ieviešanas atbalsts būs saistīts ar platību, līdz ar to salīdzinot 2009.gada maksājumus par laukaugiem, kas bija 93.15 LVL/ha (ieskaitot PVTM un vēsturisko atdalīto maksājumu) ar vienoto maksājumu, kas varētu būt 65.36 LVL/ha, graudu audzētāji varētu izvēlēties graudus neražot, ja pašizmaksa pārsniegs iespējamo peļņu konkrētajā gadā. Tas vēl vairāk varētu radīt apstākļus, ka graudkopības sektorā saimniecību skaits samazināsies, līdz ar to samazināsies konkurence vietējā tirgū, kas varētu novest pie viena no diviem rezultātiem – vai nu palielināsies importa apjomi vai augs pašmājas produkcijas cenas, ja palielināsies Latvijas iedzīvotāju pirktspēja un vietējās produkcijas popularitāte vai arī palielināsies imports. Tomēr, pēc autora domām, ir maz ticams, ka vietējā tirgū cena strauji palielināsies, jo patērētājs, lai arī dod priekšroku vietējā tirgū ražotajai precei, taču izvēlas gala produktu (maize, milti, konditoreja u.t.t), bet nepievērš būtisku nozīmi tam, no kurienes ievestas izejvielas, it sevišķi, ja tās tiek ievestas no kaimiņvalstīm.

Papildus tam graudaugu ražotājus līdz ar vienotā maksājuma shēmas ieviešanu varētu gaidīt vēl kāds nepatīkams pārsteigums – masveida nomas līgumu laušana. Pēc ZM rīcībā esošās informācijas, vismaz 40% no graudaugu platībām ir uz nomātās zemes, līdz ar to, palielinoties maksai par zemes uzturēšanu labā lauksaimniecības un vides stāvoklī, palielināsies arī to pretendentu skaits, kas vēlēšies paši pieteikties vienotajam maksājumam.

Pēc autora šī brīža prognozēm piensaimniecības nozare varētu būt vienīgā, kas papildus vienotajam maksājumam tiks atbalstīta no valsts puses, ja vien 2011.gadā tiks nolemts un saskaņots ar EK, ka īpašais atbalsts par pienu tiks maksāts arī 2014.gadā. Tādā gadījumā piensaimnieki varēs saņemt vienoto maksājumu atkarībā no apsaimniekotajām platībām un papildus maksājumus atkarībā no saražotā un realizētā piena daudzuma (no 6.3 - 7.7 Ls/t). Ņemot vērā iepriekšējā nodaļā secināto par piena patēriņa pieaugumu un eksporta apjomu palielināšanos, kā arī nākotnes prognozes piensaimniecības sektorā, autore pauž pārliecību, ka pēc vienotā maksājuma ieviešanas piensaimniecības nozare varētu būt vienīgā no iepriekš analizētajām nozarēm, kura ražošanu turpinās.

Autore arī uzskata, ka 2008. un 2009.gada piensaimniecības sektora krīze jau ietekmēja lauksaimnieku izvēli saglabāt vai pamest ražošanu, līdz ar to nozarē šobrīd darbojas tie ražotāji, kas pierādījuši savu dzīvotspēju un spēju darboties nozarē.

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

1. Lai arī kopējās lauksaimniecības politikas pamata mērķi ir noteikti jau Eiropas Kopienas dibināšanas līgumā, tomēr tās mērķi ir nemitīgi tikuši pakļauti dažādām reformām, lai spētu iekļauties pasaules tirgū un nodrošināt lauksaimniecības veiksmīgu attīstību. Kā viens no būtiskākajiem pavērsieniem KLP reformā pēc autora domām ir vienotā maksājuma shēmas ieviešana.
2. Vienotā maksājuma princips ir – vienāds maksājums par lauksaimniecības zemes hektāru neatkarīgi no lauksaimnieciskās nozares un ražotās produkcijas veida, jo lauksaimnieciskās produkcijas ražošana nav obligāts nosacījums. Galvenais nosacījums – zemes uzturēšana labā lauksaimniecības un vides stāvoklī.
3. Vienotā maksājuma shēma aizstāj vairākus ar ražošanu saistītus tiešos maksājumus, un tas vairs netiek saistīts ar ražošanu, tāpēc dēvējams par atdalīto maksājumu. Dalībvalstīm ir radīta iespēja no ražošanas atdalīt visus maksājumus un tos integrēt vienā maksājumā. Vienoto saimniecības maksājumu ieviesa no 2005.gada, taču dalībvalstīm sākotnēji bija iespēja atlikt tā ieviešanu līdz 2007.gadam. Ieviešot vienotā maksājuma shēmu, dalībvalstīm tika dota izvēle - ieviest vēsturisko vai reģionālam modelim tuvinātu modeli.
4. Saskaņā ar Regulu 73/2009 jaunās dalībvalstis vienoto platības maksājumu var piemērot līdz 2013.gadam (ieskaitot), tāvad vienotā maksājuma shēma ir ieviešama un piemērojama ne vēlāk kā ar 2014.gadu. Jaunās dalībvalstis var ieviest tikai reģionālā modeļa vienotā maksājuma shēmu – lauksaimnieku maksājumu tiesību vērtību veido reģionālā komponente un daļu piemaksas no valsts rezerves.
5. Jaunajām dalībvalstīm pirms vienotā maksājuma shēmas ieviešanas pēc iestāšanās ES tika dota iespēja piemērot pārejas atbalsta shēmu – Vienoto platības maksājumu, pirms tiek sagatavota un ieviesta vienotā maksājuma shēma.
6. Latvijā ir veikti vairāki pētījumi par KLP ietekmi uz saimniecību un lauksaimniecības attīstību, analizēta iespējamā lauksaimniecības attīstības nākotne un konkurētspēja kopējā Eiropas tirgū. Tomēr līdz šim nav veikts neviens pētījums, kas analizētu tieši datus no pirmavotiem – ES platību maksājumu pieteikumiem - un analizētu ražojošo

un neražojošo saimniecību proporcijas, līdzšinējo lauksaimniecības attīstību Latvijā un izejot no tā, prognozētu nākotnes attīstības tendences lauksaimniecībā

7. Latvijā nav pieejama vienota datu bāze, kurā būtu gūstama aktuālākā informācija par lauksaimniecības rādītājiem, oficiālā statistika tiek apkopota un analizēta ļoti ilgā periodā, aktuālākā informācija, kas gūstama CSP, EUROSTAT un SUDAT datu bāzēs ir par 2008.gadu. Situācijā, kad valsts ekonomikā noris izmaiņas un ir būtiski sekot līdzi jaunākajām aktualitātēm, ir apgrūtināti iegūt datus par dažādām lauksaimniecības nozarēm, informācija ir sadrumstalota un atšķirīga dažādos datu avotos
8. Graudaugu tirgū Latvijā vērojams lielo saimniecību skaita pieaugums. Latvijas graudu tirgū lielās saimniecības saražo 58% no Latvijas graudu kopražas. Kopš 2004.gada strauji palielinājies graudaugu eksports, importa pieauguma tempi nav tik strauji.
9. Sākot ar 2006.gadu, lai arī neliela, bet piena patēriņam ir tendence palielināties aptuveni par 3-4% katrā nākamajā gadā salīdzinot ar iepriekšējo.
10. Lai arī piensaimniecības nozarē ar katru gadu pieaug lielo saimniecību īpatsvars, tomēr vēl joprojām vērojama ražošanas struktūras sadrumstalotība. Līdzīgi kā graudkopības nozarē, arī piensaimniecības nozarē lielāko daļu piena un piena produktu saražo lielās saimniecības, bet mazās saimniecības saražo vien 9 daļu no visas Latvijas piena un piena produktu klāsta.
11. Kopš 2004.gada Latvijā ievērojami pieaudzis piena un piena produktu eksports, no kuriem 86% ir eksports uz Eiropas Savienību. Apjoma ziņā lielākā valsts, uz kuru Latvija eksportē savu piena produkciju ir Lietuva, ārpus ES – Krievija.
12. Nākotnes prognozes piensaimniecībā paredz, ka ES saglabās savu līdera lomu piena produkcijas ražošanā, taču gan ražošanas apjomi, gan cenas kritīsies. Latvijai, salīdzinot ar ES, piena ražošanas apjomu un iepirkuma cenu samazinājums būs salīdzinoši neliels.
13. Gaļas ražošanas apjomiem ir tendence palielināties un salīdzinot 2004.gadu ar 2008.gadu ražošanas apjoms ir palielinājies par 18%. Gaļas ražošanas apjomi

palielinājušies uz putnu gaļas un cūkgaļas ražošanas apjomiem. Savukārt liellopu un teļa gaļas ražošanas apjomiem ir tendence mazināties.

14. Lai arī Latvijas gaļas ražošanas apjomi ir palielinājušies, taču vēl joprojām importējam ievērojami vairāk kā eksportējam. Gaļas ražošanas nozarē vērojams būtisks ražojošo saimniecību samazinājums, mazo un vidējo saimniecību skaits 2008.gadā, salīdzinot ar 2004.gadu samazinājies pat par 60% kas liecina par nozares zemo rentabilitāti.
15. Gaļas tirgū tiek prognozēts, ka ES salīdzinājumā ar 2009.gadu broileru gaļas ražošana palielināsies par 3,9%, Krievijā ražošanas kāpums varētu būt 14,2%, Amerikā – 13,3%, bet Brazīlijā un Argentīnā – par 18,9%. Prognozēts arī, ka boileru gaļas patēriņš palielināsies līdz 2018.gadam un ražotāju cena palielināsies vidēji par 7.2%. Attiecībā uz cūkgaļas tirgus prognozēm paredzams, ka pasaulē cūkgaļas ražošana palielināsies par 35%, taču ES sektors nebūs konkurētspējīgs augsto labturības un vides standartu dēļ, līdz ar to ES savu tirgus daļu zaudēs un tā samazināsies no 30.3% uz 21.9%
16. Atbalsta lielums ir tieši proporcionāls neražojošo atbalsta saņēmēju skaitam – jo lielāks iespējamais atbalsts, ko neražojošais lauksaimnieks var saņemt, jo lielāks skaits pretendentu piesakās uz tiešajiem maksājumiem. Savukārt, ražojošo atbalsta saņēmēju skaitu tas būtiski neietekmē.
17. Ieviešot papildus saņemšanas nosacījumus, kas apgrūtina atbalsta saņemšanu neražojošiem lauksaimniekiem, to skaits samazinās, līdz ar var secināt, ka apmēram 40 % MLA atbalsta pretendentu nav tiešā veidā saistīti ar lauksaimniecisko darbību, bet viņu īpašumā ir zemes, kas atrodas MLA reģionā.
18. Ar katru gadu atbalsta saņemšanas nosacījumi kļūst aizvien stingrāki un rada papildus slodzi lauksaimniekiem, kuri nodarbojas ar lauksaimniecisko ražošanu, bet neražojošajiem lauksaimniekiem sevišķus papildus nosacījumus neuzliek;
19. Nosacījums par labu lauksaimniecības un vides stāvokli uz 2003.gada 30.jūniju ir neizdevīgs lauksaimniekam, kas plāno paplašināt saimniecību, jo nav publiski pieejama informācija par zemes gabaliem, kuri uz konkrēto datumu bijuši labā lauksaimniecības un vides stāvoklī, līdz ar to nav skaidrības, vai, apsaimniekojot

papildus platības, kas līdz šim nav bijušas pieteiktas tiešajiem maksājumiem, lauksaimnieks saņems ES atbalstu par šo platību.

20. Vēl joprojām pastāv iespēja, ka ES Tiešos maksājumus var saņemt negodprātīgi atbalsta pretendenti, jo nepastāv kontroles sistēma, kas izslēgtu iespēju pieteikt maksājumiem platību, kas nav maksājuma pieteicēja īpašumā vai valstījumā
21. Ieviešot vienoto maksājumu shēmu, mazās un vidējās saimniecības izvēlēsies pamest ražošanu, jo atbalsta apjoms būs atdalīts no ražošanas, līdz ar nebūs būtiski, vai lauksaimnieks audzē graudaugus vai izvēlas uzturēt zemi labā lauksaimniecības un vides stāvoklī, noganot vai vismaz vienu reizi nopļaujot un savācot zāli vai sasmalcinot to. Tas var veicināt negodprātīgu lauksaimnieku iespējas pieteikties maksājumiem, tajā pat laikā, nepildot atbalsta saņemšanas nosacījumus, jo līdzšinējā atbalsta kontroles mehānisms paredz kontroli 6% visu pieteikto saimniecību.
22. Vienotā platību maksājumu shēmas ieviešana visvairāk ietekmēs gaļas ražošanas nozari, jo šī šīs lauksaimnieciskās darbības virziens tikai nedaudz ir saistīts ar zemes resursiem un jau pašreiz nozarē vērojams būtisks produkcijas imports, kas liecina par nozares zemo konkurētspēju.
23. Graudkopības nozarē iespējama vēl lielāka lielo saimniecību koncentrācija, kā arī graudu audzētāji var izvēlēties neražot produkciju, ja pašizmaksa pārsniegs iespējamās peļņas prognozes. Graudkopības nozares pārstāvji varētu saskarties ar problēmu – galvenā ražošanas resursa – lauksaimniecības zemes trūkumu, jo neražojošie lauksaimnieki, kuru īpašumā ir zeme, varētu lauzt nomas līgumus vai pārslēgt līgumus uz nomniekiem neizdevīgiem noteikumiem
24. Ja saglabāsies īpašais atbalsts par pienu, piensaimniecības nozare būs vienīgā prioritārā ražošanas nozare Latvijā, jo vienlaicīgi saņems gan vienoto maksājumu, gan papildus maksājumus

Priekšlikumi

1. Lauksaimnieku organizācijām (LOSP, Zemnieku Saeima) būtu jāizstrādā vienota, saprotama un visiem pieejama datu bāze, kurā apkopoti visu lauksaimniecības nozaru aktuālākie dati par ražošanas rādītājiem, profesionāļu sniegtie vērtējumi un prognozes

par nozaru attīstību, informācija par tirgus pieprasījumu un piedāvājumu, importa, eksporta apjomiem un tendencēm, patēriņu, cenām un citiem rādītājiem, kas palīdzētu sekot līdzi tendencēm nozarē ne vien nozares profesionāļiem, bet arī ikvienam lauksaimniekam, kuru interesē nākotnes perspektīvas un iespējas attīstīt savu ražošanu;

2. Zemkopības ministrijai savlaicīgi jāinformē atbalsta pretendenti par vienotā maksājuma shēmas ieviešanu Latvijā, lai sagatavotu lauksaimniekus gaidāmajām izmaiņām un sekām, ko ieviešs vienotā maksājuma piemērošana visām saimniecībām;
3. Graudkopības nozares pārstāvjiem, kas plāno turpināt ražošanu arī pēc vienotā maksājuma ieviešanas, nepieciešams izanalizēt savu ražošanas līdzekļu struktūru un nepieciešamības gadījumā, izmantojot labvēlīgo situāciju lauksaimniecības zemju tirgū, jau savlaicīgi iegādāties lauksaimniecības platības, lai arī pēc vienotā maksājuma ieviešanas spētu nodrošināt plānotos produkcijas ražošanas apjomus;
4. Gaļas ražotājiem jau šobrīd jāatrod sava unikālā tirgus niša un jāiekaro vietējais tirgus, ja arī pēc vienotā maksājuma ieviešanas, tie vēlas saglabāt savu ražošanu. Nepieciešams jau šobrīd popularizēt Latvijā ražoto gaļas produkciju un iekarot patērētāju uzticību ar kvalitatīvu preci, lai, palielinoties ražošanas izmaksām, patērētājs tomēr dotu priekšroku pašmāju ražojumiem, balstoties uz pozitīvu pieredzi pagātnē
5. Valdībai būtu skaidri jādefinē mērķis, ko nākotnē un ilgtermiņš Latvijā lauksaimniecības jomā tā vēlas sasniegt un jāizvēlas viens no modeļiem – saglabāt lauksaimniecisko ražošanu vai saglabāt lauksaimniecības zemes labā lauksaimniecības un vides stāvoklī. Vadoties no šiem mērķiem plānot lauksaimniecības nozares budžetu nākamajiem periodiem.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

1. Komisijas Regula (EK) Nr. 1121/2009, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus Padomes Regulas (EK) Nr. 73/2009 IV un V sadaļā paredzēto noteikumu piemērošanai atbalsta shēmām lauksaimniekiem, *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*, 2009, L 316
2. Padomes Regula (EK) Nr. 1234/2007, ar ko izveido lauksaimniecības tirgu kopīgu organizāciju un paredz īpašus noteikumus dažiem lauksaimniecības produktiem, *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*, 2007, L 299
3. Padomes Regula (EK) Nr. 1782/2003, ar ko izveido kopīgus tiešā atbalsta shēmu noteikumus saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem, un groza Regulas (EEK) Nr. 2019/93, (EK) Nr. 1452/2001, (EK) Nr. 1453/2001, (EK) Nr. 1454/2001, (EK) 1868/94, (EK) Nr. 1251/1999, (EK) Nr. 1254/1999, (EK) Nr. 1673/2000, (EEK) Nr. 2358/71 un (EK) Nr. 2529/2001, *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*, 2003, L 214
4. Padomes Regula (EK) Nr. 73/2009, ar ko paredz kopējus noteikumus tiešā atbalsta shēmām saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem, kā arī groza Regulas (EK) Nr. 1290/2005, (EK) Nr. 247/2006, (EK) Nr. 378/2007 un atceļ Regulu (EK) Nr. 1782/2003, *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*, 2009, L 30
5. Consolidated version of the treaty establishing the European Community, *Official Journal of the European Communities*, 2002, C 325
6. **Bratka V., Filmanoviča R., Dambiņa L., Prauliņš A., Veinberga – Grāvleja I., Muceniece I.** Lauku saimniecības darba ekonomiskās analīzes rezultāti. – R.: Latvijas valsts agrārās ekonomikas institūts, 2009. – 81.lpp.
7. **Jajsko D., Leoke E., Miglavs A., Seleckis E.** Dažas ES KLP pamatpatiesības, *Agropols*.- 2002.- No.4, 1. - 4.lpp.
8. Rokasgrāmata platību maksājumu saņemšanai 2006.gadā. – R.: Lauku atbalsta dienests, 2006.- 72 lpp.
9. *Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu „KLP ”veselības pārbaude” un perspektīvas pēc 2013.gada”*. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52007IE1457:LV:NOT>
10. *Eiropas Savienības kopējās lauksaimniecības politikas vēsture*. Pieejams: <http://www.zemniekusaeima.lv/lv/izglitoties-un-lieto-2/lauksaimniecibas-attistiba/eiropas-savienibas-kopejas-lauksaimniecibas-politikas-vesture/>

11. Eiropas Savienības lauksaimniecības un lauku attīstības politikas sagaidāmās pārmaiņas – perspektīvais novērtējums Latvijai un Baltijas valstīm. – Zemkopības ministrijas pasūtīts npublicēts pētījums. – 2009. –R.: LVAEI, 2009. – 129 lpp
12. *Informatīvais ziņojums par vienotā maksājuma shēmas ieviešanu Latvijā no 2011.gada.* Pieejams: <http://www.llka.lv/aktuali/17-aktualitates/326-vienotaismaksajums.html>
13. *KLP reforma un atbalsts videi draudzīgām ražošanas metodēm un kvalitatīviem produktiem.* Pieejams: http://www.eppgroup.eu/policies/envi/archive/kn_27_lv.asp
14. *KLP reformas izklāsts un tās ietekmes uz Latvijas lauksaimniecību novērtējums.* Pieejams: <http://www.politika.lv/index.php?f=795>
15. *Kopējās lauksaimniecības politikas skaidrojums.* Pieejams: http://www.laukutikls.lv/kopeja_lauksaimniecibas_politika/622
16. *Lauksaimniecības nozaru attīstības tendences un prognozes.* Pieejams: http://www.zm.gov.lv/doc_upl/Nozaru_tendences.pdf
17. Lauku atbalsta dienesta npublicētie materiāli
18. *Lauku saimniecības darba ekonomiskās analīzes rezultāti.* Pieejams: https://sudat.lvaei.lv/pub/teksts_2008.pdf
19. *LVAEI. Eiropas Savienības kopējā lauksaimniecības politika – kādu to veidosim Latvijā?.* – 2005, pieejams: http://www.zm.gov.lv/doc_upl/KLP_buklets_final.pdf
20. *LVAEI. Eiropas Savienības lauksaimniecības un lauku attīstības politikas sagaidāmās pārmaiņas – perspektīvais novērtējums Latvijai un Baltijas valstīm.* – 2008, pieejams: <http://www.lvaei.lv/?lang=1&menu=51&itemid=171>
21. Rokasgrāmata platību maksājumu saņemšanai 2010.gadā, pieejams: http://www.lad.gov.lv/files/rokasgramata_2009_4cc88.pdf
22. *Veselības pārbaude modernizēs KLP un ļaus lauksaimniekiem reaģēt uz pieaugošo pieprasījumu.* Pieejams: <http://db.lv/r/164176-veselibas-parbaude-modernizes-klp-un-laus-lauksaimniekiem-reaget-uz-pieaugoso-pieprasijumu>
23. Zemkopības ministrijas npublicētie materiāli
24. *Commission staff working document.* Pieejams: http://ec.europa.eu/agriculture/healthcheck/fullimpact_en.pdf
25. *Enlargement and reform of the EU Common agricultural policy : impacts on the western hemisphere countries.* Pieejams: <http://taskvision.sice.oas.org/geograph/mktacc/Bureau.pdf>

26. *EU Agrarpolitik und Erweiterung - Eine Chance für Natur und Umwelt?*. Pieejams:
[http://ecologic-
events.eu/cap2003/de/hintergrund/Ergebnisse%20Workshop%20Bonn%202001.PDF](http://ecologic-events.eu/cap2003/de/hintergrund/Ergebnisse%20Workshop%20Bonn%202001.PDF)
27. *European Comission: The Health Check of the CAP reform*. Pieejams:
http://www.notre-europe.eu/fileadmin/IMG/pdf/Tassos_HANIOTIS.ppt.
28. *OECD:Decoupling Agricultural Support from Production*. Pieejams:
<http://www.oecd.org/dataoecd/5/54/37726496.pdf>

PIELIKUMI

1. pielikums „Mazāk labvēlīgo apvidu saraksts Latvijā”

Nr.p.k.	Novads	Novada teritoriālās vienības - novada pagasti un novada pilsētas	Mazāk labvēlīgo apvidu kategorija
1.	Ādažu novads		nav
2.	Aglonas novads	Aglonas pagasts	3
		Grāveru pagasts	3
		Kastuļinas pagasts	3
		Šķeltovas pagasts	3
3.	Aizkraukles novads	Aizkraukles pagasts	nav
		Aizkraukles pilsēta	nav
4.	Aizputes novads	Aizputes pagasts	2
		Aizputes pilsēta	1
		Cīravas pagasts	1
		Kalvenes pagasts	2
		Kazdangas pagasts	1
		Lažas pagasts	2
5.	Aknīstes novads	Aknīstes pagasts	2
		Aknīstes pilsēta	2
		Asares pagasts	2
		Gārsenes pagasts	2
6.	Alojas novads	Alojas pagasts	1
		Alojas pilsēta	1
		Braslavas pagasts	1
		Brīvzemnieku pagasts	1
		Staiceles pagasts	2
		Staiceles pilsēta	2

7.	Alsungas novads		3
8.	Alūksnes novads	Alsviķu pagasts	3
		Alūksnes pilsēta	3
		Annas pagasts	2
		Ilzenes pagasts	2
		Jaunalūksnes pagasts	3
		Jaunannas pagasts	2
		Jaunlaicenes pagasts	3
		Kalnecmpju pagasts	3
		Liepnas pagasts	3
		Malienas pagasts	2
		Mālupes pagasts	3
		Mārkalnes pagasts	3
		Pededzes pagasts	3
		Veclaicenes pagasts	3
		Zeltiņu pagasts	3
Ziemera pagasts	3		
9.	Amatas novads	Amatas pagasts	3
		Drabešu pagasts	3
		Nītaures pagasts	3
		Skujenes pagasts	3
		Zaubes pagasts	3
10.	Apes novads	Apes pagasts	2
		Apes pilsēta	2
		Gaujienas pagasts	2
		Trapenes pagasts	2
		Virešu pagasts	2
11.	Auces novads	Auces pilsēta	nav
		Bēnes pagasts	nav

		Īles pagasts	2
		Lielauces pagasts	2
		Ukru pagasts	nav
		Vecauces pagasts	nav
		Vītiņu pagasts	nav
12.	Babītes novads	Babītes pagasts	nav
		Salas pagasts	nav
13.	Baldones novads	Baldones pagasts	nav
		Baldones pilsēta	nav
14.	Baltinavas novads		2
15.	Balvu novads	Balvu pagasts	3
		Balvu pilsēta	3
		Bērzkalnes pagasts	3
		Bērzpils pagasts	3
		Briežuciema pagasts	2
		Krišjāņu pagasts	3
		Kubuļu pagasts	3
		Lazdulejas pagasts	2
		Tilžas pagasts	2
		Vectilžas pagasts	3
		Vīksnas pagasts	3
16.	Bauskas novads	Bauskas pilsēta	nav
		Brunavas pagasts	nav
		Ceraukstes pagasts	nav
		Codes pagasts	nav
		Dāviņu pagasts	nav
		Gailīšu pagasts	nav
		Īslīces pagasts	nav
		Mežotnes pagasts	nav

		Vecsaules pagasts	nav
17.	Beverīnas novads	Brenguļu pagasts	1
		Kauguru pagasts	2
		Trikātas pagasts	1
18.	Brocēnu novads	Blīdenes pagasts	1
		Brocēnu pilsēta	1
		Cieceres pagasts	1
		Gaiķu pagasts	1
		Remtes pagasts	1
19.	Burtnieku novads	Burtnieku pagasts	nav
		Ēveles pagasts	2
		Matīšu pagasts	nav
		Rencēnu pagasts	2
		Valmieras pagasts	nav
		Vecates pagasts	1
20.	Carnikavas novads		nav
21.	Cēsu novads	Cēsu pilsēta	nav
		Vaives pagasts	3
22.	Cesvaines novads	Cesvaines pagasts	2
		Cesvaines pilsēta	2
23.	Ciblas novads	Blontu pagasts	3
		Ciblas pagasts	3
		Līdumnieku pagasts	3
		Pušmucovas pagasts	3
		Zvirgzdenes pagasts	3
24.	Dagdas novads	Andrupenes pagasts	3
		Andzeļu pagasts	3
		Asūnes pagasts	2
		Bērziņu pagasts	3

		Dagdas pagasts	3
		Dagdas pilsēta	3
		Ezernieku pagasts	3
		Konstantinovas pagasts	3
		Ķepovas pagasts	3
		Svariņu pagasts	3
		Šķaunes pagasts	3
25.	Daugavpils novads	Ambeļu pagasts	3
		Biķernieku pagasts	3
		Demenes pagasts	3
		Dubnas pagasts	2
		Kalkūnes pagasts	2
		Kalupes pagasts	2
		Laucesas pagasts	2
		Līksnas pagasts	2
		Maļinovas pagasts	2
		Medumu pagasts	3
		Naujenes pagasts	3
		Nīcgales pagasts	2
		Salienas pagasts	3
		Skrudalienas pagasts	3
		Sventes pagasts	3
		Tabores pagasts	2
		Vaboles pagasts	2
		Vecsalienas pagasts	3
		Višķu pagasts	2
26.	Dobeles novads	Annenieku pagasts	nav
		Auru pagasts	nav
		Bērzes pagasts	nav

		Bikstu pagasts	nav
		Dobeles pagasts	nav
		Dobeles pilsēta	nav
		Jaunbērzes pagasts	nav
		Krimūnu pagasts	nav
		Naudītes pagasts	2
		Penkules pagasts	nav
		Zebrenes pagasts	2
27.	Dundagas novads	Dundagas pagasts	3
		Kolkas pagasts	nav
28.	Durbes novads	Dunalkas pagasts	1
		Durbes pagasts	nav
		Durbes pilsēta	nav
		Tadaiķu pagasts	nav
		Vecpils pagasts	2
29.	Engures novads	Engures pagasts	nav
		Lapmežciema pagasts	nav
		Smārdes pagasts	2
30.	Ērgļu novads	Ērgļu pagasts	3
		Jumurdas pagasts	3
		Sausnējas pagasts	3
31.	Garkalnes novads		nav
32.	Grobiņas novads	Bārtas pagasts	1
		Gaviezes pagasts	1
		Grobiņas pagasts	nav
		Grobiņas pilsēta	nav
		Medzes pagasts	2
33.	Gulbenes novads	Beļavas pagasts	3
		Daukstu pagasts	2

		Druvienas pagasts	3
		Galgauskas pagasts	2
		Gulbenes pilsēta	2
		Jaungulbenes pagasts	2
		Lejasciema pagasts	2
		Līgo pagasts	2
		Litenes pagasts	3
		Lizuma pagasts	2
		Rankas pagasts	3
		Stāmerienas pagasts	2
		Stradu pagasts	2
		Tirzas pagasts	2
34.	Iecavas novads		nav
35.	Ikšķiles novads	Ikšķiles pilsēta	nav
		Tīnūžu pagasts	nav
36.	Ilūkstes novads	Bebrenes pagasts	3
		Dvietes pagasts	2
		Eglaines pagasts	3
		Ilūkstes pilsēta	3
		Pilskalnes pagasts	3
		Prodes pagasts	3
		Subates pilsēta	3
		Šēderes pagasts	3
37.	Inčukalna novads	Inčukalna pagasts	nav
		Vangažu pilsēta	nav
38.	Jaunjelgavas novads	Daudzeses pagasts	3
		Jaunjelgavas pagasts	nav
		Jaunjelgavas pilsēta	nav
		Seces pagasts	3

		Sērenes pagasts	2
		Staburaga pagasts	3
		Sunākstes pagasts	3
39.	Jaunpiebalgas novads	Jaunpiebalgas pagasts	3
		Zosēnu pagasts	3
40.	Jaunpils novads	Jaunpils pagasts	nav
		Viesatu pagasts	1
41.	Jēkabpils novads	Ābeļu pagasts	3
		Dignājas pagasts	2
		Dunavas pagasts	2
		Kalna pagasts	2
		Leimaņu pagasts	2
		Rubenes pagasts	2
		Zasas pagasts	2
42.	Jelgavas novads	Elejas pagasts	nav
		Glūdas pagasts	nav
		Jaunsvirlaukas pagasts	nav
		Kalnciema pagasts	nav
		Lielplatones pagasts	nav
		Līvbērzes pagasts	nav
		Platones pagasts	nav
		Sesavas pagasts	nav
		Svētes pagasts	nav
		Valgundes pagasts	nav
		Vilces pagasts	nav
		Vīrcavas pagasts	nav
		Zaļenieku pagasts	nav
43.	Kandavas novads	Cēres pagasts	nav
		Kandavas pagasts	nav

		Kandavas pilsēta	nav
		Matkules pagasts	nav
		Vānes pagasts	1
		Zantes pagasts	2
		Zemītes pagasts	nav
44.	Kārsavas novads	Goliševas pagasts	2
		Kārsavas pilsēta	2
		Malnavas pagasts	2
		Mērdzenes pagasts	3
		Mežvidu pagasts	3
		Salnavas pagasts	2
45.	Kocēnu novads	Bērzaines pagasts	1
		Dikļu pagasts	1
		Kocēnu pagasts	1
		Vaidavas pagasts	nav
		Zilākalna pagasts	1
46.	Kokneses novads	Bebro pagasts	2
		Iršu pagasts	3
		Kokneses pagasts	nav
47.	Krāslavas novads	Aulejas pagasts	2
		Indras pagasts	2
		Izvaltas pagasts	3
		Kalniešu pagasts	3
		Kaplavas pagasts	3
		Kombuļu pagasts	3
		Krāslavas pagasts	3
		Krāslavas pilsēta	3
		Piedrujas pagasts	2
		Robežnieku pagasts	2

		Skaistas pagasts	3
		Ūdrīšu pagasts	3
48.	Krimuldas novads	Krimuldas pagasts	nav
		Lēdurgas pagasts	nav
49.	Krustpils novads	Atašienes pagasts	3
		Krustpils pagasts	2
		Kūku pagasts	2
		Mežāres pagasts	2
		Variešu pagasts	2
		Vīpes pagasts	2
50.	Kuldīgas novads	Ēdoles pagasts	3
		Gudenieku pagasts	2
		Īvandes pagasts	2
		Kabiles pagasts	2
		Kuldīgas pilsēta	1
		Kurmāles pagasts	1
		Laidu pagasts	1
		Padures pagasts	1
		Pelču pagasts	1
		Rendas pagasts	2
		Rumbas pagasts	1
		Snēpeles pagasts	1
		Turlavas pagasts	1
		Vārmes pagasts	2
51.	Ķeguma novads	Birzgales pagasts	2
		Ķeguma pilsēta	nav
		Rembates pagasts	nav
		Tomes pagasts	nav
52.	Ķekavas novads	Baložu pilsēta	nav

		Daugmales pagasts	nav
		Ķekavas pagasts	nav
53.	Lielvārdes novads	Jumpravas pagasts	nav
		Lēdmanes pagasts	nav
		Lielvārdes pagasts	nav
		Lielvārdes pilsēta	nav
54.	Līgatnes novads	Līgatnes pagasts	nav
		Līgatnes pilsēta	nav
55.	Limbažu novads	Katvaru pagasts	1
		Limbažu pagasts	nav
		Limbažu pilsēta	nav
		Pāles pagasts	2
		Skultes pagasts	nav
		Umurgas pagasts	2
		Vidrižu pagasts	nav
		Viļķenes pagasts	nav
56.	Līvānu novads	Jersikas pagasts	2
		Līvānu pilsēta	2
		Rožupes pagasts	2
		Rudzātu pagasts	2
		Sutru pagasts	2
		Turku pagasts	2
57.	Lubānas novads	Indrānu pagasts	2
		Lubānas pilsēta	2
58.	Ludzas novads	Briģu pagasts	3
		Cīrmas pagasts	3
		Isnaudas pagasts	3
		Istras pagasts	3
		Ludzas pilsēta	3

		Nirzas pagasts	3
		Ņukšu pagasts	3
		Pildas pagasts	3
		Pureņu pagasts	2
		Rundēnu pagasts	3
59.	Madonas novads	Aronas pagasts	3
		Barkavas pagasts	2
		Bērzaunes pagasts	3
		Dzelzavas pagasts	2
		Kalsnavas pagasts	3
		Lazdonas pagasts	3
		Liezēres pagasts	3
		Ļaudonas pagasts	2
		Madonas pilsēta	3
		Mārcienas pagasts	3
		Mētrienas pagasts	2
		Ošupes pagasts	2
		Praulienas pagasts	3
		Sarkaņu pagasts	3
		Vestienas pagasts	3
60.	Mālpils novads		nav
61.	Mārupes novads		nav
62.	Mazsalacas novads	Mazsalacas pagasts	1
		Mazsalacas pilsēta	1
		Ramatas pagasts	2
		Sēļu pagasts	2
		Skaņkalnes pagasts	2
63.	Naukšēnu novads	Ķoņu pagasts	1
		Naukšēnu pagasts	1

64.	Neretas novads	Mazzalves pagasts	3
		Neretas pagasts	3
		Pilskalnes pagasts	3
		Zalves pagasts	2
65.	Nīcas novads	Nīcas pagasts	3
		Otaņķu pagasts	2
66.	Ogres novads	Krapes pagasts	2
		Ķeipenes pagasts	2
		Lauberes pagasts	2
		Madlienas pagasts	2
		Mazozolu pagasts	3
		Meņģeles pagasts	2
		Ogresgala pagasts	nav
		Ogres pilsēta	nav
		Suntažu pagasts	1
		Taurupes pagasts	2
67.	Olaines novads	Olaines pagasts	nav
		Olaines pilsēta	nav
68.	Ozolnieku novads	Cenu pagasts	nav
		Ozolnieku pagasts	nav
		Sidrabenēs pagasts	nav
69.	Pārgaujas novads	Raiskuma pagasts	2
		Stalbes pagasts	3
		Straupes pagasts	2
70.	Pāvilostas novads	Pāvilostas pilsēta	3
		Sakas pagasts	3
		Vērgales pagasts	2
71.	Pļaviņu novads	Aiviekstes pagasts	3
		Klīntaines pagasts	3

		Pļaviņu pilsēta	3
		Vietalvas pagasts	3
72.	Preiļu novads	Aizkalnes pagasts	3
		Pelēču pagasts	3
		Preiļu pagasts	3
		Preiļu pilsēta	3
		Saunas pagasts	2
73.	Priekules novads	Bunkas pagasts	1
		Gramzdas pagasts	2
		Kalētu pagasts	2
		Priekules pagasts	2
		Priekules pilsēta	2
		Virgas pagasts	2
74.	Priekuļu novads	Liepas pagasts	nav
		Mārsnēnu pagasts	nav
		Priekuļu pagasts	nav
		Veselavas pagasts	3
75.	Raunas novads	Drustu pagasts	3
		Raunas pagasts	1
76.	Rēzeknes novads	Audriņu pagasts	3
		Bērzgales pagasts	3
		Čornajas pagasts	3
		Dricānu pagasts	3
		Feimaņu pagasts	3
		Gaigalavas pagasts	2
		Griškānu pagasts	2
		Ilzeskalna pagasts	3
		Kantinieku pagasts	3
		Kaunatas pagasts	3

		Lendžu pagasts	3
		Lūznavas pagasts	3
		Mākonkalna pagasts	3
		Maltas pagasts	3
		Nagļu pagasts	3
		Nautrēnu pagasts	2
		Ozolaines pagasts	3
		Ozolmuižas pagasts	2
		Pušas pagasts	3
		Rikavas pagasts	2
		Sakstagala pagasts	2
		Silmalas pagasts	2
		Stoļerovas pagasts	3
		Stručānu pagasts	3
		Vērēmu pagasts	3
77.	Riebiņu novads	Galēnu pagasts	2
		Riebiņu pagasts	2
		Rušonas pagasts	3
		Silajāņu pagasts	2
		Sīļukalna pagasts	2
		Stabulnieku pagasts	2
78.	Rojas novads	Mērsraga pagasts	nav
		Rojas pagasts	nav
79.	Ropažu novads		nav
80.	Rucavas novads	Dunikas pagasts	2
		Rucavas pagasts	3
81.	Rugāju novads	Lazdukalna pagasts	3
		Rugāju pagasts	3
82.	Rūjienas novads	Ipiķu pagasts	2

		Jeru pagasts	1
		Lodes pagasts	1
		Rūjienas pilsēta	1
		Vilpulkas pagasts	2
83.	Rundāles novads	Rundāles pagasts	nav
		Svitenes pagasts	nav
		Viesturu pagasts	nav
84.	Salacgrīvas novads	Ainažu pagasts	nav
		Ainažu pilsēta	nav
		Liepupes pagasts	nav
		Salacgrīvas pagasts	nav
		Salacgrīvas pilsēta	nav
85.	Salas novads	Salas pagasts	2
		Sēlpils pagasts	3
86.	Salaspils novads	Salaspils pagasts	nav
		Salaspils pilsēta	nav
87.	Saldus novads	Ezeres pagasts	nav
		Jaunauces pagasts	nav
		Jaunlutriņu pagasts	nav
		Kursīšu pagasts	nav
		Lutriņu pagasts	nav
		Nīgrandes pagasts	nav
		Novadnieku pagasts	nav
		Pampāļu pagasts	nav
		Rubas pagasts	nav
		Saldus pagasts	nav
		Saldus pilsēta	nav
		Šķēdes pagasts	1
		Vadakstes pagasts	nav

		Zaņas pagasts	nav
		Zirņu pagasts	nav
		Zvārdes pagasts	3
88.	Saulkrastu novads	Saulkrastu pagasts	nav
		Saulkrastu pilsēta	nav
89.	Sējas novads		nav
90.	Siguldas novads	Allažu pagasts	nav
		Mores pagasts	3
		Siguldas pagasts	nav
		Siguldas pilsēta	nav
91.	Skrīveru novads		nav
92.	Skrundas novads	Nīkrāces pagasts	2
		Raņķu pagasts	1
		Rudbāržu pagasts	2
		Skrundas pagasts	nav
		Skrundas pilsēta	nav
93.	Smiltenes novads	Bilskas pagasts	2
		Blomes pagasts	2
		Brantu pagasts	3
		Grundzāles pagasts	3
		Launkalnes pagasts	3
		Palsmanes pagasts	2
		Smiltenes pagasts	1
		Smiltenes pilsēta	1
		Variņu pagasts	2
94.	Stopiņu novads		nav
95.	Strenču novads	Jērcēnu pagasts	2
		Plāņu pagasts	1
		Sedas pilsēta	1

		Strenču pilsēta	1
96.	Talsu novads	Abavas pagasts	nav
		Ārlavas pagasts	nav
		Balgales pagasts	nav
		Ģibuļu pagasts	1
		Īves pagasts	2
		Ķūļciema pagasts	2
		Laidzes pagasts	1
		Laucienes pagasts	2
		Lībagu pagasts	1
		Lubes pagasts	1
		Sabiles pilsēta	nav
		Stendes pilsēta	nav
		Strazdes pagasts	1
		Talsu pilsēta	1
		Valdemārpils pilsēta	1
		Valdgales pagasts	2
		Vandzenes pagasts	1
		Virbu pagasts	nav
97.	Tērvetes novads	Augstkalnes pagasts	nav
		Bukaišu pagasts	nav
		Tērvetes pagasts	nav
98.	Tukuma novads	Degoles pagasts	nav
		Džūkstes pagasts	nav
		Irlavas pagasts	nav
		Jaunsātu pagasts	nav
		Lestenes pagasts	nav
		Pūres pagasts	1
		Sēmes pagasts	3

		Slampes pagasts	nav
		Tukuma pilsēta	nav
		Tumes pagasts	nav
		Zentenes pagasts	2
99.	Vaiņodes novads	Embūtes pagasts	2
		Vaiņodes pagasts	2
100.	Valkas novads	Ērgemes pagasts	2
		Kārķu pagasts	2
		Valkas pagasts	2
		Valkas pilsēta	2
		Vijciema pagasts	1
		Zvārtavas pagasts	2
101.	Varakļānu novads	Murmastienes pagasts	2
		Varakļānu pagasts	2
		Varakļānu pilsēta	2
102.	Vārkavas novads	Rožkalnu pagasts	2
		Upmalas pagasts	2
		Vārkavas pagasts	2
103.	Vecpiebalgas novads	Dzērbenes pagasts	3
		Inešu pagasts	3
		Kaives pagasts	3
		Taures pagasts	3
		Vecpiebalgas pagasts	3
104.	Vecumnieku novads	Bārbeles pagasts	1
		Kurmenes pagasts	2
		Skaistkalnes pagasts	nav
		Stelpes pagasts	1
		Valles pagasts	1
		Vecumnieku pagasts	2

105.	Ventspils novads	Ances pagasts	3
		Jūrkalnes pagasts	2
		Piltenes pagasts	nav
		Piltenes pilsēta	nav
		Popes pagasts	2
		Puzes pagasts	1
		Tārgales pagasts	nav
		Ugāles pagasts	1
		Usmas pagasts	3
		Užavas pagasts	2
		Vārves pagasts	nav
		Ziru pagasts	1
		Zlēku pagasts	2
		106.	Viesītes novads
Rītes pagasts	3		
Saukas pagasts	2		
Viesītes pagasts	3		
Viesītes pilsēta	3		
107.	Viļakas novads	Kupravas pagasts	3
		Medņevas pagasts	3
		Susāju pagasts	3
		Šķilbēnu pagasts	2
		Vecumu pagasts	3
		Viļakas pilsēta	3
		Žīguru pagasts	3
108.	Viļānu novads	Dekšāres pagasts	2
		Sokolku pagasts	2
		Viļānu pagasts	2
		Viļānu pilsēta	2

109.	Zilupes novads	Lauderu pagasts	3
		Pasienes pagasts	3
		Zaļesjes pagasts	3
		Zilupes pilsēta	3

2. pielikums „Pārrēķināšanas koeficients (k) dažādu sugu lauksaimniecības dzīvniekiem MLA atbalstam”

Dzīvnieka veids	Pārrēķināšanas koeficients
Slaucama govς	1,000
Jaunlops līdz 12 mēn.	0,400
Jaunlops no 12 mēn. līdz 24 mēn.	0,700
Bullis no 24 mēn. un vecāks	1,000
Tele no 24 mēn. un vecāka	0,800
Citas govς no 24 mēn. un vecākas	0,800
Nobarojamā cūka	0,300
Vaislas kuilis vai sivēnmāte	0,500
Jauncūka	0,259
Piena sivēns	0,027
Āzis	0,100
Kaza	0,100
Kazlēns	0,060
Ataudzējamā kaza vai āzis	0,100
Teķis vai auns	0,100
Aitu māte	0,100
Ataudzējamā aita vai teķis	0,100
Jērs	0,060

Dzīvnieka veids	Pārrēķināšanas koeficients
Zirgu dzimtas dzīvnieks	0,800
Jaunzirgs no 6 mēn. līdz 3 g.	0,600
Trusis	0,020
Šinšilla	0,008
Lapsa	0,056
Nutrija	0,059
Ūdele	0,022
Staltbriedis	0,606
Dambriedis	0,437
Muflons	0,369
Tītars	0,069
Zoss	0,059
Pīle	0,039
Fazāns	0,018
Paipala	0,004
Strauss	0,350
Dējējvista	0,014
Broilers	0,007

3. pielikums „Laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumi Latvijā”

1.	Veģetācijas periodā (no maija līdz septembrim) lauksaimniecībā izmantojamo zemi apstrādā ar augsnes mitruma režīmam atbilstošu lauksaimniecības tehniku;
2.	LIZ tiek uzturēta lauksaimnieka atbildībā esošā meliorācijas sistēma, nodrošinot zemes mitruma režīma regulēšanu, izņemot platības, kas pieteiktas atbalstam uz <i>BDUZ 04</i> vai <i>BDUZ 08</i> . Šajās platībās meliorācijas sistēmas vai tās daļas uztur vai noraksta saskaņā ar normatīvajiem aktiem par meliorācijas kadastru.
3.	<i>RLZP</i> atbalstam pieteiktajās platībās augi vai augu atliekas un rugāji jāiestrādā augsnē laika periodā no nākamā gada 1.marta līdz 15.jūnijam.
4.	<p>Pastāvīgās pļavas un ganības, kā arī aramzemē iesētos ilggadīgos zālājus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nogana un apļauj vai vismaz vienu reizi nopļauj, zāli novāc vai sasmalcina un izkliedē līdz kārtējā gada 15.augustam; • nogana un apļauj vai vismaz vienu reizi nopļauj, zāli novāc vai sasmalcina un izkliedē līdz kārtējā gada 15.septembrim: <ul style="list-style-type: none"> ➤ ja platības izmanto biškopībā nektāra vākšanai, ➤ ja platība iekļauta Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju sarakstā (<i>Natura 2000</i>) saskaņā ar likumu "Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām"; • nogana, ja lauksaimnieks pretendē uz atbalstu <i>BDUZ 04</i> aktivitātē <i>Ekstensīvā ganīšana</i>; • vismaz vienu reizi gadā nopļauj un zāli novāc laika periodā no 10.jūlija līdz 10.septembrim, ja lauksaimnieks pretendē uz atbalstu <i>BDUZ 04</i> aktivitātē <i>Zālāju vēlē pļaušana</i> vai uz atbalstu <i>BI 04</i>; • vismaz vienu reizi gadā nopļauj un zāli novāc vai sasmalcina (laikposmā no 15. augusta līdz 15.septembrim) vai nogana un apļauj, ja lauksaimnieks pretendē uz atbalstu <i>BDUZ 08</i> un <i>BI 08</i>; • nogana un apļauj vai vismaz vienu reizi gadā nopļauj un zāli novāc vai sasmalcina līdz kārtējā gada 15.augustam, ja lauksaimnieks pretendē uz atbalstu <i>BLA 04</i> vai <i>BLA 08</i>.
5.	LIZ daļu, kuras nogāzes slīpums ir lielāks par 10 grādiem, no kārtējā gada 1.oktobra līdz nākamā gada 31.martam nodrošina vismaz ar minimālu kultūraugu veģetāciju vai saglabā rugaini;
6.	Saglabā un nepieļauj dabas pieminekļu - dižakmeņu, aizsargājamo koku un aleju -, kas aizsargājami saskaņā ar īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējiem aizsardzības un izmantošanas noteikumiem, apzinātu iznīcināšanu vai bojāšanu;
7.	Nelieto mēslošanas līdzekļus 10 metru platā joslā gar ūdensteci, kas noteikta Ūdens saimniecisko iecirkņu klasifikatorā. (Prasība stāsies spēkā no 2012.gada 1.janvāra);
8.	Lauksaimniekam ir ūdens resursu lietošanas atļauja saskaņā ar normatīvajos aktos noteikto kārtību

<p>par ūdens resursu lietošanas atļauju, ja, veicot lauksaimnieciskas darbības, apūdeņošanā izmanto vairāk nekā 10 kubikmetru virszemes vai pazemes ūdeņu diennaktī.</p>
<p>Pārvaldības prasības par:</p>
<p>savvaļas putnu aizsardzību – <i>Sugu un biotopu aizsardzības likuma 9.panta 3., 4.punkts un 11.panta 1., 2., 3. (izņemot „putnu olu lasīšana un iegūšana, arī tad, ja tās ir tukšas”), 4., un 6. punkts; MK 30.01.2001 noteikumu Nr.45 “Mikroliegumu izveidošanas, aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumi” 25., 26. un 28.punkts;</i></p>
<p>gruntsūdeņu aizsardzību no piesārņojošu vielu emisiju ūdenī - <i>MK 22.01.2002. noteikumu Nr.34 “Noteikumi par piesārņojošo vielu emisiju ūdenī” 22.punkts.</i></p>
<p>vides un augsnes aizsardzību, lauksaimniecībā izmantojot notekūdeņu dūņas - <i>MK 02.05.2006. noteikumu Nr.362 “Noteikumi par notekūdeņu dūņu un to komposta izmantošanu, monitoringu un kontroli” 33., 35., 40.punkts.</i></p>
<p>ūdeņu aizsardzība pret piesārņojumu ar nitrātiem, kuru rada lauksaimnieciskas izcelsmes avoti (prasības ir jāievēro īpaši jutīgajās teritorijās saskaņā ar normatīvajos aktos noteikto kārtību par ūdens un augsnes aizsardzību no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem). <i>Aizsargjoslu likuma 37.panta pirmās daļas 5.punkta "c" apakšpunkts. MK 18.12.2001. noteikumu Nr.531 "Noteikumi par ūdens un augsnes aizsardzību no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem" 12.1., 12.2., 12.4., 12.¹ 1., 12.¹ 2., 12.¹ 3., 12.¹ 4. un 12.¹ 7.apakšpunkts, 12.² 5.apakšpunkts, 12.³, 12.⁴, 15., 17. un 17.¹ punkts.</i></p>
<p>dabisko biotopu un savvaļas dzīvnieku un augu aizsardzību - <i>Sugu un biotopu aizsardzības likuma 12.panta 1.punkts, MK 22.07.2003. noteikumu Nr.415 “Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi” 16.4., 16.8., 18.2., 18.4.apakšpunkts.</i></p>
<p>lauksaimniecības dzīvnieku (liellopu, cūku, kazu un aitu) identifikāciju un reģistrāciju – <i>MK 16.12.2003. noteikumu Nr.712 “Dzīvnieku ganāmpulku un novietņu reģistrēšanas un dzīvnieku apzīmēšanas kārtība” 9., 10., 15. (izņemot otro teikumu), 18., 21., 23., 27.,35., 42., 43., 44., 46., 50.punkts; Padomes 17.07.2000. Regulas Nr.1760/2000 4.pants, 7.pants; Padomes 17.12.2003. Regulas Nr.21/2004 4.panta 5.daļa un 6.daļas pirmā rindkopa, A pielikuma 1., 2., 3.punkts un 4.punkta pirmais ievilkums.</i></p>

4.pielikums „Atbalsta apjoma samazinājumi platību maksājumiem 2010.gadā”

Atbalsta veids/ Kultūraugu grupa (kgr.)	Pārdeklētās platības apjoms (%)	Samazinājums
NETĪŠA PĀRDEKLARĀCIJA		
VPM	0% - 3% (ieskaitot), bet ne vairāk par 2 ha	Nepiemēro
	3% - 20% (ieskaitot)	Pārdeklētais apjoms x 2
	20%- 50% (ieskaitot)	Atbalstu nepiešķir
	Vairāk par 50%	Atbalstu nepiešķir, kā arī tiek aprēķināta trīsgadīgā sankcija
Atbalsts par avenu un zemeņu platībām	0% - 3% (ieskaitot), bet ne vairāk par 2 ha	Nepiemēro
	3% - 20% (ieskaitot)	Pārdeklētais apjoms x 2
	20%- 50% (ieskaitot)	Atbalstu nepiešķir
	Vairāk par 50%	Atbalstu nepiešķir, kā arī tiek aprēķināta trīsgadīgā sankcija
NETĪŠA PLATĪBAS PĀRDEKLARĀCIJA		
MLA	0% - 50% (ieskaitot)	*Skatās MLA teritorijas kategorijas līmenī
	KOPEJĀ PĀRDEKL. Vairāk par 50%	Atbalstu nepiešķir, kā arī tiek aprēķināta trīsgadīgā sankcija
*Atsevišķi katrai MLA teritorijas kategorijai	0% - 3% (ieskaitot), bet ne vairāk par 2 ha	Nepiemēro
	3% - 20% (ieskaitot)	Pārdeklētais apjoms x 2
	Vairāk par 20%	Atbalstu nepiešķir
LIZ platība Natura 2000 teritorijā	0% - 3% (ieskaitot), bet ne vairāk par 2 ha	Nepiemēro
	3% - 20% (ieskaitot)	Pārdeklētais apjoms x 2
	20%- 50% (ieskaitot)	Atbalstu nepiešķir
	Vairāk par 50%	Atbalstu nepiešķir, kā arī tiek aprēķināta trīsgadīgā sankcija
NIM	0% - 3% (ieskaitot), bet ne vairāk par 2 ha	Nepiemēro
	3% - 20% (ieskaitot)	Pārdeklētais apjoms x 2
	20%- 50% (ieskaitot)	Atbalstu nepiešķir
	Vairāk par 50%	Atbalstu nepiešķir, kā arī tiek aprēķināta trīsgadīgā sankcija
EI (2 grupas) BI 04 (3 grupas)	KOPEJĀ PĀRDEKL. 0% - 50% (ieskaitot)	*Skatās katram atbalsta veidam atsevišķi kultūraugu grupas līmenī
	KOPEJĀ PĀRDEKL. Vairāk par 50%	Atbalstu nepiešķir, kā arī tiek aprēķināta trīsgadīgā sankcija
	0% - 3% (ieskaitot), bet ne vairāk par 2 ha	Nepiemēro
	3% - 20% (ieskaitot)	Pārdeklētais apjoms x 2
	Vairāk par 20%	Atbalstu nepiešķir
BLA 04 BDUZ 04	0% - 3% (ieskaitot), bet ne vairāk par 2 ha	Nepiemēro
	3% - 20% (ieskaitot)	Pārdeklētais apjoms x 2
	20%- 50% (ieskaitot)	Atbalstu nepiešķir

	Vairāk par 50%	Atbalstu nepiešķir, kā arī tiek aprēķināta trīsgadīgā sankcija
IDIV, BLA 07-13, BDUZ 07-13, BI 07-13, RLZP	KOPEJĀ PĀRDEKL. 0% - 50% (ieskaitot)	*Skatās katram atbalsta veidam atsevišķi kultūraugu grupas līmenī
	KOPEJĀ PĀRDEKL. Vairāk par 50%	Atbalstu nepiešķir, kā arī tiek aprēķināta trīsgadīgā sankcija
Kgr. IDIV (4 grupas) Kgr. BLA 08 (5 grupas) Kgr. BDUZ 08 (1 grupa) Kgr. BI 08 (3 grupas) Kgr. RLZP (1 grupa)	0% - 3% (ieskaitot), bet ne vairāk par 2 ha	Nepiemēro
	3% - 20% (ieskaitot)	Pārdeklarētais apjoms x 2
	Vairāk par 20%	Atbalstu nepiešķir

Ievērojiet: Atdalītajiem PVTM - APL, ALA, ALO, ALSH, APKV, JAL pārdeklarācijas sankcija netiek piemērota.!

TĪŠA PLATĪBAS PĀRDEKLARĀCIJA

VPM Atbalsts par avenu un zemeņu platībām MLA LIZ platība Natura 2000 teritorijā <i>Agrovide 08</i> apakšpasākumi NIM	0.5% (ieskaitot), bet ne vairāk par 1 ha	Nepiemēro
VPM Atbalsts par avenu un zemeņu platībām MLA LIZ platība Natura 2000 teritorijā <i>Agrovide 08</i> apakšpasākumi NIM	0.5% - 20% (ieskaitot)	Atbalstu nepiešķir
	Vairāk par 20%	Atbalstu nepiešķir, kā arī tiek aprēķināta trīsgadīgā sankcija
<i>Agrovide 04</i> apakšpasākumiem		Nepiemēro

5. pielikums „Labas saimniekošanas prakses nosacījumi”

N. p. k.	Joma	Specifika	Normatīvs	Normatīva prasība	Kontrolējošā iestāde
1.	Vides aizsardzība	Veicot saimniecisko darbību virszemes ūdensobjektu tuvumā jāievēro aizsargjoslu tiesību akti.	Aizsargjoslu likums	Virszemes ūdensobjektu 10 metrus platā joslā aizliegts lietot mēslošanas līdzekļus, ķīmiskos augu aizsardzības līdzekļus, kā arī mazgāt mehāniskos transportlīdzekļus un lauksaimniecības tehniku. (37.pants)	Reģionālā vides pārvalde
2.	Vides aizsardzība	Lai samazinātu ietekmi uz kāpu ekosistēmām, ir jāievēro saimnieciskās darbības ierobežojumi.	Aizsargjoslu likums	Krasta kāpu aizsargjoslā un pludmalē aizliegts izvietot un ierīkot minerālmēslu, augu aizsardzības līdzekļu, degvielas, eļļošanas materiālu, bīstamo ķīmisko vielu vai ķīmisko produktu, kokmateriālu, kā arī bīstamās ķīmiskās vielas vai ķīmiskos produktus saturošu materiālu glabātavas un degvielas uzpildes stacijas, izņemot atbilstoši teritoriju plānojumiem — ostas teritorijā, kā arī būves lopbarības glabāšanai (izņemot siena šķūņus bez vienlaidu pamatiem). (36.pants)	Reģionālā vides pārvalde
3.	Vides aizsardzība	Veicot saimniecisko darbību virszemes ūdensobjektu tuvumā jāievēro aizsargjoslu tiesību akti.	Aizsargjoslu likums	Virszemes ūdensobjektu aizsargjoslās 10m platā joslā aizliegts ierīkot meliorācijas būves bez saskaņošanas ar reģionālo vides pārvaldi. (37.pants)	Reģionālā vides pārvalde
4.	Vides aizsardzība	Saimnieciskā darbība ūdens ņemšanas vietās var radīt ūdens avotu piesārņošanas draudus.	Aizsargjoslu likums	Stingra režīma aizsargjoslā ap ūdens ņemšanas vietām aizliegta jebkāda saimnieciskā darbība, izņemot to, kura saistīta ar ūdens ieguvī konkrētā ūdensapgādes urbumā vai ūdensgūtvē attiecīgo ūdens ieguves un apgādes objektu uzturēšanai un apsaimniekošanai. (39.pants)	Reģionālā vides pārvalde

5.	Vides aizsardzība	Strādājot ar AAL ir jāievēro valstī noteiktās prasības attiecībā uz AAL lietošanu un uzglabāšanu.	Augu aizsardzības likums	Personām, kas vēlas iegādāties un lietot kaitīgo organismu apkarošanai nepieciešamos augu aizsardzības līdzekļus, ir jābūt VAAD izsniegtai apliecībai par augu aizsardzības jautājumos apgūto nepieciešamo minimālo zināšanu apjomu . (10.pants 3.daļa)	Valsts augu aizsardzības dienests
6.	Vides aizsardzība	Lai novērstu iespēju kļūdīties AAL pielietošanā un AAL nezaudētu savas īpašības, ir jāievēro noteikti uzglabāšanas nosacījumi.	MK noteikumi Nr.463 "Augu aizsardzības līdzekļu izplatīšanas, glabāšanas un lietošanas noteikumi"	Augu aizsardzības līdzekļus uzglabā oriģinālā iepakojumā ražotāja noteiktajos uzglabāšanas apstākļos, ievērojot Augu aizsardzības likuma 9. panta trešajā daļā minētās prasības. (63.punkts)	Valsts augu aizsardzības dienests
7.	Vides aizsardzība	Lai novērstu nelaiemes gadījumus, AAL ir jāglabā aizslēdzamā vietā.	Augu aizsardzības likums	Personas, kuras iegādājušās augu aizsardzības līdzekļus, ir atbildīgas par to uzglabāšanu aizslēdzamās, bērniem un dzīvniekiem nepieejamās vietās, atsevišķi no pārtikas produktiem . (9.panta 3.daļa)	Valsts augu aizsardzības dienests
8.	Vides aizsardzība	Jāpārlicinās vai, iegādājams AAL ir atļauto AAL sarakstā.	Augu aizsardzības likums	Latvijā atļauts izplatīt vai lietot reģistrētus augu aizsardzības līdzekļus. (7.panta pirmā daļa)	Valsts augu aizsardzības dienests
9.	Vides aizsardzība	Lai varētu izsekot AAL lietošanai, saimniecībā ir jāveic atbilstoša uzskaitē.	Augu aizsardzības likums	Pirmās un otrās reģistrācijas klases augu aizsardzības līdzekļus drīkst lietot personas, kuras atestētas un saņēmušas apliecību, kas dod tiesības iegādāties un lietot šos augu aizsardzības līdzekļus. Šīs personas nodrošina augu aizsardzības līdzekļu izmantošanas uzskaiti Ministru kabineta noteiktajā kārtībā. (10.panta otrā daļa)	Valsts augu aizsardzības dienests

10.	Vides aizsardzība	Organisko mēslojumu īpaši jutīgajās teritorijās nedrīkst lietot laikos, kad ir iespējama augu barības elementu noplūde.	MK 18.12.2001. noteikumu Nr. 531 "Noteikumi par ūdens un augsnes aizsardzību no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem"	Īpaši jutīgajās teritorijās (kuras izveidotas saskaņā ar Nitrātu direktīvu) pakaišu kūtsmēslus, šķidros mēslus un vircu neizklidē laikposmā no 15. novembra līdz 1. martam. (12.1 7. pants)	Reģionālā vides pārvalde
11.	Vides aizsardzība	Īpaši jutīgajās teritorijās jānodrošina atbilstoša kūtsmēsļu uzglabāšana	MK 18.12.2001. noteikumu Nr. 531 "Noteikumi par ūdens un augsnes aizsardzību no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem"	Kūtsmēsļu krātuves tilpums nodrošina savāktā mēslojuma apjoma uzkrāšanu pakaišu kūtsmēsļu krātuvēs vismaz sešus mēnešus, bet šķidro mēsļu un vircas krātuvēs – septiņus mēnešus. (12.1 1. pants)	Reģionālā vides pārvalde
12.	Vides aizsardzība	Mēslošanai izmantojamās dūņās nedrīkst pārsniegt atļauto smago metālu koncentrāciju	Ministru kabineta noteikumi Nr. 365 Noteikumi par notekūdeņu dūņu un to kompostu izmantošanu, monitoringu un kontroli	Notekūdeņu dūņu vai to komposta lietotājs katru ceturksni iesniedz reģionālajā vides pārvaldē šādu dokumentu kopijas: atzinumu par notekūdeņu dūņu vai to komposta izmantošanu; kartogrāfisko materiālu ar iezīmētām rekultivētajām platībām, kurās izmantotas notekūdeņu dūņas vai to komposts. (83. pants)	Reģionālā vides pārvalde
13.	Dabas aizsardzība	Jānodrošina atbilstoša īpaši aizsargājamo teritoriju apsaimniekošana	Likums par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām	Zemes īpašnieka un lietotāja pienākums ir nodrošināt aizsargājamo teritoriju aizsardzības un izmantošanas noteikumu ievērošanu, kā arī veikt attiecīgajās teritorijās aizsardzības un kopšanas pasākumus. (24. pants)	Reģionālā vides pārvalde
14.	Dabas aizsardzība	Lai saglabātu bioloģisko daudzveidību, jāievēro videi draudzīgas saimniekošanas metodes	Sugu un biotopu aizsardzības likums	Attiecībā uz īpaši aizsargājamo sugu dzīvniekiem, to skaitā putniem, visās to attīstības stadijās ir aizliegta apzināta traucēšana (īpaši vairošanās, mazuļu augšanas, spalvu mešanas, ziemas guļas un migrācijas laikā) un dzīvotņu postīšana. (11. pants)	Reģionālā vides pārvalde

15.	Dabas aizsardzība	Nedrīkst pieļaut zāles dedzināšanu, jo tādējādi degradē vērtīgos biotopus un iet bojā kukaiņi, putni un dzīvnieki.	Ministru kabineta noteikumi Nr. 82 Ugunsdrošības noteikumi	Objekta teritoriju sistemātiski attīra no degtspējīgiem atkritumiem, bet ap ēkām 10 metrus platu joslu attīra no sausās zāles un nenovākto kultūraugu atliekām. Zemes īpašnieks (valdītājs) veic nepieciešamos pasākumus, lai objekta teritorijā nenotiktu kūlas dedzināšana. (20. un 21. pants)	Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests
16.	Lauku ainavas saglabāšana	Meliorācijas sistēmas jāuztur darba kārtībā.	Noteikumi par vienotā platības maksājuma ieviešanu Latvijā 2004. gadā	LIZ tiek uzturēta lauksaimnieka atbildībā esošā meliorācijas sistēma, nodrošinot zemes mitruma režīmu regulēšanu, izņemot platības, kas pieteiktas BDUZ atbalstam. Šajās platībās meliorācijas sistēmas vai tās daļas uzturēšanu saskaņo ar LAD vai noraksta saskaņā ar normatīvajos aktos par meliorācijas kadastru noteiktajā kārtībā.	Lauku atbalsta dienests
17.	Lauku ainavas saglabāšana	Jānovērš augsnes degradācija un jānodrošina lauksaimniecībā izmantojamās zemes apsaimniekošana	Noteikumi par vienotā platības maksājuma ieviešanu Latvijā 2004. gadā	Apsētā un/vai apstādītā aramzemē, kurā tiek audzēti kultūraugi, kā arī sētie zālāji zemes auglības uzturēšanas nolūkos, augi vai augu atliekas un rugāji tiek iestrādāti augsnē.	Lauku atbalsta dienests
18.	Lauku ainavas saglabāšana	Jānodrošina atbilstoša zālāju apsaimniekošana	Noteikumi par vienotā platības maksājuma ieviešanu Latvijā 2004. gadā	Pastāvīgās pļavas un ganības, kā arī aramzemē sētie ilggadīgie zālāji tiek noganīti vai vismaz vienu reizi nopļauti, un zāle tiek novākta vai sasmalcināta un izklīdēta līdz attiecīgā gada 1.augustam* (ja platībā zelmeņa botānisko sastāvu pārsvarā veido baltais āboliņš vai pļavas dzelzene un to izmanto nektāra vākšanai biškopības vajadzībām – līdz attiecīgā gada 10.septembrim)	Lauku atbalsta dienests
19.	Dzīvnieku reģistrēšana	Dzīvniekiem jābūt reģistrētiem.	Veterinārmedicīnas likums Ministru kabineta noteikumi Nr. 712 Dzīvnieku, ganāmpulku un novietņu reģistrēšanas un dzīvnieku apzīmēšanas kārtība	Dzīvnieku īpašniekiem ir pienākums nodrošināt dzīvnieku reģistrēšanu un apzīmēšanu Ministru kabineta noteiktajā kārtībā.	Ciltsdarba valsts inspekcija

20	Vides aizsardzība	Dzīvnieku novietņu, kūtsmēslu un skābbarības krātuvju izvietojums nedrīkst veicināt negatīvu ietekmi uz vidi	Likums par piesārņojumu MK noteikumi Nr. 294 Kārtība, kādā piesakāmas A, B un C kategorijas piesārņojošas darbības un izsniedzamas atļaujas A un B kategorijas piesārņojošo darbību veikšanai	Saskaņā ar nacionālajiem tiesību aktiem atbilstošiem lauksaimniecības produktu ražotājiem un pārstrādātājiem jāsaņem atļauja A vai B kategorijas piesārņojošas darbības veikšanai.	Reģionālā vides pārvalde
21.	Vides aizsardzība	Kopējais ar kūtsmēsliem, notekūdeņu dūņām vai vircu pielietotais slāpekļa daudzums saimniecībā nedrīkst pārsniegt noteiktu daudzumu	Ministru kabineta noteikumi Nr. 531 Noteikumi par ūdens un augsnes aizsardzību no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem	Saimniecībā lauksaimniecībā izmantojamās platībās iestrādātais organiskā mēslojuma daudzums (arī pašu dzīvnieku atstātie mēsli) gadā nedrīkst pārsniegt 170 kg slāpekļa uz hektāru, kas atbilst 1,7 dzīvnieku vienībām uz hektāru (pirmajos četros rīcības programmas īstenošanas gados pieļaujams organiskā mēslojuma daudzums, kas satur 210 kg slāpekļa uz hektāru, kas atbilst 2,1 dzīvnieku vienībām). (15. pants)	Reģionālā vides pārvalde

* Prasība nav piemērojama bioloģiski vērtīgiem zālājiem un buferjoslām, kurās pļaušana paredzēta no 10.jūlija līdz 10.septembrim.

6. pielikums „Minimālās organiskā mēslojuma un augu aizsardzības līdzekļu lietošanas prasības un citas obligātās prasības, kas noteiktas normatīvajos aktos”

Nr.p.k.	Joma	Specifika	Normatīvais akts	Normatīva prasība	Kontrolējošā iestāde
1.	Vides aizsardzība	Veicot saimniecisko darbību virszemes ūdensobjektu tuvumā, jāievēro normatīvie akti par aizsargjoslām	Aizsargjoslu likuma 37.panta pirmās daļas 5.punkta "g" apakšpunkts	Virszemes ūdensobjektu aizsargjoslās 10 metru platā joslā aizliegts mazgāt mehāniskos transportlīdzekļus un lauksaimniecības tehniku	Valsts vides dienests
2.	Vides aizsardzība	Lai samazinātu ietekmi uz kāpu ekosistēmām, jāievēro saimnieciskās darbības ierobežojumi	Aizsargjoslu likuma 36.panta trešās daļas 3.punkts	Krasta kāpu aizsargjoslā un pludmalē aizliegts izvietot un ierīkot minerālmēslu, augu aizsardzības līdzekļu, degvielas, eļļošanas materiālu, bīstamo ķīmisko vielu vai ķīmisko produktu, kokmateriālu, kā arī bīstamās ķīmiskās vielas vai ķīmiskos produktus saturošu materiālu glabātavas un degvielas uzpildes stacijas (izņemot ostas teritoriju atbilstoši teritorijas plānojumiem), kā arī būves lopbarības glabāšanai (izņemot siena šķūņus bez vienlaidu pamatiem)	Valsts vides dienests
3.	Vides aizsardzība	Veicot saimniecisko darbību virszemes ūdensobjektu tuvumā, jāievēro normatīvie akti par aizsargjoslām	Aizsargjoslu likuma 37.panta pirmās daļas 5.punkta "d" apakšpunkts	Virszemes ūdensobjektu aizsargjoslās 10 metru platā joslā aizliegts ierīkot meliorācijas būves bez saskaņošanas ar reģionālo vides pārvaldi	Valsts vides dienests
4.	Vides aizsardzība	Saimnieciskā darbība ūdens ņemšanas vietās var radīt ūdens avotu piesārņošanas	Aizsargjoslu likuma 39.panta 1.punkts	Stingra režīma aizsargjoslā ap ūdens ņemšanas vietām aizliegta jebkāda saimnieciskā darbība, izņemot to, kura saistīta ar ūdens ieguvī konkrētā ūdensapgādes urbumā vai	Valsts vides dienests

		draudus		ūdensgūtnē attiecīgo ūdens ieguves un apgādes objektu uzturēšanai un apsaimniekošanai	
5.	Vides aizsardzība*	Personai, kas lieto augu aizsardzības līdzekļus, ir apliecība par augu aizsardzības zināšanu minimālu apguvi	Augu aizsardzības likuma 10.panta otrās daļas pirmais teikums	Pirmās un otrās reģistrācijas klases augu aizsardzības līdzekļus atļauts lietot personām, kuras ir atestētas un saņēmušas apliecību, kas dod tiesības iegādāties un lietot šos augu aizsardzības līdzekļus	Valsts augu aizsardzības dienests
6.	Vides aizsardzība*	Lai novērstu iespēju kļūdities augu aizsardzības līdzekļu lietošanā un augu aizsardzības līdzekļi nezaudētu savas īpašības, jāievēro noteikti uzglabāšanas nosacījumi	Ministru kabineta 2004.gada 29.aprīļa noteikumu Nr.463 "Augu aizsardzības līdzekļu izplatīšanas, glabāšanas un lietošanas noteikumi" 63.punkts	Augu aizsardzības līdzekļus uzglabā oriģinālā iepakojumā ražotāja noteiktajos uzglabāšanas apstākļos, ievērojot Augu aizsardzības likuma 9.panta trešajā daļā minētās prasības	Valsts augu aizsardzības dienests
7.	Vides aizsardzība*	Lai novērstu nelaimes gadījumus, augu aizsardzības līdzekļi jāglabā aizslēdzamā vietā	Augu aizsardzības likuma 9.panta trešā daļa	Personas, kas iegādājušās augu aizsardzības līdzekļus, ir atbildīgas par to uzglabāšanu aizslēdzamās, bērniem un dzīvniekiem nepieejamās vietās atsevišķi no pārtikas produktiem un lopbarības	Valsts augu aizsardzības dienests
8.	Vides aizsardzība*	Jāpārlicinās, vai iegādājamais augu aizsardzības līdzeklis ir reģistrēts Latvijas augu aizsardzības līdzekļu reģistrā	Augu aizsardzības likuma 7.panta pirmā daļa	Latvijā atļauts izplatīt vai lietot reģistrētus augu aizsardzības līdzekļus	Valsts augu aizsardzības dienests

9.	Vides aizsardzība*	Lai varētu uzraudzīt augu aizsardzības līdzekļu lietošanu, saimniecībā veic atbilstošu uzskaiti	Augu aizsardzības likuma 10.panta otrās daļas otrais teikums	Pirmās un otrās reģistrācijas klases augu aizsardzības līdzekļus atļauts lietot personām, kuras ir atestētas un saņēmušas apliecību, kas dod tiesības iegādāties un lietot šos augu aizsardzības līdzekļus. Minētās personas nodrošina augu aizsardzības līdzekļu izmantošanas uzskaiti normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā	Valsts augu aizsardzības dienests
10.	Vides aizsardzība	Dzīvnieku novietņu, kūtsmēslu un skābbarības krātuvju izvietojums, kā arī kūtsmēslu un skābbarības sulas savākšana, novadīšana, uzglabāšana un izmantošana nedrīkst veicināt negatīvu ietekmi uz vidi	Likuma "Par piesārņojumu" 4.panta astotā daļa, Ministru kabineta 2004.gada 27.jūlija noteikumi Nr.628 "Īpašas vides prasības piesārņojošo darbību veikšanai dzīvnieku novietnēs"	Lauksaimniecības produktu ražotāji un pārstrādātāji veic A vai C kategorijas piesārņojošas darbības (A kategorijas atļauja, C kategorijas apliecinājums)	Valsts vides dienests

Piezīme. * Prasība ir spēkā līdz 2010.gada 31.decembrim.

Maģistra darbs „Eiropas Savienības vienotā maksājuma ietekme uz Latvijas lauksaimniecības attīstību” izstrādāts LU Ekonomikas un vadības fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Gita Austruma _____

(paraksts, datums)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: Dr.ekon., docente Valda Baleviča _____

(paraksts, datums)

Recenzents: Dr.ekon., asoc.profesors Atis Bērziņš _____

(paraksts, datums)

Darbs iesniegts Finanšu katedrā _____

Lietvedības sekretāre: Zoja Rjabeca _____

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē

_____ Prot. Nr. _____ vērtējums _____

Komisijas sekretāre: Dr.ekon., doc.Aina Joppe _____